

شماره چاپ: ۱۴۰۴

دوره نهم - سال سوم

شماره ثبت: ۵۶۲

تاریخ چاپ: ۱۳۹۴/۲/۲۳

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح عملیات بانکی بدون ربا»

۲. دیدگاه کارشناسان نظام بانکی درباره مواد طرح

کد موضوعی: ۲۲۰

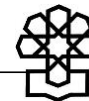
شماره مسلسل: ۱-۱۴۴۴۵

آذرماه ۱۳۹۴

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	فصل اول - تعریف، اهداف و وظایف نظام بانکی
۳۴.....	فصل دوم - تجهیز منابع پولی
۴۹.....	فصل سوم - تخصیص منابع
۸۱.....	فصل چهارم - وصول مطالبات
۹۳.....	فصل پنجم - بانک مرکزی
۹۳.....	فصل پنجم: بانک مرکزی
۱۰۷.....	فصل ششم - موضوعات متفرقه
۱۱۴.....	جمع بندی
۱۱۵.....	منابع و مأخذ

اظهاری نظر کارشناسی درباره:
«طرح عملیات بانکی بدون ربا»
۲. دیدگاه کارشناسان نظام بانکی درباره مواد طرح

چکیده

گزارش حاضر، دومین گزارش اظهاری نظر کارشناسی در خصوص مواد «طرح عملیات بانکی بدون ربا» از منظر کارشناسان و صاحبان نظام بانکی کشور است که یک فوریت آن در تاریخ ۱۳۹۴/۲/۸ در مجلس شورای اسلامی تصویب شده بود. در این گزارش نقدها و نظرات در خصوص مواد طرح مذکور توسط بانکها، نهادهای و اشخاص حقیقی صاحب نظر در حوزه بانکداری ارائه شده است.

چکیده انتقادات و برخی نقاط قوت مطرح شده به تفکیک هر فصل عبارتند از:

فصل اول (تعریف، اهداف و وظایف نظام بانکی):

- نبود برخی عبارتها یا اصطلاحات تخصصی به کار رفته (در مواد طرح همچون اجاره به شرط قرض، صلح مدت دار و...) در بخش تعاریف و همچنین تعریف برخی اصطلاحاتی که در مواد طرح استفاده نشده است (همچون انواع بانکهای تخصصی، تجاری و...).

- تفاوت در تعاریف برخی عقود اسلامی با قانون مدنی

- عدم تناسب میان اهداف نظام بانکی و کارکردها و ساختار پیشنهاد شده در طرح و همچنین عدم امکان دستیابی به اهداف ذکر شده در خصوص نظام بانکی با توجه به حفظ ماهیت و کارکرد فعلی بانکها در این طرح.

فصل دوم (تجهیز منابع پولی):

- انتقادات و ایرادهای متعدد وارد شده به روشهای تجهیز منابع اعم از سپرده تعاونی، سپرده پس انداز، سرمایه گذاری خاص و انتشار اوراق بهادار (صکوک).

فصل سوم (تخصیص منابع):

- انتقاد از مفاهیم به کار رفته در طرح که با عرف بانکداری و واقعیت تفاوت دارد؛ همچون اشکال در استفاده از عبارت ضمانتنامه بانکی.

- ایرادها، انتقادات و ابهامهای فراوان در خصوص ساختار و کارکردهای «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» در ابعاد مختلف حقوقی، اقتصادی و کارشناسی بانکی.

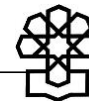
فصل چهارم (وصول مطالبات):

- اشاره به نقطه قوت این طرح در خصوص اضافه نمودن فصلی به عنوان وصول مطالبات (بانکی).
 - انتقاد نسبت به برخی تکالیف غیرکارشناسی به بانک‌ها در خصوص بیمه کردن تسهیلات و گیرندگان تسهیلات در قبال اعسار و ورشکستگی، انعقاد قراردادهای مجزا برای ضمانت تسهیلات، اعلام رسمی به ضامنین در صورت تأخیر در بازپرداخت تسهیلات.
 - انتقاد و ایراد نسبت به روش بکارگیری وجه التزام در قالب قرارداد صلح که ضمن ایجاد شبهه ربوی، مشکلاتی را در اجرا ایجاد می‌نماید.
- فصل پنجم (بانک مرکزی):
- همپوشانی وظایف و ابزارهای سیاستگذاری بانک مرکزی در این طرح با قانون پولی و بانکی در حالی که این طرح در حوزه بانکداری نگارش شده است و نه بانک مرکزی.
 - انتقاد نسبت به پیشنهاد تأسیس مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات و الزام بانک‌ها نسبت به بکارگیری این مؤسسات.
 - طرح اشکالات و ابهامات زیاد در تشکیل و نحوه فعالیت شورای فقهی در بانک مرکزی.
- در مجموع می‌توان بیان داشت از نظر کارشناسان نظام بانکی (اعم از بانک‌ها، نهادها و کارشناسان اظهارنظرکننده در خصوص این طرح) نقدها و ایرادهایی در خصوص طرح عملیات بانکی بدون ربا در ابعاد مختلف حقوقی، اقتصادی، بانکی و... وجود دارد که نشان از آن دارد که در تدوین این طرح از خبرگان و کارشناسان نظام بانکی که مستقیماً با آسیب‌ها و واقعیت‌های نظام بانکی روبرو هستند کمتر استفاده شده است.

مقدمه

در گزارش نخست^۱ بررسی طرح بانکداری بدون ربا، کلیات طرح مذکور از دیدگاه صاحب‌نظران اقتصاد و بانکداری اسلامی بررسی شد. در این گزارش نیز، نظرات هریک از اشخاص حقیقی و حقوقی صاحب‌نظر در حوزه بانکی (شامل بانک و مؤسسات اعتباری، مراکز مطالعاتی و اشخاص حقیقی) به تفکیک هر یک از مواد طرح بانکداری بدون ربا ارائه شده است. لازم به ذکر است، نظرات منعکس شده در این گزارش براساس ویرایش اولیه طرح عملیات بانکی بدون ربا بوده و شامل اصلاحات و بازنگری‌های صورت گرفته پس از وصول طرح از سوی طراحان طرح نمی‌گردد که بدیهی است با ارائه نسخه‌های بازنگری شده از طرح، به فراخور نظرات در خصوص کلیات و مواد طرح می‌تواند تغییر نماید. لازم به ذکر است انعکاس

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس، دفتر مطالعات اقتصادی، «اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح عملیات بانکی بدون ربا» ۱. کلیات طرح از دیدگاه صاحب‌نظران، تهیه و تدوین: موسسه شهبازی و محمدتقی نظریان؛ اظهارنظرکنندگان: جمعی از صاحب‌نظران بانکداری اسلامی، شهریور ۱۳۹۴، شماره مسلسل: ۱۴۴۴۵؛ لینک دریافت:

نظرات کارشناسی صاحب‌نظران، به معنای نظر رسمی مرکز پژوهش‌های مجلس در خصوص این طرح نیست.

شایان ذکر است نتیجه گزارش اول بررسی طرح عملیات بانکی بدون ربا که با عنوان اظهارنظر کارشناسی درباره «طرح عملیات بانکی بدون ربا؛ ۱. کلیات طرح از دیدگاه صاحب‌نظران» در شهریور ماه سال ۱۳۹۴ به چاپ رسید، بیانگر این بود که طرح پیشنهادی عملیات بانکی بدون ربا صرف‌نظر از برخی نقاط قوت و تلاش طراحان محترم نسبت به اصلاح قانون، از منظر صاحب‌نظران اقتصاد و بانکداری اسلامی دارای ضعف‌ها و اشکالات متعددی در ابعاد بنیادی، روشی، نهادسازی جدید («مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» و «شورای فقهی بانک مرکزی») و فقهی بوده و تحول معنادار و قابل قبولی را نسبت به قانون فعلی ایجاد نمی‌کند. بر این اساس، پیشنهاد شد مجلس محترم، در صورت عدم ارائه لایحه از سوی دولت محترم، ترکیب جدیدی از: مقامات ذی‌ربط دولتی از بانک مرکزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی، نمایندگان مرتبط مجلس، بانکداران حرفه‌ای و با تجربه، مدرسین دانشگاهی و صاحب‌نظران مرتبط را انتخاب و ضمن انجام یک بررسی مجدد و با ملاحظه پیش‌نویس لایحه‌ای که توسط دولت در حال نگارش و ارائه است مبادرت به اصلاح اساسی طرح ارائه شده نماید تا طرح اصلاح شده از جامعیت، مقبولیت و قابلیت اجرایی بیشتری برخوردار باشد.

پس از بررسی کلیات طرح بانکداری بدون ربا، این گزارش به بررسی و اظهارنظر پیرامون تک‌تک مواد طرح از نظر کارشناسان نظام بانکی پرداخته که نظرات هریک از کارشناسان و صاحب‌نظران^۱ به تفکیک فصول اول تا ششم طرح عملیات بانکی بدون ربا منعکس شده و ابتدای هر فصل توضیحاتی در خصوص ساختار و اهداف آن فصل ارائه می‌شود.

فصل اول - تعریف، اهداف و وظایف نظام بانکی

فصل اول طرح عملیات بانکی بدون ربا اختصاص به تعاریف، اهداف و وظایف نظام بانکی دارد. در ماده (۱) این طرح، تعاریف واژگان و اصطلاحات بکار رفته در متن طرح در قالب ۲۷ بند ارائه شده است. وجود تعاریف در متن طرح، نکته مثبتی است که در قانون عملیات بانکی بدون ربا سال ۱۳۶۲ وجود ندارد.

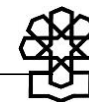
ماده (۲) این فصل، اهداف نظام بانکی را در ۵ بند اشاره می‌کند. برخی از این اهداف بسیار کلی بوده و در برخی موارد نیز با اهداف بانک مرکزی (بند «۳» در خصوص حفظ ارزش پول ملی و...) دارای اشتراک است.

۱. از جناب آقای دکتر مهدی طغیانی در برگزاری نشست‌های بررسی طرح عملیات بانکی بدون ربا در دانشگاه اصفهان و تدوین نظرات اساتید شرکت‌کننده در این نشست‌ها و همچنین از همکاری پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و کانون بانک‌های خصوصی در تدوین و ارسال اظهارنظرهای اساتید و صاحب‌نظران محترم تشکر و قدردانی می‌شود.

وظایف بانک مرکزی و بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به تفکیک در ماده (۳) اشاره شده است. در بخش مربوط به وظایف بانک مرکزی (بند «الف») ترکیبی از وظایف کلان همچون اعمال سیاست‌های پولی و اعتباری به همراه وظایف جزئی همچون تهیه پیش‌نویس آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها آمده است که البته در اینجا نیز تداخل‌هایی با قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱ مشاهده می‌گردد. در بخش دوم این ماده (بند «ب») وظایف بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در حوزه تجهیز و تخصیص منابع، خدمات و عملیات بانکی و تشکیل واحد نظارت شرعی در بانک‌ها مورد اشاره قرار گرفته است.

جدول ۱. ساختار فصل اول طرح پیشنهادی عملیات بانکی بدون ربا

ماده (۱)؛ ۲۷ بند	تعاریف		فصل اول (تعریف، اهداف و وظایف نظام بانکی)
ماده (۲)؛ ۵ بند	اهداف نظام بانکی		
ماده (۳)؛ ۱۶ بند	وظایف بانک مرکزی	وظایف نظام بانکی	
	وظایف بانک‌ها و مؤسسات اعتباری		

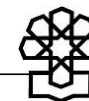
جدول ۲. اظهار نظر کارشناسی در خصوص مواد طرح عملیات بانکی بدون ربا

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
ماده (۱) واژگان و اصطلاحات مورد استفاده در این قانون، در معانی زیر به کار رفته‌اند:	بانک سامان	اولاً؛ در بخش تعاریف هیچ‌گونه تعریفی از عقد مشارکت مدنی ارائه نگردیده است و صرفاً به تعریف مشارکت حقوقی اکتفا شده در حالی که در ماده (۲۳) طرح به‌عنوان یکی از قالب‌های تسهیلات بانکی به شمار آمده است. ثانیاً؛ در این طرح از سرمایه‌گذاری عام و خاص سخن به میان آمده است و در تعریف آنها را به عناوین وکالت عام و خاص احاله می‌دهد، لکن این دو عنوان اخیر نیز نه در این طرح و نه در قانون مدنی و نه سایر مقررات کشور تعریف نشده‌اند.
	بانک مسکن	اولاً؛ علاوه بر بانک‌های تجاری، تخصصی و قرض‌الحسنه نیاز به تعریف بانک‌های توسعه‌ای جهت پیشبرد اهداف دولت ضرورت دارد. ثانیاً؛ جا دارد تعاریف مشارکت مدنی و فروش اقساطی که در حال حاضر کاربرد وسیعی دارند تعریف و جزء قراردادهای مورد استفاده آورده شوند.
	بانک سرمایه	اولاً؛ در تعاریف ارائه شده واژه «مشارکت مدنی» تعریف نشده است. ثانیاً؛ در تعریف سپرده‌گذاری‌ها به صدور گواهی سپرده عام و سپرده خاص به‌منظور سپردن وجوه نزد بانک‌ها برای مصارف در پروژه‌های خاص و عام اشاره نشده است، پیشنهاد می‌گردد به این نوع سپرده‌ها نیز پرداخته شود.
	بانک کشاورزی	در این ماده تعریف عقد مشارکت مدنی، اجاره به شرط قرض و تعریف مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی از قلم افتاده است.
	بانک ملت	اولاً؛ در این ماده برخی از عقود و قراردادهای مورد استفاده در بانک‌ها، مورد احصا و تعریف قرار گرفته است، لکن از مشارکت مدنی نام برده نشده است. ثانیاً؛ به نظر می‌رسد بایست تعریف «صندوق‌های قرض‌الحسنه» و «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» موضوع ماده (۲۲) در تعاریف این ماده گنجانده شود. ثالثاً؛ نکته بسیار قابل توجه در بخش تعاریف حذف عقود بسیار کاربردی مشارکت مدنی و فروش اقساطی می‌باشد.
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	سپرده‌های ارزی و نیز وجوه اراده شده از انواع سپرده‌هایی هستند که در این طرح مغفول واقع شده‌اند. آیا عدم ذکر آنها به‌معنی سلب اختیار بانک‌ها از دریافت آنها می‌باشد یا نظر دیگری مطمح توجه بوده است.
	کامران ندری ^۲	تعاریف ارائه شده اولاً برخی زائد است، مانند لیزینگ و تعاونی اعتبار؛ به این معنا که در هیچ جای قانون از آن استفاده نمی‌شود. ثانیاً؛

۱. ترتیب اظهار نظر کنندگان به ترتیب حروف الفبا بوده و همچنین به ترتیب اشخاص حقوقی و حقیقی قرار داده شده است.

۲. دانشیار دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد دانشگاه امام صادق (ع).

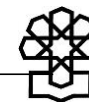
اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
اصطلاحات مهمی نظیر واسطه‌گری مالی که مهمترین کار نظام بانکی است و نقش کلیدی در نگاه به بانک و بانکداری دارد تعریف نشده است. ثالثاً؛ تعاریف ارائه شده قدیمی است و از دقت کافی برخوردار نمی‌باشد، به‌عنوان مثال تنها وجه تمایز مؤسسه مالی و اعتباری به عدم ارائه خدمات حساب جاری محدود شده است که تعریف بسیار خاص و مضیق از مؤسسه مالی و اعتباری است.		
با توجه به اینکه کلیه افراد مکلف به رعایت قوانین می‌باشند و قوانین نیز مطابق اصل چهارم قانون اساسی بایستی منطبق با موازین اسلام باشد و تشخیص این امر با شورای نگهبان قانون اساسی است و از طرفی افراد بجز از طریق مراجعه به مراجع قادر به استنباط احکام از منابع معتبر اسلامی نمی‌باشند، لذا پیشنهاد می‌شود عبارت (موازین فقهی) به (قوانین و مقررات مربوط) اصلاح گردد. ثانیاً؛ با توجه به ماده (۱) قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی و بند «ب» ماده (۳۰) قانون پولی و بانکی عبارت (خدمات بانکی) به (عملیات بانکی) اصلاح گردد.	بانک سامان	<p>بند «۱» ماده (۱)</p> <p>نظام بانکی: مجموعه مؤسسات، ضوابط، مقررات، روش‌ها و شیوه‌های شکلی و محتوایی که برای مدیریت عملیات گردش پول و سرمایه و اعتبارات اعطایی به بخش‌های دولتی، عمومی و خصوصی در جهت اعتلای اقتصاد کشور و در چارچوب موازین فقه اسلامی به کار برده می‌شود و شامل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و کلیه مؤسسات اعتباری بانکی (از قبیل بانک‌های تجاری، تخصصی و قرض‌الحسنه) و غیربانکی (از قبیل مؤسسه‌های اعتباری، تعاونی‌های اعتبار، مؤسسات تخصصی مشاوره و</p>
اولاً؛ نظام بانکی شامل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری می‌شود، لذا ضوابط مورد عمل آنان در دایره تعریف نظام بانکی قرار نمی‌گیرد. ثانیاً؛ با توجه به اینکه قوانین جمهوری اسلامی با رعایت موازین فقهی و شرعی تصویب می‌شود، لذا عبارت «در چارچوب موازین قانونی» کفایت نموده و نیازی به قید «در چارچوب موازین فقه اسلامی» نمی‌باشد، ضمن اینکه نظرات فقها متعدد بوده و عبارت مزبور به علت قابلیت تفسیر موسع، تبعات منفی به دنبال خواهد داشت. ضمناً بندهای «۲» الی «۱۶» ماده (۲) قانون قبلی حذف شده که پیشنهاد می‌شود به متن قانون اضافه شوند. ثالثاً؛ علیرغم اینکه مؤسسات بانکی و غیربانکی احصا شده‌اند لکن به مجوز بانک مرکزی اشاره شده است در صورتی که با احصای مؤسسات دایره قانونی محدود شده است و اخذ مجوز در خصوص نهادهای بعدی موضوعیت ندارد. رابعاً؛ شرکت‌های رتبه‌بندی، مشاوره و لیزینگ علی‌الاصول ابزارهای نظام بانکی در ارائه خدمات می‌باشند و نمی‌توانند در تعریف نظام بانکی قرار گیرند.	بانک کشاورزی	
اولاً؛ در این بند کلمه «مؤسسات» اضافی بوده و ضمناً در سطر دوم بند مذکور به بخش تعاونی اشاره‌ای نگردیده است. ثانیاً؛ با توجه به این امر که شرکت‌های رتبه‌بندی براساس آمار و اطلاعات اخذ شده از بانک مرکزی (ارائه شده از سوی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری) اقدام به رتبه‌بندی مشتریان براساس اطلاعات بانک‌ها می‌نماید و هیچگونه کار بانکی انجام نمی‌دهد ذکر نام شرکت رتبه‌بندی در تعریف نظام بانکی جای سؤال و ایراد می‌باشد.	بانک ملت	

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تأمین مالی، شرکت‌های رتبه‌بندی، شرکت‌های لیزینگ، صندوق‌های قرض‌الحسنه و	مؤسسه عالی آموزش بانکداری ایران	تعاریف مطرح شده به خصوص بانک و نظام بانکی نیازمند کار کارشناسی بیشتر است. بایستی در تعریف بانک هدف کلی و چارچوب خدمات آن نمایان باشد. در این زمینه به محوریت انسان و رفع نیازمندی‌های آن در کنار محوریت سود اقتصادی مورد توجه باشد. امروزه بانک‌های مدرن برای تمام نیازمندی‌های افراد جامعه نگاه ویژه‌ای دارند.
صرافی‌ها) اعم از دولتی و غیردولتی است که با مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	این ماده، نظام بانکی را شامل مؤسسات اعتباری و نیز ابزارها و روش‌های اعمال سیاست‌های بانکی و اعتباری و در جهت اعتلای اقتصاد کشور بر شمرده است که می‌بایست دامنه این تعریف از شمول روش‌ها و ابزارهای اعمال سیاست‌ها متمایز شده و به صورت جداگانه به تعریف درآیند.
تحت نظارت آن به تجهیز و تخصیص منابع و ارائه خدمات بانکی، مبادرت می‌ورزند.	مرتضی عزتی ^۱	تعریف نظام بانکی در ماده (۱) با تعریف نظام اندکی ناهماهنگ است و همچنین به نظر هیچ نیازی به تعریف نظام بانکی در این قانون وجود ندارد و بهتر است حذف شود.
بند «۲» ماده (۱) بانک: مؤسسه‌ای اعتباری است که با مجوز بانک مرکزی مبادرت به انجام عملیات بانکی می‌نماید و صرفاً در چارچوب مجوز خود می‌تواند به سپرده‌گیری و اعطای تسهیلات اقدام کند. در این قانون هر جا از واژه بانک به تنهایی استفاده شود، منظور، انواع بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی است که با مجوز بانک مرکزی	بانک سامان	معادل نمودن بانک و مؤسسه اعتباری غیربانکی با توجه به تفاوت‌های اساسی این دو نوع مؤسسه اعتباری موجه نیست و سبب بروز اشکالات عمده در اجرای احکام مقرر در قانون خواهد شد. ضمن آنکه مناسب است عملیات بانکی نیز تعریف شود تا ضمن بیان مهمترین وظایف بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی، حوزه فعالیت‌های قانونی آنان نیز روشن شده باشد.
	بانک مسکن	بانک‌ها علاوه بر سپرده‌گیری و اعطای تسهیلات به سایر عملیات بانکی و ارائه انواع خدمات بانکی اعم از ریالی و ارزی نیز (در چارچوب اساسنامه و مقررات بانک مرکزی) مبادرت می‌نمایند. به نظر می‌رسد اعلام خدمات بانکی قابل ارائه در تعریف نظام بانکی ضروری می‌باشد.
	بانک کشاورزی	اولاً؛ در این بند عملیات بانکی منحصر به سپرده‌گیری و اعطای تسهیلات شده است که سایر خدمات بانکی را در بر نمی‌گیرد. ثانیاً؛ مجدداً به موضوع تفکیک بانک‌ها در این بند و تبعات ناشی از آن اشاره می‌گردد این محدودیت مشکلات زیادی در امر تجهیز منابع برای بانک‌های تخصصی ایجاد می‌نماید. مگر آنکه به موجب قانون بانک‌های تجاری را از پرداخت تسهیلات تخصصی منع نموده و مکلف به در اختیار قرار دادن منابع مورد نیاز اجرای طرح‌های تخصصی به بانک‌های تخصصی بنماییم. ضمن آنکه وقتی تسهیلات از طریق مؤسسات مشاوره‌ای تخصصی و تأمین مالی در اختیار بنگاه‌ها قرار می‌گیرد، تفکیک بانک‌ها و بانک‌های تجاری و تخصصی نمی‌تواند صحیح باشد. لذا پیشنهاد می‌شود فعالیت بانک کشاورزی به عنوان بانک جامع دیده شود.

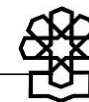
اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>این بند به تعریف بانک پرداخته و عنوان شده بانک مؤسسه اعتباری است که با مجوز بانک مرکزی تأسیس و صرفاً در چارچوب مجوز خود می‌تواند به سپرده‌گیری و اعطای تسهیلات اقدام نماید. که این تعریف بسیار محدود بوده و همچنین مغایر با وظایف نامبرده شده در سایر بندها می‌باشد. بنا به تعریف نامبرده شده در قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب سال ۱۳۶۲، وظایف بانک عبارت است از انجام کلیه عملیات بانکی ارزی و ریالی و تعهد یا تضمین پرداخت‌های ارزی، افتتاح انواع حساب‌های قرض‌الحسنه و سپرده‌های مدت‌دار، اعطای وام و اعتبار بدون ربا، انجام معاملات طلا و نقره، نگهداری و اوراق بهادار و اسناد رسمی از اشخاص حقیقی و حقوقی و مؤسسات مشابه، قبول و نگهداری امانات طلا و نقره و اشیای گرانبها و اوراق بهادار و اسناد رسمی از اشخاص حقیقی و حقوقی و اجاره صندوق امانات، صدور و تأیید و قبول ضمانتنامه ارزی و ریالی جهت مشتریان، انجام خدمات وکالت و... بر طبق قانون و مقررات که وظایف تعریف شده در ماده (۲) فصل اول قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب سال ۱۳۶۲ بسیار جامع‌تر و فراگیرتر از تعریف عنوان شده در بند «۲» فصل اول پیش‌نویس قانون می‌باشد. به عبارتی با توجه به تعریف بند «۲»، بانک‌ها قادر به ارائه بسیاری از خدمات ارائه شده تاکنون نیز نمی‌باشند و مشخص نشده که این وظایف از چه طریقی اجرایی می‌گردد. از طرفی در فراز پایانی تعریف بانک عنوان شده منظور از بانک انواع بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی است. لکن در بند «۶» و «۷» اقدام به تعریف مؤسسه اعتباری غیربانکی و تعاونی اعتبار به صورت مجزا نموده که این مورد می‌تواند به عنوان تبصره بند «۲» لحاظ گردد.</p>	بانک ملت	اقدام به سپرده‌گیری و اعطای تسهیلات می‌کنند.
<p>با استفاده از کلمه «صرفاً»، مأموریت بانک محدود به جذب سپرده و اعطای تسهیلات گردیده است، در حالی که ایجاد تعهدات (صدور ضمانتنامه‌های بانکی و یا گشایش اعتبارات اسنادی و مبادلات ارزی)، انجام خدمات اعتبارسنجی برای خود یا به درخواست مشتریان از اشخاص غیر، ارائه مشاوره‌های اقتصادی، مالی، پولی و همچنین خدمات نقل و انتقال وجوه و اوراق بهادار به صورت فیزیکی یا الکترونیک، امانت‌پذیری از مشتریان و ... خدماتی است که خارج از این محدودیت با تصویب طرح قانوناً از عهده بانک‌ها سلب خواهد شد.</p>	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	
<p>در این بند بانک تعریف شده است که تعریف درستی نبوده و جامع و مانع نیست. مؤسسه‌ای اعتباری که با مجوز بانک مرکزی مبادرت به انجام عملیات بانکی می‌نماید، می‌تواند شامل همه نهادهای پولی شود.</p>	حسین عیوضلو ^۱	

۱. دانشیار دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد دانشگاه امام صادق (ع).

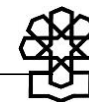
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	اکبر کمیجانی ^۱	در طرح پیشنهادی، بانک، مؤسسه‌ای اعتباری توصیف می‌شود که با مجوز بانک مرکزی مبادرت به انجام عملیات بانکی می‌کند؛ و عملیات بانکی به صورت تلویحی معادل با سپرده‌گیری و اعطای تسهیلات توصیف می‌شود. واضح است که عملیات بانکی محدود به سپرده‌گیری و اعطای تسهیلات نیست و فعالیت‌های گوناگونی مانند خدمات حساب جاری، صدور ضمانتنامه و ظهرنویسی، عملیات ارزی و فعالیت‌های گوناگون دیگری در حوزه بانکداری داخلی و بین‌المللی را در برمی‌گیرد. اگرچه در مواد دیگر طرح مورد بررسی، اجازه انجام عملیات و ارائه برخی از خدمات فوق‌الذکر به بانک‌ها داده می‌شود، لکن ارائه تعریفی جامع از عملیات بانکی در طرح پیشنهادی مورد بی‌توجهی قرار گرفته است.
	بانک سامان	تفاوت میان انواع بانک‌های تجاری، تخصصی یا قرض‌الحسنه، بیشتر به نوع تسهیلات‌دهی آنان مرتبط شده است. در حالی که این مورد یکی از وظایف و عملیات بانکی را شامل می‌شود. ضمن آنکه اخذ تسهیلات یا به تعبیری دیگر سپرده‌گذاری و منابع مالی بانک نیز باید از همین مسیر تأمین شود.
بند «۳» ماده (۱) بانک تجاری: بانکی است که در زمینه اعطای تسهیلات، به بخش یا فعالیت اقتصادی خاصی محدود نمی‌شود.	بانک کشاورزی	در بند «۳» و «۴» تفکیک بانک‌ها براساس زمینه اعطای تسهیلات صورت گرفته است در صورتی که سایر فعالیت‌ها از قبیل سپرده‌گذاری و غیره نیز ذی‌مدخل می‌باشد. لذا موضوع تفکیک بانک‌ها براساس زمینه اعطای تسهیلات و تعریف انجام شده در این قانون کامل نیست و محل ایراد می‌باشد. ثانیاً؛ وقتی مقرر است که تسهیلات از طریق مؤسسات مشاوره‌ای تخصیص و تأمین مالی در اختیار بنگاه قرار گیرد، تفکیک بانک‌ها به بانک‌های تجاری و تخصصی نمی‌تواند صحیح باشد.
	بانک ملت	اولاً؛ در بندهای «۳» و «۴» بعد از عبارت «اعطای تسهیلات» عبارت «یا ایجاد تعهدات» بایستی اضافه شود. ثانیاً؛ در بندهای «۳»، «۴» و «۵» اقدام به تعریف انواع بانک تحت عنوان تجاری، تخصصی و قرض‌الحسنه نموده در صورتی که به‌استناد مفاد بند یک، مدیریت عملیات گردش پول و سرمایه به‌عهده نظام بانکی است، لکن هیچ‌گونه تعریفی از بانک سرمایه‌گذاری نشده است. در تعریف بانک تجاری عنوان شده بانک تجاری بانکی است که در زمینه اعطای تسهیلات به بخش یا فعالیت خاصی محدود نمی‌شود. از این تعریف این امر برداشت می‌شود که در زمینه ارائه خدمات بانکی من جمله گشایش اعتبارات اسنادی، صدور ضمانتنامه و ... دارای محدودیت می‌باشد که کاملاً با تعریف بانک تجاری مغایر می‌باشد. ولی با توجه به تعریف بانک تخصصی، بانک تخصصی در ارائه خدمات به سایر بخش‌ها محدودیتی ندارد بنابراین بانک تجاری دارای محدودیت‌های بسیار خواهد بود.

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
در معرفی بانک تجاری به عوض تعریف وظایف ایجابی اقدام به تعریف وظیفه سلبی آن شده است. از همین رو فعالیت این نوع بانک می‌تواند در همه زمینه‌ها دامنه شمول یابد.	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	
تعریف بانک‌های تجاری و تخصصی از جهت محدود بودن یا نبودن فعالیت‌های اعتباری آنها به بخش اقتصادی خاصی نیز دقیق نیست و بایستی بر تخصص و وظیفه اصلی بانک‌های تخصصی تأکید شود ضمن اینکه اگر بنا بر تعریف باشد باید سایر بانک‌ها همانند بانک‌های توسعه‌ای هم تعریف شوند. منتهی تعریف مندرج در ابتدای قوانین از این جهت است که احکام مندرج در قانون به درستی فهمیده شوند در حالی که در قانون حکم خاصی در مورد بانک‌های تجاری و یا تخصصی وجود ندارد و لذا از این جهت هم نیازی به ذکر این تعاریف نیست.	حسین عیوضلو	
عبارت «تسهیلات‌دهی» به «پرداخت تسهیلات» اصلاح گردد.	بانک سامان	
در این بند که اعطای تسهیلات در بانک‌های تخصصی را صرفاً در بخش مربوطه مجاز دانسته است، با توجه به الزامات موجود که گاهاً بانک‌ها را ملزم به اعطای تسهیلات در سایر بخش‌ها می‌نماید به نظر می‌رسد به جای کلمه «صرفاً مجاز» می‌توان از کلمه «عمدتاً» استفاده نمود، تا ضمن اعطای تسهیلات عمده در بخش فعالیت بانک‌ها، امکان استفاده از قانون در پرداخت تسهیلات در سایر بخش‌ها ممکن گردد.	بانک مسکن	بند «۴» ماده (۱)
پیشنهاد می‌شود که بند «۴» ماده (۱) به شرح ذیل اصلاح گردد: «بانک تخصصی؛ بانکی است که در زمینه اعطای تسهیلات، به بخش یا فعالیت اقتصادی خاصی گرایش دارد».	بانک کشاورزی	بانک تخصصی: بانکی است که در زمینه اعطای تسهیلات صرفاً مجاز به تسهیلات‌دهی به بخش یا
در تعریف بانک تخصصی با به کارگیری کلمه (صرفاً) تأکید به تسهیلات‌دهی به بخش خاصی گردیده در این نوع از بانک‌ها امکان ایجاد تعهدات و ارائه خدمات دیگر در بخش مورد نظر محروم گردیده‌اند.	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	فعالیت اقتصادی خاصی است.
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	نکته مندرج در بند قبل.

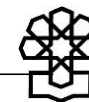
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
بند «۵» ماده (۱) بانک قرض الحسنه: بانکی است که صرفاً در قالب عقد قرض الحسنه مجاز به جذب سپرده و اعطای تسهیلات می‌باشد.	بانک قرض الحسنه رسالت	سپرده ویژه که کار وجوه اداره شده انجام می‌دهد نیز می‌تواند به بانک قرض الحسنه اختصاص یابد. سپرده پس‌انداز بهتر است به سمت بانک‌های قرض الحسنه هدایت شود. ولی سپرده‌های جاری را می‌توان در کلیه بانک‌ها مورد استفاده قرار داد. همچنین سپرده ویژه که کار وجوه اداره شده انجام می‌دهد نیز می‌تواند به بانک قرض الحسنه اختصاص یابد. بانک قرض الحسنه باید صرفاً در امور خرد و اجتماعی فعال شود و تأمین مالی‌های کلان برعهده بانک قرض الحسنه نباشد. همچنین بانک قرض الحسنه نباید سهامداری داشته باشد که دنبال سود است، بلکه سهامداران باید با اهداف اجتماعی حضور داشته باشند.
بند «۶» ماده (۱) مؤسسه اعتباری: مؤسسه‌ای است که با مجوز بانک مرکزی به انجام عملیات بانکی به غیر از ارائه حساب جاری مبادرت می‌ورزد.	بانک کشاورزی	در این بند دایره فعالیت مؤسسه اعتباری گسترده‌تر از بانک‌های تجاری و تخصصی تعریف شده است. (عبارت عملیات بانکی وسیع است)
بند «۷» ماده (۱) تعاونی اعتبار: مؤسسه‌ای اعتباری است که با مجوز بانک مرکزی تأسیس و به انجام عملیات اعتباری مورد نیاز اعضا می‌پردازد.	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	برخلاف تعاریف بانک‌های تخصصی یا تجاری و مؤسسه اعتباری در بندهای ماده یک طرح، که استفاده از کلمه صرفاً برای آنها ایجاد محدودیت‌های ناخواسته نموده است، تعاونی اعتباری از جمله مؤسساتی است که می‌بایست با استفاده از کلمه صرفاً، آن را محدود به اعطای تسهیلات به اعضا نموده و سایر فعالیت‌ها از جمله امکان جذب سپرده را در آنها ممنوع نموده و فعالیت آنها را با استفاده از دریافت حق عضویت اعضا مجاز دانست.
بند «۸» ماده (۱) جذب سپرده: تودیع هرگونه وجهی از طرف مردم، دولت، شرکت‌های دولتی و بخش عمومی غیردولتی نزد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی، اعم	بانک سامان	اولاً؛ قسمت اخیر بند «۸» صرفاً ناظر به تعاریف است و اگر هدف بیان حکم باشد بایستی این حکم در قالب ماده مستقل و آن هم نه صرفاً در خصوص جذب سپرده بلکه ناظر به انجام کلیه عملیات بانکی که جذب سپرده یکی از انواع آن است باشد. یعنی تصدی و انجام عملیات بانکی بایستی صرفاً با مجوز بانک مرکزی صورت پذیرد. ثانیاً؛ این طرح سپرده‌گذاری بانکی را در قالب عقد ودیعه قانون مدنی ترسیم نموده است، لذا در تعریف جذب سپرده از واژه «تودیع» استفاده شده است. لکن عدم انسجام نظر آن اندکی بعد هویدا شده و در تعریف سپرده جاری «عقد قرض» را حاکم می‌داند و سپرده پس‌انداز و سپرده تعاونی و سپرده سرمایه‌گذاری عقد «وکالت»؛ در این تعاریف روشن نیست که آیا هدف کسب سود و عدم مشارکت در زیان مبنای این معاملات است یا خیر (به قول حقوقدانان مقتضای ذات). ضمن آنکه با توجه به جایز بودن عقد وکالت و امانی بودن ید وکیل (عدم مسئولیت او در صورت عدم

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
از این که بازپرداخت آن منوط به گذشت مدت زمان معین بوده یا نبوده باشد، سپرده‌گذاری تلقی می‌شود. جذب سپرده تنها با مجوز بانک مرکزی مجاز است.	بانک کشاورزی	اثبات تعدی و تفریط در برابر مشتریان در زمان از بین رفتن سپرده‌ها)، قالب وکالت خطرات و تبعات مالی بزرگی برای نظام اقتصادی کشور در بر خواهد داشت.
	بانک ملت	در این بند با توجه به اینکه مجوز صادره از سوی بانک مرکزی مطلق است، لذا کلیه عملیات بانکی را دربر می‌گیرد و موکول نمودن حذف سپرده به مجوز مجدد بانک مرکزی موجه نمی‌باشد.
	کانون بانکها و مؤسسات اعتباری خصوصی	در این بند تعریف جذب سپرده عنوان شده که با توجه به افراد تعریف شده در جهت سپرده‌گذاری نزد نظام بانکی و عدم نام بردن بخش خصوصی (غیردولتی)، تعاونی، شرایط سپرده‌گذاری برای بخش غیردولتی امکان‌پذیر نمی‌باشد.
		در تعریف «جذب سپرده» بجای کلمه «تودیع» می‌بایست از کلمه «دریافت» استفاده نمود و پس از عبارت «هرگونه وجهی» عبارت «به رسم امانت» اضافه شده و پس از کلمات «از طرف»، «اشخاص حقیقی یا حقوقی اعم از دولتی یا غیردولتی و یا نهادهای عمومی غیردولتی» جانشین کلمه «مردم» و عبارت توصیفی متعاقب آن گردد. در جمله پایانی همین بند نیز اضافه نمودن «چگونگی» قبل از کلمات «جذب سپرده‌ها» و اضافه نمودن «انواع آنها» متعاقب کلمات اخیرالذکر ضروری می‌نماید.
بند «۹» ماده (۱) سپرده جاری: به سپرده بانکی گفته می‌شود که صاحب آن وجوه خود را جهت سامان دادن دریافت‌ها و پرداخت‌ها به بانک سپرده و می‌تواند با استفاده از چک، شخصاً یا توسط اشخاص ثالث از آن سپرده برداشت نماید.	بانک سامان	اولاً؛ به نظر می‌رسد بایستی سپرده به «قرض الحسنه جاری» اصلاح شود. چرا که مبنای جذب این سپرده قرض الحسنه است. ثانیاً؛ اختصاص طریق برداشت از حساب مذکور به چک فاقد توجیه است و صاحب سپرده بایستی بتواند علاوه بر چک از سایر طرق مانند استفاده از کارت‌های پرداخت و نیز با استفاده از فرم دریافت وجه نیز از حساب خود برداشت نماید. ثالثاً؛ در تعریف سپرده جاری، رابطه بانک و سپرده‌گذار را رابطه ناشی از عقد قرض تعریف کرده که به نظر این رابطه، نوعی امانت خلاف قاعده است. در قرض، مقترض متقاضی است و در امانت، مودع متقاضی محسوب می‌شود. ضمن آنکه تفاوت‌های دیگری مانند جواز و لزوم عقد، امانی و غیرامانی بودن ید بانک و غیره نیز وجود دارد که باید به این احکام و آثار نیز توجه داشت. افزون بر آن اگر به سپرده‌های اشخاص، سودی تعلق نگیرد آنان حاضر به سپرده‌گذاری نزد بانک‌ها نخواهند شد.
	بانک مسکن	تعریف سپرده جاری (همچنین سایر سپرده‌ها) با توجه به پیشرفت‌های تکنولوژی حادث شده و همچنین احتمال پیشرفت‌های آتی ضرورت دارد سایر ابزارهای برداشت نیز در قانون پیش‌بینی گردد. جا دارد در قانون امضای دیجیتال و مقررات آن نیز تعیین گردد.
رابطه سپرده‌گذار و بانک در این نوع سپرده‌گذاری، رابطه	بانک کشاورزی	در بندهای «۹» و «۱۰»، تعریف سپرده جاری و سپرده پس‌انداز جامع و مانع نبوده و با شرایط فعلی که برداشت از حساب جاری با کارت نیز صورت می‌گیرد انطباق ندارد.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
قرض دهنده و قرض گیرنده است.	بانک ملت	در تعریف سپرده جاری صرفاً به آن دسته از سپرده‌هایی که از طریق چک قابل برداشت می‌باشد اشاره شده است در صورتی که طبق مصوبه شورای پول و اعتبار و با توجه به مفاد قوانین توسعه پنج‌ساله کشور منتهی به قانون برنامه پنجم، (ماده (۴۹)) مبنی بر توسعه و تقویت نظام بانکداری از طریق استقرار کامل سامانه بانکداری متمرکز، حساب‌های جاری بدون دسته‌چک که صرفاً از طریق کارت قابل برداشت می‌باشد یکی از حساب‌های تعریف شده و جاری حاضر می‌باشد که در صورت تصویب قانون به صورت پیش‌نویس حاضر، حساب جاری بدون دسته‌چک جزء اقلام حساب‌های غیرقابل استفاده خواهد بود. ضمناً لازم است عبارت «یا نمایندگی قانونی خود» پس از کلمه «شخصاً» در سطر دوم این بند اضافه شود.
کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی		اضافه نمودن عبارت «یا نظام‌های الکترونیکی» بعد از عبارت «با استفاده از چک» ضرورت دارد.
اکبر کمیجانی		از ابهامات اساسی موجود در قانون فعلی عملیات بانکی بدون ربا، تعریف و ماهیت حقوقی سپرده‌گذاری، رابطه حقوقی بین سپرده‌گذار و مؤسسه سپرده‌پذیر و حدود اختیارات و مسئولیت‌های قانونی وکیل در این رابطه حقوقی است. ابهاماتی مانند نحوه تعهد یا تضمین اصل سپرده‌ها توسط وکیل، میزان مسئولیت وکیل در قبال اتلاف اصل سپرده‌ها، میزان مسئولیت وکیل در قبال تحقق سود مورد انتظار و سرانجام چگونگی تداوم وکالت در صورت فوت یا حجر موکل و مسائل حقوقی مترتب بر این رابطه، از این جمله است. این ابهامات در طرح پیشنهادی نیز مسکوت گذارده شده‌اند.
بند «۱۰» ماده (۱)	بانک سامان	اولاً؛ عنوان سپرده بایستی به «قرض الحسنه پس‌انداز» اصلاح گردد. چرا که مبنای رابطه بانک و مشتری در این نوع سپرده عقد قرض است. ثانیاً؛ جهت سپردن سپرده توسط صاحب حساب به بانک ظاهراً از قلم افتاده است. ثالثاً؛ لازم است عبارت «نیازمندان» به «مشمولان» اصلاح گردد. رابعاً؛ عبارت «مورد تأیید بانک مرکزی» به «مربوط» اصلاح گردد.
	بانک مسکن	در تعریف سپرده پس‌انداز، جهت سپرده‌گذاری مشخص نگردیده است.
	بانک سرمایه	در بندهای «۱۰»، «۱۱» و «۱۲» موضوع سپرده‌های پس‌انداز و تعاونی اشاره به کسر اندوخته‌های قانونی و احتیاطی شده است که احتمالاً منظور قانونگذار اندوخته قانونی و پوشش لازم برای نقدینگی است، پیشنهاد می‌گردد موضوع به صورت شفاف بیان گردد. در این بند گفته شده سپرده‌گذار، وجوه خود را به بانک می‌سپارد و در مواقع نیاز از طریق شیوه‌هایی (غیر از چک) که بانک تعیین می‌کند برداشت می‌نماید. در این

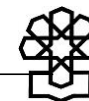
اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
در خصوص سپرده تعاونی و سپرده پس‌انداز موضوع بند «۱۰» و «۱۱» جهت آن ذکر نشده است و تفاوتی بین سپرده پس‌انداز و سپرده تعاونی مشاهده نمی‌شود تا دلیلی برای تفکیک وجود داشته باشد.	بانک کشاورزی	نوع سپرده‌گذاری، بانک «وکیل» سپرده‌گذار می‌شود تا سپرده وی
در سطر اول بندهای «۱۰» و «۱۱»، پس از کلمه «جهت» عبارتی از قلم افتاده است. در تعریف، رابطه حساب‌های سپرده پس‌انداز قرض‌الحسنه ذکر شده است که رابطه سپرده‌گذار و بانک، رابطه وکالتی می‌باشد در صورتی که بنا بر تعریف قانون بانکداری بدون ربا مصوب ۱۳۶۲، رابطه بین سپرده‌گذار قرض‌الحسنه و بانک رابطه داین و مدیون بوده بنابراین کلیه کارمزدهای اخذ شده در ارتباط با منابع و مصارف این قبیل حساب‌ها جزء درآمدهای غیرمشاع می‌باشد در صورتی که با تعریف جدید کلیه کارمزد تسهیلات اعطایی قرض‌الحسنه نیز جزء درآمدهای مشاع بانک قرار می‌گیرد. در ضمن در تعریف ذکر شده به سپرده بانکی گفته می‌شود که صاحب آن، وجوه خود را به منظور خاصی به بانک می‌سپارد که جهت آن مشخص نگردیده است.	بانک ملت	را پس از کسر اندوخته قانونی و اندوخته‌های احتیاطی مورد تأیید بانک مرکزی، به نیازمندان وام قرض‌الحسنه بدهد.
در ابتدای بند «۱۰»، «سپرده پس‌انداز» می‌بایست به «سپرده پس‌انداز قرض‌الحسنه» تغییر یافته و عبارت به «رسم امانت» بعد از عبارت «وجوه خود را» اضافه شود. در همین بند با توجه به اینکه بانک وکیل سپرده‌گذار معرفی می‌شود، می‌بایست در مورد تعیین حق الوکاله او نیز اظهار نظر به عمل آید.	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	
در طرح پیشنهادی در تعریف سپرده پس‌انداز گفته می‌شود: سپرده‌ای است که صاحب آن وجوه خود را به بانک می‌سپارد و در مواقع نیاز از طریق شیوه‌ای که بانک تعیین می‌کند، برداشت می‌نماید. چنین تعریفی از سپرده پس‌انداز، هیچگونه جهات حقوقی نداشته و می‌تواند منجر به ابداع شیوه‌های نامتعارف از سوی بانک برای بازپس دادن وجوه سپرده‌گذاری شده شود.	اکبر کمیجانی	
قرض‌الحسنه عقدی است که با نیت خیرخواهانه صورت می‌گیرد نه با هدف کسب سود، لذا باید سهامداران بانک قرض‌الحسنه به دنبال کسب سود نباشند و باید این در قانون مد نظر باشد و تعریف بیان گردد. لذا بهتر است سپرده‌های قرض‌الحسنه اختصاصی باشد، تا نظارت نیز دقیق صورت گیرد. نکته دیگر این که کسب حق الوکاله توسط وکیل در قرض‌الحسنه شرعی نیست چرا که وکیل ید موکل می‌باشد.	بانک قرض‌الحسنه رسالت	

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	بانک سامان	اولاً؛ جهت سپردن سپرده از قلم افتاده است. ثانیاً؛ عبارت (امتیاز گرفتن) به (اولویت در اخذ) اصلاح گردد. ثالثاً؛ عبارت (مورد تأیید بانک مرکزی) به (مربوط) اصلاح گردد. رابعاً؛ عبارت (امتیاز آنان) به (اولویت آنان) اصلاح گردد. خامساً؛ منبع تأمین مالی نیازمندان باید در بند «۱۰» باشد نه در بند «۱۱» که به اعضای تعاونی اختصاص دارد.
بند «۱۱» ماده (۱) سپرده تعاونی: به سپرده بانکی گفته می‌شود که صاحب آن وجوه خود را به بانک می‌سپارد و در مقابل، متناسب با مبلغ و مدت سپرده‌گذاری، از امتیاز گرفتن تسهیلات قرض‌الحسنه برخوردار می‌شود.	بانک قرض‌الحسنه رسالت	امتیازدهی به سپرده تعاونی، موجب ایجاد رقابت نادرست در سپرده‌گذاری و ناتوانی در اعطای تسهیلات خواهد شد. چنانچه امتیازبندی شرط نباشد، توان بانک در اعطای تسهیلات اثرگذار می‌شود و براساس توانمندی منابع نسبت به پرداخت تسهیلات اقدام می‌شود و بانک هیچ وقت در اعطای تسهیلات دچار نکول نمی‌شود. سپرده تعاونی در بانک قرض‌الحسنه رسالت به صورت یک‌طرفه اجرا می‌شود. به این مفهوم که شرط وجود ندارد. فروش امتیاز نیز مشکل ایجاد می‌کند و نمی‌توان جلوی انتقال آن را گرفت. چنانچه سپرده‌های تعاونی یا پس‌اندازهای تعاونی به بانک‌های قرض‌الحسنه هدایت شود، کسب‌وکارهای خرد را می‌توان به نحو احسن تأمین مالی کرد.
سپرده‌گذاری، بانک «وکیل» سپرده‌گذار می‌شود تا سپرده وی را پس از کسر اندوخته قانونی و اندوخته‌های احتیاطی مورد تأیید بانک مرکزی، به سپرده‌گذاران تعاونی، متناسب با امتیاز آنان، وام قرض‌الحسنه داده یا به نیازمندان قرض‌الحسنه بدهد.	بانک ملت	در تعریف سپرده تعاونی ذکر شده، به سپرده بانکی گفته می‌شود که صاحب آن وجوه خود را به بانک می‌سپارد و در مقابل، متناسب با مبلغ و مدت سپرده‌گذاری از امتیاز گرفتن تسهیلات قرض‌الحسنه برخوردار می‌باشد. (این تعریف با موارد ارائه شده در ادامه آن مغایرت دارد).
	پژوهشکده پولی	در مورد سپرده تعاونی باید توجه داشته باشیم که ما در قوانین بالادستی تعاونی را تعریف کرده‌ایم. اصل چهل و چهارم قانون اساسی اقتصاد را در سه بخش دولتی، خصوصی و تعاونی تعریف کرده است و از آن می‌فهمیم که تعاونی یک شخصیت حقوقی در مقابل خصوصی و دولتی است و یک مفهوم نیست. لذا طبق قوانین ثبت اسناد و املاک کشور باید در اداره ثبت کشورها به‌عنوان یک شخصیت حقوقی ثبت شود. در قانون تعاون هم شرایط و مختصات آن مفصل ذکر شده است. اگر منظور از سپرده تعاونی، این است که تعاونی‌ها سپرده بگذارند، مشکلی ندارد و امکان‌پذیر است. ولی اگر منظور این است که تعاون به معنای اعم ایجاد کنیم مانند قرض‌الحسنه، به نظر می‌رسد نمی‌توان لفظ تخصصی را به‌عنوان لفظ عمومی به کار ببریم.
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	نحوه استفاده از این نوع سپرده مستلزم تعیین آیین‌نامه‌ای است که وجود آن نیازمند ذکر قانونی است.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	حمید تهرانفر ^۱	سپرده‌های وام‌خواه (تعاونی) یک امر نکوهیده است که بانک‌ها را از لحاظ نقدینگی دچار مشکل اساسی می‌کند.
	مرتضی عزتی	«سپرده تعاونی» همان قرض به شرط قرض است و در عمل این اتفاق می‌افتد، لذا ماهیت تغییری نکرده و شکل ظاهری صرفاً تغییر یافته است.
	اکبر کمیجانی	یکی دیگر از اشکالات این طرح، معرفی سپرده‌ای به نام سپرده تعاونی است. براساس مفاد طرح پیشنهادی این نوع سپرده، نوعی سپرده وام‌خواه بوده که انگیزه سپرده‌گذار از تودیع وجوه خود نزد بانک، فقط بهره‌مندی از تسهیلات بانکی است. این سپرده‌ها در واقع همان وام‌های جدولی است که در چندین سال گذشته بسیاری از صندوق‌های قرض‌الحسنه و مؤسسات اعتباری فاقد مجوز فعالیت از بانک مرکزی را با مشکل نقدینگی و مدیریت منابع مواجه کرده است.
	کامران ندری	تعریف سپرده تعاونی مبهم است. اگر قرض باشد و سپرده‌گذار به شرط گرفتن قرض بعد از مدتی انتظار سپرده‌گذاری کند، براساس تعریف علما از ربا، شبهه ربا دارد. اگر رابطه بانک با سپرده‌گذار در این نوع سپرده‌ها وکالت باشد، شرط گرفتن قرض در وکالت به این معنا که بانک وکیل است مشروط به اینکه به سپرده‌گذار براساس امتیازش قرض دهد، باید بیشتر مورد تدقیق و بررسی قرار گیرد.
بند «۱۲» ماده (۱)	بانک سامان	باید از واژه غیرمستقیم هم استفاده کرد. مضافاً اینکه انحصار استفاده از سپرده‌های سرمایه‌گذاری به اعطای تسهیلات مانع استفاده از این سپرده‌ها جهت ارائه خدمات بانکی نظیر صدور ضمانتنامه و غیره ... و کسب کارمز می‌گردد.
	بانک مسکن	این بند اجازه فعالیت سودآور را به بانک‌ها داده است در حالی که در بند «۲» صرفاً اجازه اعطای تسهیلات به بانک‌ها داده شده است. لازم است فعالیت‌های سودآور قابل انجام از سوی بانک‌ها تعریف گردیده و حدود اختیارات بانک‌ها مشخص گردد.
	بانک سرمایه	در ابتدای این بند به نظر می‌رسد اعطای تسهیلات به اشخاص حقیقی از قلم افتاده است.
	بانک ملت	در این بند فراز پایانی تعریف سپرده سرمایه‌گذاری ذکر شده که ... مطابق ضوابط مذکور در فصل سوم این قانون، مستقیماً یا از طریق مؤسسات تخصصی مشاوره تأمین مالی به بنگاه‌های اقتصادی تسهیلات بدهد. با توجه به تعریف اعطای تسهیلات از محل منابع مزبور صرفاً برای بنگاه‌های اقتصادی امکان‌پذیر می‌باشد و شرایط اعطای تسهیلات برای اشخاص حقیقی امکان‌پذیر نمی‌باشد.

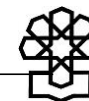
۱. معاون نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
قانونی و اندوخته‌های احتیاطی مورد تأیید بانک مرکزی، مطابق ضوابط مذکور در فصل سوم این قانون، مستقیماً یا از طریق مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی به بنگاه‌های اقتصادی تسهیلات بدهد.		
بند «۱۳» ماده (۱) تسهیلات بانکی: منابع مالی است که بانک در قالب یکی از قراردادهای مندرج در این قانون، به متقاضی تسهیلات می‌پردازد.	بانک ملت	در این بند ذکر شده است که بانک در قالب یکی از قراردادهای مندرج در این قانون به متقاضی تسهیلات می‌پردازد که با توجه به این امر که براساس شرایط بند «۱۳» اعطای تسهیلات به صورت مستقیم از طریق بانک و غیره مستقیم از طریق مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی برقرار می‌باشد مغایرت دارد (در شرایط غیرمستقیم طرف قرارداد متقاضی تسهیلات، مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی می‌باشد نه بانک).
بند «۱۴» ماده (۱) ^۱	—	
بند «۱۵» ماده (۱) مرابحه: قراردادی است که به موجب آن، فروشنده به سفارش متقاضی، کالاها و خدمات متقاضی را خریداری کرده سپس با اضافه کردن سود معین به صورت نقد یا نسیه دفعی یا	بانک کشاورزی	عدم ذکر عقد فروش اقساطی شائبه حذف آن را ایجاد می‌نماید، در صورتی که مرابحه به عنوان عقد پذیرفته شده و فروش اقساطی یکی از انواع مرابحه می‌باشد، لذا به نظر می‌رسد، استفاده بانک‌ها از عقد فروش اقساطی بلامانع باشد، اگر چه به تدریج با فراگیر شدن عقد مرابحه استفاده از عقد فروش اقساطی به تدریج کمتر خواهد شد.
کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی		بهتر است تعریف ارائه شده از این عقد مشابه تعریف قرض الحسنه در بند «۱۴» به صورت کاربرد بانکی آنها بیان شوند در غیر این صورت ضرورت طرح تعاریف عقود مزبور در قانون اصلاح قانون عملیات بانکی بدون ربا محلی از تردید خواهد داشت. استفاده از کلمه «فروشنده» در سطر اول نادرست بوده و می‌بایست به «بانک یا مؤسسه اعتباری» تغییر یابد و در خاتمه همان بند تأکید گردد که میزان سود معاملات مرابحه توسط بانک مرکزی تعیین خواهد شد.

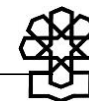
۱. قرض الحسنه: قراردادی است که به موجب آن، بانک مبلغ معینی را به فرض‌گیرنده تملیک می‌کند، مبنی بر اینکه وی مثل آن را در سررسید یا سررسیدهای معین برگرداند.

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
		اقساطی به وی واگذار می‌کند و بهای آنها را به صورت نقد یا در سررسید یا سررسیدهای معین دریافت می‌کند.
اطلاق عنوان کارفرما به جاعل و پیمانکار به عامل چندان با تأسیس حقوقی قراردادهای پیمانکاری مناسبت ندارد چنانکه مهمترین ویژگی قراردادهای پیمانکاری که لازم بودن آنهاست در جعاله وجود ندارد.	بانک سامان	بند «۱۶» ماده (۱) جعاله: التزام شخص (جاعل یا کارفرما) به ادای مبلغ یا اجرت معلوم (جعل) در مقابل انجام عملی معین، طبق قرارداد که در آن طرفی که عمل را انجام می‌دهد، عامل یا پیمانکار نامیده می‌شود.
با توجه به مبهم بودن عنوان «اجاره اعتباری» پیشنهاد می‌شود عبارت «یا اجاره اعتباری» بعد از عبارت «اجاره به شرط تملیک» حذف شود.	بانک سامان	بند «۱۷» ماده (۱) اجاره به شرط تملیک یا اجاره اعتباری: قرارداد اجاره‌ای است که در آن، شرط شود مؤجر در پایان مدت اجاره، در صورت عمل
تعریف ارائه شده جهت این عقد صرفاً برای اجاره به شرط تملیک کاربرد داشته نه برای اجاره اعتباری، به عبارتی بابت اجاره اعتباری تعریفی ارائه نشده است.	بانک ملت	مستأجر به شرایط مندرج در قرارداد، عین مستأجره را به تملیک مستأجر در آورد.
بہتر است تعریف ارائه شده از این عقد مشابه تعریف قرض الحسنه در بند «۱۴» به صورت کاربرد بانکی آنها بیان شوند در غیر این صورت ضرورت طرح تعاریف عقود مزبور در قانون اصلاح قانون عملیات بانکی بدون ربا محلی از تردید خواهد داشت.	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
بند «۱۸» ماده (۱) سلف: قراردادی است که به موجب آن، خریدار، مقدار معینی کالای کلی را به قیمت معین پیش خرید می کند.	بانک سامان	عبارت «به صورت نقد» به قبل از «پیش خرید» اضافه شود.
بند «۱۹» ماده (۱) استصناع: قراردادی است که به موجب آن سازنده متعهد می شود کالا یا طرح معینی را در مقابل بهای معین ساخته و تحویل سفارش دهنده کند و او بها را به اقساط مساوی و یا غیرمساوی، در سررسید یا سررسیدهای معین به سازنده بپردازد.	بانک ملت	تعریف ارائه شده برای سلف بسیار کلی بوده و بنا بر تعریف فوق تمامی دارندگان کالا در هر بخش فعالیتی، می تواند به عنوان فروشنده طرف بانک- خریدار- قرار گیرد.
بند «۲۰» ماده (۱) خرید دین: قراردادی است که به موجب آن خریدار، اسناد تجاری واقعی مدت دار فروشنده را به قیمتی کمتر از مبلغ اسمی اسناد، خریداری می کند.	کانون بانکها و مؤسسات اعتباری خصوصی	بہتر است تعریف ارائه شده از این عقد مشابه تعریف قرض الحسنه در بند «۱۴» به صورت کاربرد بانکی آنها بیان شوند در غیر این صورت ضرورت طرح تعاریف عقود مزبور در قانون اصلاح قانون عملیات بانکی بدون ربا محلی از تردید خواهد داشت.
بند «۲۱» ماده (۱) مشارکت حقوقی: تأمین قسمتی	بانک سامان	با توجه به اینکه موضوع معامله دین است، لذا عناوین خرید و فروش در خصوص آن مصداق ندارند. لذا پیشنهاد می گردد تعریف مذکور اینگونه اصلاح گردد: «قراردادی است که به موجب آن مالک اسناد تجاری مدت دار مبتنی بر معاملات واقعی حقوق خود را نسبت به اسناد مذکور در قبال دریافت مبلغی کمتر از ارزش اسمی سند به دیگری واگذار می نماید».
	کانون بانکها و مؤسسات اعتباری	بہتر است تعریف ارائه شده، مشابه تعریف قرض الحسنه در بند «۱۴» به صورت کاربرد بانکی آنها بیان شوند در غیر این صورت ضرورت طرح تعاریف عقود مزبور در قانون اصلاح قانون عملیات بانکی بدون ربا محلی از تردید خواهد داشت.

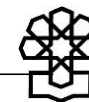
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
از سرمایه شرکت‌های سهامی جدید و یا خرید قسمتی از سهام شرکت‌های سهامی موجود است.	خصوصی	
بند «۲۲» ماده (۱) مضاربه: قراردادی است که به موجب آن یکی از طرفین قرارداد (مالک) عهده‌دار تأمین سرمایه (نقدی) می‌شود، با قید این که طرف دیگر (عامل) با سرمایه مذکور تجارت کند و در سود حاصله، هر دو طرف شریک باشند.	بانک سامان	تعریف عقد مضاربه در این قانون بدون توجه به ماده (۵۵۸) قانون مدنی ارائه شده است. در قانون مدنی و متون فقهی مضاربه عقدی است که مقتضای ذات و جوهر آن مشارکت در سود و زیان است و مشارکت صرف در سود و عدم مشارکت در زیان خلاف جوهر این معامله است ضمن آنکه تعیین سود ثابت و معین مشکل ربوی بودن را ایجاد خواهد کرد.
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	بهتر است تعریف ارائه شده از این عقد مشابه تعریف قرض الحسنه در بند «۱۴» به صورت کاربرد بانکی آنها بیان شوند در غیر این صورت ضرورت طرح تعاریف عقود مزبور در قانون اصلاح قانون عملیات بانکی بدون ربا محلی از تردید خواهد داشت.
بند «۲۳» ماده (۱) مزارعه: قراردادی است که به موجب آن یکی از طرفین (مالک) زمین یا یکی از نهاده‌های تولید را برای مدت معینی، به شخص دیگر (عامل) بدهد تا زراعت کند و حاصل بین مالک و عامل تقسیم شود.	بانک ملت	نام بردن از عقود مزارعه و مساقات علی‌رغم عدم اجرای عقود مزبور در سیستم بانکی از زمان اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا تاکنون به دلیل عدم وجود دستورالعمل اجرایی مصوب شورای پول و اعتبار.
	صَدِيقَه هَجِينِي نَزَاد ^۱	در رابطه با عقد مزارعه که بیان شد بانک می‌تواند منافع را اجاره کند باید بگویم که آیین‌نامه بانک مرکزی برای این اقدام دست بانک‌ها را در این زمینه بسته است.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
بند «۲۴» ماده (۱) مساقات: قراردادی است که به موجب آن یکی از طرفین (مالک) باغ مشخصی را برای مدت معینی، به شخص دیگر (عامل) بدهد تا باغداری کند و محصول بین مالک و عامل تقسیم شود.	بانک سامان	تعریف اینگونه اصلاح گردد: «مساقات قراردادی است بین مالک درخت و امثال آن با عامل که به موجب آن عامل در ازای حصه مشاع معین از محصول، عهده دار باغداری و نگهداری از درخت یا محصول و امثال آن می گردد. منظور از محصول میوه، برگ، گل و غیر آن می باشد».
بند «۲۵» ماده (۱) صلح: قراردادی است که به موجب آن اعیان، منافع، حقوق مالی یا امتیازات به صورت معوض یا غیرمعوض به دیگری واگذار می شود.	بانک سامان	با توجه به اینکه تعریف صلح مندرج در این بند منحصر به مصداق خاصی از عقد صلح یعنی صلح در مقام معامله می باشد، لذا پیشنهاد می شود با وجود ماده (۷۵۸) قانون مدنی این بند حذف گردد.
بند «۲۶» ماده (۱) سرمایه گذاری مستقیم: تأمین سرمایه لازم برای اجرای طرح های تولیدی و طرح های عمرانی انتفاعی توسط بانکها، بدون مشارکت اشخاص حقیقی یا حقوقی غیربانکی است.	بانک ملت	سرمایه گذاری مستقیم صرفاً بابت آن دسته از طرح هایی امکان پذیر خواهد بود که تأمین سرمایه آن صرفاً توسط بانکها (بنا بر تعریف شامل بانکها و مؤسسات اعتباری غیربانکی نمی باشد) تأمین گردد امکان پذیر می باشد. بنابراین شرایط سرمایه گذاری در طرح هایی که قسمتی از آن متعلق به دولت یا با مدیریت دولت اداره می شود برقرار نمی باشد.
بند «۲۷» ماده (۱) اوراق بهادار اسلامی (صکوک):	بانک سامان	با لحاظ تردید در پذیرش الزام آور بودن شرایط ابتدایی (قراردادهایی در قالب عقود غیرمعین) پیشنهاد می شود عبارت «قراردادها» به «عقود معین» اصلاح گردد.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
اوراق مالی قابل دادوستد در بازارهای مالی هستند که براساس یکی از قراردادهای مورد تأیید فقه اسلامی منتشر می‌شوند.		
ماده (۲) فعالیت‌های نظام بانکی باید در راستای تحقق اهداف زیر باشد:	سید محمدرضا سیدنورانی	در طرح عملیات بانکی بدون ربا اهداف مذکور در ماده (۲) نسبت به قانون قبلی نواقصی دارد و ماده (۱) قانون فعلی عملیات بانکی بدون ربا خوب است باقی بماند و احیاناً کاستی‌ها برطرف شود.
	کامران ندری	در بخش اهداف، اهداف متعدد و بعضاً متعارض و بدون تعیین اولویت برای نظام بانکی ذکر شده است و به‌ویژه در بخش بانکداری مرکزی به مهمترین هدف که کنترل تورم است اشاره مستقیم نشده و فقط به حفظ ارزش پول ملی اکتفا شده که بیشتر به نرخ ارز مربوط است تا کنترل تورم.
	پژوهشکده پولی و بانکی مرکزی	نیازی به ذکر اهداف و وظایف در قانون نیست. اگر هم بخواهیم آن را ذکر کنیم بهتر است در مقدمه ذکر شود. همچنین باید ضمانت اجرای آن نیز مشخص شود که در این طرح وجود ندارد. مضافاً اینکه در این طرح، مجموعه‌ای از اهداف کلی ذکر شده که مختص بانکداری اسلامی نیست، بلکه در کشورهای دیگر هم وجود دارد. به علاوه اهداف و وظایف بانک مرکزی با اهداف و وظایف بانک‌ها متمایز و متفاوت است، ولی این تفکیک در ماده (۲) دیده نمی‌شود. بعضی از اهداف ذکر شده در این طرح، مربوط به نظام اقتصادی اسلام است نه صرف نظام بانکی. بحث تورم و ثبات مالی (با توجه به مباحث پس از بحران مالی اخیر) در این طرح دیده نشده است. در پنج بندی که ذیل ماده (۲) آمده است، آنچه دیده می‌شود، واسطه‌گر بودن شبکه بانکی است. ولی باید دید آیا مواردی مانند بانک‌های سرمایه‌گذاری نیز در نظام بانکی مدنظر است؟ اگر چنین باشد، جزئیات آن با این اهداف و وظایفی که در این طرح دیده شده، همخوانی ندارد.
محمدرضا حیدری ^۱	ربوی نبودن برای نظام بانکداری در کشور ما حداقلی است که باید بعد از گذشت سی‌و‌اندی سال از نظام جمهوری اسلامی از آن فراتر رفت و اهدافی مانند عدم بسط و توسعه عدالت، کمک به رشد و پیشرفت اقتصاد کشور و... نیز باید در آن دیده شود. به عبارت دیگر	

۱. استادیار دانشکده اقتصاد دانشگاه اصفهان.

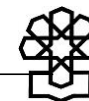

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
		اینکه صرفاً روح قانون ما بعد از سی سال ربوی نبودن باشد کافی نیست، بلکه داشتن اهداف توسعه‌ای، بسط و توسعه عدالت و در خدمت رشد و پیشرفت کشور بودن امری است که باید وجه همت قانون باشد.
	رسول بخشی ^۱	به دلایل زیر این اهداف در مورد نظام بانکی در این طرح قابل تحقق نیست کما اینکه در قانون جاری نیز مشابه چنین اهدافی دیده شده بود ولی محقق نشد: پذیرش عنصر کلیدی خلق پول در نظام بانکی بدون توجه به کنترل آن در کوتاه‌مدت و حذف آن در بلندمدت، تشویق کنز و انباشت منابع در بانک‌ها (که به دلیل وجود عنصر خلق پول در بانک، آثار و تبعاتی بسیار فراتر از کنز پول در منزل دارد و بانک با قابلیت خلق پول می‌تواند آن را چندین برابر کند) بجای فعالیت مستقیم در فعالیتهای تولیدی که زبان خلق پول را نداشته و منافع بسیاری برای اقتصاد ایجاد می‌کند (آمار سال ۱۳۹۲ نشان می‌دهد تنها ۵ درصد از نقدینگی اسکناس و مسکوک است و ۹۵ درصد آن به شکل اعتبار نزد بانک‌هاست)، در شرایط فعلی بانک‌ها با این توجیه که ما منابع معطل مردم را به کار می‌اندازیم آنها را از طریق سازوکار خلق پول به چندین ده برابر تبدیل می‌کنند. سپس با ایجاد بازاری برای این پول آن را به بیشترین نرخ به افراد و بنگاه‌هایی واگذار می‌کنند که طبیعت فعالیت اقتصادی آنها (حتی در صورت واقعی بودن و سودآوری) توان هم‌آوردی با هزینه تسهیلات را ندارد. لذا در حالت کلان مسئله تشدید می‌گردد. پذیرش و ترویج بدهی در نظام اقتصادی کشور که به لحاظ شرعی آثار و تبعات نامبارکی بر نظام اقتصادی و اجتماعی دارد.
	رحیم دلالی اصفهانی ^۲	پیشنهاد می‌گردد ماده‌ای ناظر به مدیریت خلق پول بانک‌ها توسط بانک مرکزی در طرح گنجانده شود و علاوه بر آن محدودیت‌هایی در قالب انتخاب میزانی بیشتر از ذخایر قانونی و یا انجام وظایف اجتماعی بر عهده آنها گذاشته شود تا رانت موجود در خلق پول به نوع دیگری به جامعه منتقل گردد. البته این نظریه مربوط به دوره گذار است و تا زمان تعیین تکلیف نظری مفاهیمی مانند ماهیت پول و جایگاه بانک در بانکداری اسلامی و پذیرش یا عدم پذیرش نظام بانکی مبتنی بر ذخیره جزئی می‌تواند عوارض کمتری ایجاد کند.

۱. دانشیار دانشکده اقتصاد دانشگاه اصفهان.

۲. استاد دانشکده اقتصاد دانشگاه اصفهان.

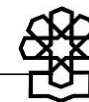
اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>در طرح پیشنهادی، آمایش نقدینگی و جلوگیری از انحراف آن به سمت فعالیت‌های اقتصادی سوداگرانه و غیرمولد، جزو وظایف بانک مرکزی برشمرده شده است. لازم به ذکر است که تکلیف چنین وظیفه‌ای به بانک مرکزی در صورتی منطقی خواهد بود که قانونگذاران و تنظیم‌کنندگان سیاست‌های کلان اقتصادی کشور زمینه‌های انحراف و فعالیت‌های سوداگرانه و غیرمولد را در اقتصاد فراهم نکنند. در غیر این صورت، اقدام‌های مدیریتی و نظارتی بانک مرکزی در انجام این وظیفه، بدون معنی و بدون اثر خواهند بود.</p>	اکبر کمیجانی	
<p>در بند «۱» ماده (۲)، توزیع عادلانه منابع مطرح شده است که تعریف دقیق آن مشخص نیست. همین‌طور مواردی مانند تقویت اقتصاد دانش‌بنیان و گسترش کارآفرینی با توجه به سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی آمده است، ولی آیا لازم است این موارد در قانون ذکر شود؟ شاید ده سال آینده به این نتیجه برسیم که ما نباید به سمت گسترش کارآفرینی برویم و باید بنگاه‌های محدودی داشته باشیم و بیشتر اشتغالزایی کنیم. لذا این محدودیت‌ها باید از قانون حذف شود.</p>	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	<p>بند «۱» ماده (۲) استقرار نظام پولی و اعتباری براساس ضوابط اسلامی به‌منظور تنظیم گردش صحیح پول و اعتبار،</p>
<p>اشاره به نظام اعتباری در این بند نشان می‌دهد که طراحان این طرح به‌صورت پیش‌فرض خلق پول را پذیرفته‌اند بدون اینکه به آثار و تبعات اقتصادی آن توجه کنند. خلق پول در ذات خود رانتی برای بانک‌ها ایجاد می‌کند که حتی در شرایط رکود نیز که کلیه فعالیت‌های اقتصادی با مشکل مواجهند بانک‌ها علیرغم ناکارایی بسیار می‌توانند سودآوری‌های هنگفتی داشته باشند. با پذیرش مطلق خلق پول امکان تحقق اهدافی که در ماده (۲) نوشته شده وجود ندارد. زیرا:</p> <p>در نظام پولی مبتنی بر ذخیره جزئی با روش علمی می‌توان اثبات نمود که امکان کنترل پول وجود ندارد و لذا نمی‌توان ارزش پول ملی و نیز توازن در تراز پرداخت‌ها را حفظ نمود. سرعت تکثیر پول در عمل چنان زیاد خواهد بود که تولید به‌گرد آن هم نمی‌رسد، لذا در چنین شرایطی تورم در فضای اقتصادی نهادینه می‌شود. این مشکلی است که همه کشورها با آن دست به‌گریبانند ولی اینکه چطور مسئله تورم برای آنها حاد نیست به‌دلیل هضم این پول تولید شده از طریق کسری در تراز پرداخت‌ها و یا سازوکار بازارهای مالی به‌ویژه بازارهای کاغذی است که امکان تکثیر مجازی دارایی‌های فیزیکی را به‌وجود می‌آورد.</p> <p>ایجاد تسهیلات برای تأمین مالی کسب‌وکار که از دیگر اهداف این طرح است با وجود خلق پول امکان‌پذیر نیست و رخداد آن خلاف علم است چراکه بخش اعظمی از سپرده‌های موجود اعتباری است و خود از خلق پول به‌وجود آمده و این سپرده‌ها چنانچه به دیگری تسهیلات داده شود باز هم تبدیل به سپرده شده و اعتبار دیگری خلق می‌کند و به همین صورت می‌تواند بارها و بارها تکرار شود. با توجه به نظریاتی که در مجموع در زمینه خلق پول وجود دارد می‌توان به راهکاری در کوتاه‌مدت و بلندمدت رسید تا بسیاری از عوارض اقتصادی آن را درمان کرد.</p>	رسول بخشی	<p>توزیع عادلانه منابع و درآمدها، افزایش تولید ملی، استقلال اقتصادی، تقویت اقتصاد دانش‌بنیان، گسترش کارآفرینی و اشتغال مولد، حضور گسترده مردم در فعالیت‌های اقتصادی در جهت رفع فقر، ایجاد رفاه و سلامت عمومی، رشد و پیشرفت اقتصاد کشور.</p>

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
بند «۲» ماده (۲) فعالیت در جهت تحقق اهداف و سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی ایران با استفاده از ابزارهای پولی و اعتباری با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی.	بانک سامان	ارجاع به اسناد فرادستی مانند چشم‌انداز یا سیاست‌های کلی در قوانین موضوعه موجه نیست. بلکه این اسناد و سیاست‌ها بایستی در زمان تصویب قوانین، لحاظ و قوانین منطبق با آنها تصویب گردند.
سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی ایران با استفاده از ابزارهای پولی و اعتباری با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی.	بانک کشاورزی	ابزارهای پولی و اعتباری موضوع این بند تعریف نشده است.
سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی ایران با استفاده از ابزارهای پولی و اعتباری با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی.	بانک ملت	در این بند اشاره به اقتصاد مقاومتی شده است که اقتصاد مقاومتی مربوط به شرایط کنونی (در تحریم بودن اقتصاد) می‌باشد که این امر می‌تواند حسب مورد در دستورالعمل‌ها مورد تأکید و استفاده قرار گیرد نه در قانون (شمولیت قانون فراتر از یک برهه زمانی و بروز شرایط خاص می‌باشد، هر چند که در صورت بروز شرایط خاص، قانون لازم می‌تواند در این شرایط تصویب و ابلاغ گردد مانند قوانین مرتبط با زمان جنگ تحمیلی یا قوانین مرتبط با بروز حوادث فوری بین سنوات ۱۳۷۶ الی ۱۳۸۱).
سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی ایران با استفاده از ابزارهای پولی و اعتباری با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی.	بانک مسکن	در این بند حفظ ارزش پول ملی از اهداف فعالیت‌های نظام بانکی اعلام گردیده است. به نظر می‌رسد با در نظر گرفتن شبکه گسترده بانکی و افزایش مستمر بانک‌ها و مؤسسات (خصوصاً بانک‌ها و مؤسسات خصوصی) در سال‌های اخیر و پیش‌بینی افزایش مجدد آنها که قاعدتاً در راستای کسب سود و حفظ منافع سهامداران خود کوشش می‌نمایند، حفظ ارزش پول جزء وظایف بانک‌های دولتی (بانک مرکزی) و دولت بوده، نیاز است موضوع به‌صورت اکید به آن بانک اعلام گردیده، بانک‌های دیگر تحت نظارت و براساس سیاست‌های بانک مرکزی حرکت نمایند. در این راستا نیز به نظر می‌رسد استقلال بانک مرکزی باید از اولویت‌ها باشد.
بند «۳» ماده (۲) حفظ ارزش پول ملی و ایجاد تعادل در موازنه پرداخت‌ها.	پژوهشکده پولی و بانکی مرکزی	در این بند حفظ ارزش پول ملی به‌عنوان هدف ذکر شده است. آیا این هدف، مربوط به نظام بانکی است یا بانک مرکزی؟ اگر بانک مرکزی مدنظر باشد، اولین هدف بانک مرکزی این مورد است و چرا در بند سوم آمده است؟
حفظ ارزش پول ملی و ایجاد تعادل در موازنه پرداخت‌ها.	رسول بخشی	در نظام پولی مبتنی بر ذخیره جزئی با روش علمی می‌توان اثبات نمود که امکان کنترل پول وجود ندارد و لذا نمی‌توان ارزش پول ملی و نیز توازن در تراز پرداخت‌ها را حفظ نمود. سرعت تکثیر پول در عمل چنان زیاد خواهد بود که تولید به گرد آن هم نمی‌رسد، لذا در چنین شرایطی تورم در فضای اقتصادی نهادینه می‌شود. این مشکلی است که همه کشورها با آن دست به‌گریبانند ولی اینکه چطور مسئله تورم برای آنها حاد نیست به‌دلیل هضم این پول تولید شده از طریق کسری در تراز پرداخت‌ها و یا سازوکار بازارهای مالی به‌ویژه بازارهای کاغذی است که امکان تکثیر مجازی دارایی‌های فیزیکی را به‌وجود می‌آورد.
بند «۴» ماده (۲) ایجاد تسهیلات لازم در جهت	رسول بخشی	ایجاد تسهیلات برای تأمین مالی کسب‌وکار که از دیگر اهداف این طرح است با وجود خلق پول امکان‌پذیر نیست و رخداد آن خلاف علم است چراکه بخش اعظمی از سپرده‌های موجود اعتباری است و خود از خلق پول به‌وجود آمده و این سپرده‌ها چنانچه به دیگری

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تأمین مالی کسب‌وکار و سرمایه‌گذاری و تأمین نیازهای مصرفی جامعه از طریق تجهیز سپرده‌ها به‌منظور اجرای اصل چهل‌وسوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.		تسهیلات داده شود باز هم تبدیل به سپرده شده و اعتبار دیگری خلق می‌کند و به همین صورت می‌تواند بارها و بارها تکرار شود.
بند «۵» ماده (۲) تسهیل در امور پرداخت‌ها و دریافت‌ها و مبادلات و معاملات و سایر خدماتی که به موجب قانون، بر عهده نظام بانکی گذاشته می‌شود.	یوسف پادگان ^۱	بهتر است ثبات نظام مالی (Financial System Stability) نیز اضافه شود.
ماده (۳) در اجرای این قانون و برای تحقق اهداف مذکور در ماده (۲)، بانک مرکزی، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری موظفند تکالیف زیر را انجام دهند: الف) وظایف بانک مرکزی؛	بانک سامان	در بند «الف» وظایف بانک مرکزی احصا شده و این موضوع در حالی است که وظایف بانک مرکزی در مواد (۱۱) و (۱۲) قانون پولی و بانکی کشور در سال ۱۳۵۱ نیز پیش‌بینی شده است. در طرح مزبور الزاماً باید حد فارق و حتی ارتباط میان این دو قانون از حیث وظایف بانک مرکزی بیان شود.
	بانک ملت	در این بخش در خصوص وظایف بانک مرکزی، وظایف نامبرده شده در قانون مصوب سال ۱۳۶۲ بسیار فراتر و جامع‌تر از وظایف نامبرده شده در پیش‌نویس حاضر می‌باشد. مانند تعیین حداقل و حداکثر سود بانک‌ها، تعیین حداقل و حداکثر تبلیغات برای بانک‌ها، تعیین ضوابط تبلیغات برای بانک‌ها، تعیین حداقل و حداکثر میزان قراردادهای اعطای تسهیلات و تعیین حداقل مبلغ تسهیلات اعطایی به هر مشتری.
	اصغر ابوالحسنی ^۲	در کنار اهداف ذکر شده، به نظر می‌رسد باید موارد ذیل نیز در نظر گرفته شود:

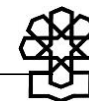
۱. دکتری مدیریت کسب‌وکار در بانکداری، دانشگاه پرستون آمریکا، پردیس امارات متحده عربی.
 ۲. دانشیار دانشگاه پیام نور، مرکز تحصیلات تکمیلی.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
		<p>- بانک مرکزی بانک بانکهاست. لذا باید مجوز بانکها را صادر کند و بر آنها نظارت کند.</p> <p>- بانک مرکزی از سویی بانک دولت است (خزانه و چاپ پول).</p> <p>- بانک مرکزی پیشانی کشور در امور بین الملل است.</p> <p>- بانک مرکزی سیاستگذار بخش عمومی (نقدینگی، تورم و ..) می باشد.</p> <p>در این طرح به اهداف قانون سال ۱۳۶۲ اکتفا شده و به موارد فوق توجه نشده است. باید همه این وظایف را به صورت جامع در نظر گرفت و نه اینکه بخشی را در جایی ذکر کنیم و بخشی دیگر را در جای دیگر.</p>
	حمید تهرانی	<p>در کشور ما هدف از نظارت به خوبی مشخص نبوده و تعیین نشده است. نظارت بانک مرکزی بر سلامت بانکهاست تا در آینده فرو نریزند برای اینکه منافع سپرده گذاران حفظ شود. برای اهدافی که در این طرح ذکر شده باید ابزار ساخته شود که الان در اختیار نیست و اینکه نظارت بر خط شدنی نیست.</p>
	رسول بخشی	<p>در این مجموعه اهداف پیش بینی شده است که بانک مرکزی می تواند سیاست گذاری پولی کند. در حالی که چنین سیاستی ممکن باشد به دلیل مسئله خلق پول اساساً کنترل پول ممکن نیست چرا که حتی با ثابت بودن نرخ ذخیره قانونی و امکان کنترل پایه پولی توسط بانک مرکزی می توان اثبات کرد و نیز در عمل تجربه نمود که حتی در شرایط ثبوت و کنترل شده بوده این دو متغیر نیز عرضه پول مدام در حال افزایش است! مثلاً در دوره ۱۳۵۷ تا ۱۳۹۲ نسبت سپرده به پول واقعی همواره در حال افزایش بوده و از ۶۷ درصد به ۹۲ درصد رسیده است با این که نرخ ذخیره قانونی روی ۲۰ درصد ثابت بوده و نظام بانکی طبق قانون عمل کرده و بانک مرکزی نیز نظارت کافی داشته است.</p>
	سید محمدرضا سیدنورانی	<p>نباید برای بانک مرکزی از هر سمتی وظیفه ای تعیین گردد. بهتر است اینها به صورت جامع و در یک قانون بررسی شود. یکجا بودن باعث آسان شدن نظارت خواهد شد.</p>
	کامران ندری	<p>تنظیم مقررات مربوط به اوراق و اسناد بهادار و نظارت بر آن مربوط به زمانی است که بورس زیر نظر بانک مرکزی بوده است و در حال حاضر، بانک مرکزی چنین وظیفه ای ندارد. (اساساً وظایف بانک مرکزی غیر فنی و غیر دقیق تبیین شده است).</p>
	محمد واعظ برزانی	<p>وظایف و مسئولیت های بانک مرکزی در این طرح بسیار حداقلی دیده شده است. بانک مرکزی که تنها وظیفه نظارتی یا تنظیم مقررات و تدوین قراردادهای نمونه و آموزش و... دارد. در حالی که به نظر می رسد با توجه به جایگاه بانک مرکزی در نظام اسلامی لازم است باز تعریفی از وظایف و اختیارات بانک مرکزی صورت گیرد. در این زمینه به دلیل وجود قانون موازی پولی و بانکی کشور</p>

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>هرگونه بازتعریف منوط به تغییراتی در آن قانون نیز هست. به نظر می‌رسد بانک مرکزی در نظام بانکداری اسلامی باید به‌مثابه برنامه‌ریزی اجتماعی وارد تخصیص‌های منابع شود به‌گونه‌ای که بتواند با هدایت، قاعده‌گذاری، کنترل و نظارت و نیز تعریف ضمانت‌های اجرایی و عملی، اهداف مورد نظر این طرح را محقق گرداند. بانک مرکزی باید در این قانون پاسخگوی عملکرد نظام بانکی در چارچوب این طرح و قابل رصد و پایش تعریف شود و سازوکار برخورد با آن نیز لحاظ گردد. برای مثال آیا بانک مرکزی در خلال سی سال گذشته توانسته است اهداف قانون جاری عملیات بانکی بدون ربا را برآورده سازد و یا حتی ارشادی آن را به سمت اهداف هدایت نماید و... تحول نهادی بانک مرکزی برای تأمین اهداف مطرح در ماده (۲) این طرح الزامی است. چراکه با حفظ ساختار موجود پیش‌بینی نهادهایی جدید مانند شورای فقهی عملاً حکم زائده‌ای بر بدنه بانک مرکزی را خواهد یافت و در طول زمان در ساختار موجود مضمحل می‌گردد. همچنین یکی از مهمترین مواردی که در این طرح باید تعیین تکلیف شود نسبت این طرح با قوانینی چون قانون پولی و بانکی کشور می‌باشد. چنانچه آن قوانین بر این قانون حاکم باشد تعارضاتی در نحوه ملاحظه ماهیت و اهداف بانک مرکزی و بانک‌های تجاری در آن قوانین و این طرح وجود دارد.</p>		
	—	بند «۱» قسمت «الف» ماده (۳) ^۱
	—	بند «۲» قسمت «الف» ماده (۳) ^۲
<p>طراحی قراردادهای نمونه از جمله تکالیف بانک مرکزی قلمداد گردیده است در این خصوص لازم به ذکر است تأکید بر ایجاد قراردادهای نمونه با مشکل مغایرت با اصل آزادی قرارداد و شائبه قراردادهای الحاقی و عدم رعایت حقوق مصرف‌کنندگان اعتبار را در بر خواهد داشت.</p>	بانک سامان	بند «۳» قسمت «الف» ماده (۳) طراحی قراردادهای نمونه برای

۱. تهیه پیش‌نویس آیین‌نامه‌های عملیاتی مرتبط با این قانون برای تصویب در هیئت وزیران.
۲. تهیه پیش‌نویس دستورالعمل‌های اجرایی مورد نیاز برای تصویب در شورای پول و اعتبار.

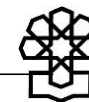

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
انواع سپرده‌ها و تسهیلات بانکی جهت بهره‌برداری بانک‌ها؛		
بند «۴» قسمت «الف» ماده (۳) ^۱	—	
بند «۵» قسمت «الف» ماده (۳) تنظیم مقررات عملیات مربوط به بانک سامان اوراق و اسناد بهادار و نظارت بر آن؛	بانک سامان	اولاً؛ مناسب است به جای «تنظیم مقررات عملیات مربوط به اوراق و اسناد بهادار» عبارت «پیشنهاد مقررات عملیات مربوط به اوراق و اسناد بهادار به شورای پول و اعتبار جهت تصویب» جایگزین گردد. ثانیاً؛ در این بند که تنظیم مقررات در خصوص اوراق بهادار را در صلاحیت بانک مرکزی قرار داده است. رجعت به نظم حقوقی و قانونی قبل از سال ۱۳۸۴ و قبل از تصویب قانون بورس اوراق بهادار شده است چرا که رویکرد قانونگذار در دهه اخیر تفکیک بازار پول و سرمایه از یکدیگر بوده است و شورای عالی بورس و سازمان بورس در دهه اخیر عهده‌دار وضع مقررات اوراق بهادار بوده‌اند.
بند «۶» قسمت «الف» ماده (۳) اهتمام به امر آموزش و پژوهش در جهت ارتقای سطح علمی نظام بانکی، به‌عنوان یکی از وظایف بانک مرکزی پیش‌بینی شد که از حیث مفهومی اشتباه است. چون نظام بانکی دارای سطح علمی نیست، بلکه این کارکنان بانک‌ها هستند که با اهتمام بانک مرکزی به امر آموزش آنان، باید از سطح عملی برخوردار بشوند.	بانک سامان	
اهتمام به امر آموزش و پژوهش در جهت ارتقای سطح علمی نظام بانکی؛	مؤسسه عالی آموزش بانکداری ایران	معرفی قراردادهای جدید نیازمند آموزش و بسترسازی‌های مناسب است. این آموزش بایستی تا لایه‌های پایین جامعه سرایت کند.
	بانک کشاورزی	بندهای «۶» و «۷»، وظایف سایر مؤسسات دانشگاهی را زیر سؤال می‌برد. با توجه به اینکه موازین شرعی قبل از تصویب قانون مدنظر قرار گرفته است، لذا ذکر مجدد رعایت موازین شرعی در بند «۱»، «۲»، «۳» و «۵» قسمت (ب) ماده (۳) ضرورت ندارد.
بند «۷» قسمت «الف» ماده (۳) ^۲	—	

۱. اعمال سیاست‌های پولی و اعتباری در راستای اهداف مذکور در ماده (۲)، با استفاده از ابزارهای سیاست پولی مورد تأیید این قانون.
۲. انجام پژوهش‌های مرتبط و فراهم آوردن زمینه‌های رشد و توسعه صنعت بانکداری اسلامی.

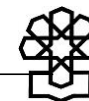
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
بند «۸» قسمت «الف» ماده (۳)	بانک سامان	باید دید تشکیل شورای فقهی موضوع مواد (۵۷) و (۶۳) طرح چه تأثیری در اعتبار و مشروعیت آیین‌نامه‌ها دارد؟ به نظر می‌رسد با توجه به تبصره «۲» ماده (۸۵) و ماده (۸۷) قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب سال ۱۳۹۲ هرگاه آیین‌نامه و مصوبات دولتی و عمومی با موازین شرعی مغایرت داشته باشد. برای هیئت عمومی دیوان عدالت اداری، تشخیص فقهای شورای نگهبان ملاک قانونی بطلان و درستی آن مصوبات و عدم مغایرت آن با موازین شرعی خواهد بود. در نتیجه بسیار بعید است که چنین مستندی به تصویب مجلس شورای اسلامی و تأیید شورای نگهبان برسد و به موازات شورای مزبور مرجع دیگری به نام شورای فقهی در بانک‌ها تشکیل گردد. مگر اینکه شورای فقهی مزبور منتخب فقهای شورای نگهبان باشد.
بند «۹» قسمت «الف» ماده (۳)	—	
بند «۱۰» قسمت «الف» ماده (۳)	یوسف پادگانه	بهتر است بند «۱۰» به شکل «نظارت مستمر و حصول اطمینان از حسن اجرای این قانون در نظام بانکی کشور» بیان گردد و نیز علاوه بر موارد فوق «حصول اطمینان از نسبت حداقل کفایت سرمایه طبق ضوابط بانک مرکزی» به‌عنوان یک بند اضافه گردد.
ماده (۳)	کامران ندری	در خصوص وظایف بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، انجام عملیات بانکی مربوط به برنامه‌های اقتصادی دولت مبهم است و از آنجایی که عملیات بانکی در تعاریف اولیه قانون نیامده است، هر نوع برداشتی (حتی قانونی بودن تسهیلات تکلیفی) امکان‌پذیر است.
قسمت (ب) بانک‌ها و مؤسسات اعتباری؛	محمد واعظ برزانی ^۲	مشابه مورد قبل در اینجا وظایفی بر عهده بانک‌های تجاری قرار داده شده است که خلاف وظیفه واسطه‌گری مالی آنها در قانون پولی و بانکی کشور است. به عبارت دیگر قرار است بانک‌ها مثلاً وارد سرمایه‌گذاری مستقیم گردند که این وظیفه‌ای بسیار فراتر از واسطه‌گری مالی است. لذا یا آن قانون باید اصلاح گردد و یا این وظیفه تعدیل شود. از جهت نظری بانک در نظام بانکداری بدون ربا

۱. آمایش نقدینگی موجود در کشور و جلوگیری از انحراف آن به سمت فعالیت‌های اقتصادی سوداگرانه و غیرمولد.
 ۲. دانشیار دانشکده اقتصاد دانشگاه اصفهان.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
		یک مشترک لفظی با بانک متعارف است، لذا وظایف آن را نمی‌توان مشابه بانک متعارف مورد نظر قانون پولی و بانکی تعریف نمود. ضمن اینکه بانک‌های فعال ذیل قانون عملیات بانکی بدون ربا نیز نمی‌توانند بدون تغییر نهادی و با حفظ ماهیت متعارف خود بازیگران خوبی برای فضای بانکداری بدون ربا باشند. تجربه ۳۰ ساله اجرای بانکداری بدون ربا در کشور ما نشان داده است که بانک‌ها بدون تغییر ساختاری و نهادی تنها در حد برخی عناوین و ظواهر کوشیده‌اند در قالب جدید فعالیت کنند و بسیاری از مسائل حادث شده نیز معلول این عدم تحول نهادی است.
بند «۱» قسمت «ب» ماده (۳)	بانک ملت	در این بند تجهیز منابع از طریق افتتاح انواع حساب‌های بانکی، جاری، پس‌انداز، تعاونی، سپرده‌گذاری (عام و خاص) و انتشار اوراق بهادار (صکوک) براساس موازین شرعی ذکر شده در صورتی که درخصوص انواع سپرده‌گذاری عام و خاص در بخش تعاریف موردی ذکر نشده است.
تجهیز منابع از طریق افتتاح انواع حساب‌های بانکی (جاری، پس‌انداز، تعاونی و سرمایه‌گذاری خصوصی)	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	در تشریح وظایف بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، حساب سپرده‌های ارزی، وجوه اداره شده و استقراض از بانک مرکزی یا سایر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری از نظرها پنهان مانده است. ضروری است در این موارد نیز اظهار نظر گردد.
عام و خاص) و انتشار اوراق بهادار (صکوک) براساس موازین شرعی؛	حمید تهرانیفر	صکوک به‌عنوان ابزار تأمین مالی است؛ لذا صکوک حالت سپرده ندارد. از سپرده‌ها، سپرده قانونی اخذ می‌شود. با معرفی صکوک بانک‌ها استقبال می‌کنند و ترکیب سپرده‌ها و سیاست‌گذاری بانک مرکزی مخدوش می‌شود.
	اکبر کمیجانی	در این طرح، انتشار اوراق بهادار (صکوک) از مصادیق سپرده‌گذاری دانسته شده است. در حالی که انتشار اوراق بهادار، چه دارای ماهیت بدهی باشند و چه ماهیت ایجاد سرمایه، نمی‌تواند در تعریف سپرده‌گیری قرار گیرد.
	بانک کشاورزی	بہتر است در این بند عبارت «براساس عقود اسلامی موضوع این قانون» جایگزین «براساس موازین شرعی» شود.
بند «۲» قسمت «ب» ماده (۳)	بانک ملت	در این بند ذکر گردیده که تخصیص منابع از طریق سرمایه‌گذاری مستقیم و اعطای تسهیلات به همه بخش‌های اقتصادی براساس موازین شرعی می‌باشد در صورتی که بنا بر مفاد بند «۱۲» ماده (۱)، امکان اعطای تسهیلات صرفاً به بنگاه‌های اقتصادی برقرار می‌باشد نه همه بخش‌های اقتصادی و علیرغم نام بردن مشارکت حقوقی در قانون در بخش تخصیص منابع از این عقد ذکری به عمل نیامده است.
اقتصادی براساس موازین شرعی؛	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	با توجه به بند «۲» بخش (ب) ماده (۳) (در رابطه با بانک‌ها و مؤسسات اعتباری) که مربوط به تخصیص منابع از طریق سرمایه‌گذاری مستقیم است، به نظر می‌رسد این کار موجب بنگاهداری بانک‌ها شود.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
بند «۳» قسمت «ب» ماده (۳) ارائه انواع خدمات بانکی براساس موازین شرعی از قبیل: قبول و نگهداری امانات طلا، نقره، اشیای گرانبها، اوراق بهادار و اسناد رسمی از اشخاص حقیقی و حقوقی و اجاره صندوق امانات، صدور، تأیید و قبول ضمانتنامه‌ها و اعتبارات اسنادی ریالی و ارزی جهت مشتریان، انجام خدمات وکالت، وصایت و قیمومیت؛	بانک ملت	این بند مرتبط با ارائه انواع خدمات بانکی توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری می‌باشد در صورتی که در تعریف بانک از ارائه خدمات بانکی نامی برده نشده است که در این بخش لازم است به شرح ریز و تفصیل آن پرداخته شود.
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	خدمات مشاوره (اقتصادی، مالی، بانکی) یادآوری نگردیده است.
	بانک مسکن	در این بند انجام عملیات بانکی مربوط به برنامه‌های اقتصادی دولت به بانک‌ها واگذار گردیده است. این بند ضرورت تعریف بانک‌های توسعه‌ای و نقش و وظایف آنها را نمایان تر می‌سازد.
بند «۴» قسمت «ب» ماده (۳) عملیات بانکی مربوط به برنامه‌های اقتصادی دولت که طبق قانون باید از طریق سیستم پولی و اعتباری انجام گیرد؛	بانک کشاورزی	در این بند تکلیف به انجام تکالیفی آتی در این قانون ضرورت ندارد. بدیهی است هر زمان که در آینده قانون تصویب شود تکالیف هم مشخص خواهد شد.
	پژوهشکده پولی و بانکی مرکزی	در این بند اشاره به انجام عملیات بانکی مربوط به برنامه‌های اقتصادی دولت از طریق سیستم پولی و اعتباری شده است. آیا می‌توان بانک‌ها به‌ویژه بانک‌های خصوصی را مکلف به این کار کرد؟ زیرا قرار است تکالیف از بانک‌ها تا حد ممکن برداشته شود.
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	در خصوص عملیات بانکی مربوط به برنامه‌های اقتصادی دولت، مشخص نیست کدام یک از عملیات بانکی مورد نظر آیا نیازمند مجوز بانک مرکزی خواهد بود یا خیر؟

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
بند «۵» قسمت «ب» ماده (۳) اهتمام به امر آموزش کارکنان بانکی و توجیه مشتریان نسبت به معاملات و اجرای دقیق آیین نامه ها و دستورالعمل های مرتبط با عملیات بانکی براساس ضوابط شرعی.	بانک مسکن	با توجه به اجرای نظارت شرعی زیر نظر شورای فقهی بانک مرکزی و اینکه عملیات بانکی در بانکها براساس ضوابط ابلاغی بانک مرکزی انجام می پذیرد، به نظر می رسد تقویت نظارت در بانک مرکزی مثمرتر واقع گردیده، عملیات بانکها در چارچوب مقررات شرعی انجام پذیرفته، از تعدد و پراکندگی آرا و تصمیم گیری مستقل هر بانک بر اثر نظر واحد شرعی آن بانک جلوگیری می گردد.
آیین نامه ها و دستورالعمل های مرتبط با عملیات بانکی براساس ضوابط شرعی.	یوسف پادگانه	بہتر است «تشکیل واحدهای حسابرسی داخلی، تطبیق مقررات و مدیریت ریسک به صورت مستقل از بدنه اجرایی بانک» به عنوان یک بند اضافه گردد.
بند «۶» قسمت «ب» ماده (۳) تشکیل واحد نظارت شرعی زیر نظر شورای فقهی بانک مرکزی مطابق تبصره «۵» ماده (۵۷) این قانون.	کانون بانکها و مؤسسات اعتباری خصوصی	تشکیل واحد نظارت شرعی موضوع بند «۶» از بخش (ب) ماده (۳) جدا از نظارت سایر جهات عملیاتی بانکها در نظر گرفته شده است. این در حالی است که در بند «۶» بخش (الف) طرح، مقرر داشته است که کلیه آیین نامه ها، دستورالعمل ها، طراحی ابزارها و شیوه ها، قراردادهای نمونه می بایست به تأیید شورای فقهی مستقر در بانک مرکزی برسد.

فصل دوم - تجهیز منابع پولی

فصل دوم این طرح با ۱۱ ماده به سازوکارها و روش‌های تجهیز منابع پولی بانک‌ها اشاره می‌نماید. محورهای مورد بحث در این فصل و تغییرات آن نسبت به قانون موجود عبارت است از:

۱. **چارچوب مقررات سپرده‌گیری بانک‌ها با مجوز بانک مرکزی:** در ۲ ماده مقررات مربوط به سپرده‌گیری بانک‌ها ارائه شده است و بر این اساس بانک‌ها موظف شده‌اند، در سپرده‌گیری و ارائه تسهیلات، کلیه سیاست‌ها و دستورالعمل‌های بانک مرکزی را رعایت نمایند و وکالت سپرده‌گذاران را مبتنی بر شرط مذکور بپذیرند.

۲. **مقررات و نحوه فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه:** براساس این ماده صندوق‌های قرض‌الحسنه صرفاً در چارچوب عقد قرض‌الحسنه مجاز به جذب سپرده هستند و حق هیچ‌گونه فعالیت انتفاعی ندارند. البته صندوق‌های غیررسمی کوچک همچون صندوق‌های مسجدی و... از این مقررات مستثنا هستند.

۳. **انواع و روش‌های سپرده‌گیری بانک‌ها (عقود بانکی):** روش‌های سپرده‌گیری بیشترین تغییرات را در این فصل نسبت به قانون مصوب سال ۱۳۶۲ داشته است. انواع سپرده تعاونی، سرمایه‌گذاری خاص و انتشار اوراق بهادار (صکوک) به‌عنوان روش‌های جدید تجهیز منابع اضافه شده است. در جدول (۳) تغییرات انواع سپرده نشان داده شده است:

جدول ۳. مقایسه انواع روش‌های تجهیز منابع در قانون فعلی و طرح پیشنهادی

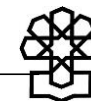
نوع سپرده	رابطه حقوقی در قانون فعلی	رابطه حقوقی در طرح جدید	سایر تغییرات
سپرده جاری	قرض‌الحسنه	قرض بدون بهره	
سپرده پس‌انداز	قرض‌الحسنه	وکالت برای اعطای قرض‌الحسنه	در قانون فعلی این سپرده با عنوان سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز است
سپرده تعاونی	این نوع سپرده در قانون فعلی وجود ندارد.	وکالت برای اعطای قرض‌الحسنه	سپرده‌گذار متناسب با مبلغ و مدت، از امتیاز دریافت تسهیلات قرض‌الحسنه برخوردار می‌شود (سپرده امتیازی یا جدولی)
سپرده سرمایه‌گذاری عام	وکالت	وکالت عام	این سپرده در قانون فعلی «سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار» نام دارد. واژه «مدت‌دار» از عنوان سپرده سرمایه‌گذاری حذف گردیده تا شامل موارد کوتاه‌مدت عادی نیز بشود.

سایر تغییرات	رابطه حقوقی در طرح جدید	رابطه حقوقی در قانون فعلی	نوع سپرده
	وکالت خاص	این نوع سپرده در قانون فعلی وجود ندارد.	سپرده سرمایه گذاری خاص
	بانک به عنوان بانی (برپایه دارایی‌های تسهیلاتی و غیرتسهیلاتی خود) و عامل (برپایه دارایی‌های مشتریان) صکوک منتشر می‌کند.	این روش در قانون فعلی وجود ندارد.	انتشار اوراق بهادار (صکوک)

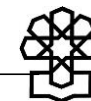
ادامه جدول ۲. اظهار نظر کارشناسی در خصوص مواد طرح عملیات بانکی بدون ربا - فصل دوم

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>در رابطه با این ماده چند نکته حائز اهمیت است:</p> <p>۱. با توجه به بند «۳» عبارت (مؤسسات اعتباری غیربانکی) به بعد از (بانکها) اضافه شود.</p> <p>۲. عبارت (توسط مؤسسات غیرمجاز) به (بدون مجوز بانک مرکزی) اصلاح گردد.</p> <p>۳. عنوان مجرمانه‌ای تحت عنوان (تصرف در مال غیر) وجود ندارد، بلکه عنوان صحیح (تصرف غیرمجاز در اموال عمومی و دولتی) است.</p> <p>۴. با توجه به تفاوت مجازات جرم اخلال در نظام اقتصادی و تصرف غیرمجاز در اموال عمومی دولتی لازم است یکی از دو عنوان مذکور انتخاب و به ماده قانونی مربوط ارجاع شود.</p> <p>۵. اینکه، پس از پیروزی انقلاب اسلامی «قانون مجازات عمومی» نسخ شده و «قانون مجازات اسلامی» جایگزین آن شده است، لکن در این ماده همچنان به قانون مجازات عمومی استناد شده که در آن جرم اخلال در نظام اقتصادی مطرح نیست و جرم مرتبط است به قانون مجازات اسلامی جدید مصوب ۱۳۹۲. ضمن آنکه مجازات جرم اخلال در نظام اقتصادی در قانون مجازات اخلالگران در نظام اقتصادی کشور قید شده است. به علاوه رسیدگی به جرم اولی در صلاحیت دادگاه عمومی جزایی است و دومی برابر تبصره «۶» ماده (۲) قانون مجازات اخلالگران در نظام اقتصادی کشور مصوب ۱۳۶۹/۹/۱۹ در صلاحیت دادگاه انقلاب است.</p> <p>۶. به موجب این ماده بانک مرکزی مکلف شده است اسامی بانک‌های غیرمجاز یا متخلف را به قوه قضائیه اعلام نماید، در حالی که این امور در صلاحیت دادستان است و بانک مرکزی باید آن را به دادستان اعلام نماید تا به تعقیب متهم بپردازد. ضمن آنکه قانون در مبحث مجازات‌ها باید روشن باشد.</p> <p>۷. جذب هرگونه سپرده از سوی بانک خارج از حدود و چارچوب مقرر بانک مرکزی فارغ از نوع سپرده یا میزان نرخ و... صراحتاً «اخلال در نظام اقتصادی» که براساس نظم موجود حقوق کیفری ایران از شدیدترین مجازات‌ها محسوب شده و ضمانت اجرای آن اعدام است تلقی گردیده است.</p> <p>۸. انتشار اسامی بانک‌ها و مؤسسات متخلف قبل از اثبات تخلف (جرم) در مراجع قضایی، ظاهراً فاقد وجاهت قانونی و شرعی است.</p>	بانک سامان	<p>فصل دوم ماده (۴)</p> <p>جذب هرگونه سپرده توسط بانک‌ها صرفاً در چارچوب مجوز صادره از سوی بانک مرکزی و دستورالعمل‌های آن مجاز است. اقدام به سپرده‌گیری توسط مؤسسات غیرمجاز، یا خارج از حدود و چارچوب تعیین شده در مجوز، تصرف در مال غیر و اخلال در نظام اقتصادی کشور تلقی می‌شود و مرتکب، مطابق قانون مجازات عمومی مجازات خواهد شد. بانک مرکزی موظف است اسامی بانک‌ها و مؤسسات غیرمجاز یا متخلف را به قوه قضائیه اعلام و همزمان، جهت اطلاع عموم منتشر نماید.</p>

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
		۹. به نظر می‌رسد به جهت رضایت سپرده‌گذاران بر این امر حتی بر فرض تحقق، جرم تصرف در مال غیر، منتفی خواهد بود.
	بانک سرمایه	نظر به اینکه طرح عملیات بانکی بدون ربا مقرر است که جایگزین قانون قبلی گردد و به صورت دائمی در شبکه بانکی کشور اجرا و عملیاتی شود. پیشنهاد می‌گردد که قانونگذار در اعلام اسامی بانک‌ها و مؤسسات غیرمجاز که تاکنون تأسیس و مشغول فعالیت می‌باشند با مکانیسم دیگری بانک مرکزی را ملزم به اعلام اسامی آن به قوه قضائیه نموده و از فعالیت غیرمجاز آنان جلوگیری نمایند و در طرح قانونی در دست تدوین قانونگذار سازوکار تأسیس این گونه مؤسسات را مورد بررسی دقیق قرار داده و شرایطی را اعلام دارند که هیچ مؤسسه اعتباری، تعاونی، قرض‌الحسنه و ... که در کشور مبادرت به مبادلات پولی می‌نمایند قادر به تأسیس و فعالیت بدون کسب مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نباشند.
	بانک مسکن	عمده کاری که در بخش تجهیز منابع صورت گرفته، پیچیده و مبهم‌تر کردن روابط مشتری و بانک‌ها از طریق ایجاد سپرده‌های جدید مثل سپرده تعاونی است و با الهام گرفتن از مقررات فعلی، فقط برخی مقررات را مفصل‌تر بیان کرده بی‌آنکه مشکلات را حل کند و در بخش تخصیص منابع هم هیچ نوآوری و یا مقررات جدیدی جهت حل مشکلات حقوقی یا رفع معضلات وجود ندارد.
	بانک کشاورزی	با توجه به اینکه چارچوب را قانون تعیین می‌کند، لذا در این ماده ارجاع به «چارچوب تعیین شده در مجوز» صرفاً ایجاد ابهام می‌کند ضمن اینکه امکان اخذ مجوز برای هر موضوع وجود ندارد اساساً درج تمام جزئیات در مجوز امکان‌پذیر نمی‌باشد.
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	برخلاف رویه‌های قانونی صراحتاً اذعان به وجود مؤسسات غیرمجاز گردیده و اعلام شده است که سپرده‌گیری توسط مؤسسه مزبور تصرف در مال غیر (که البته عنوانی غیرمجرمانه می‌باشد و بهتر است گفته شود تصرف در مال عمومی و دولتی) و اخلال در نظام اقتصادی تلقی خواهد شد. ضمن رد چنین صراحتی در قانون نیز این سؤال مطرح می‌شود چه امکانی می‌تواند وجود داشته باشد که بانک مرکزی را از وجود تمامی مؤسسات غیرمجاز آگاه نماید تا موظف گردد متخلفین را به قوه قضائیه معرفی نماید. مضافاً آنکه اعلام اسامی متهمین بجای قوه قضائیه در صلاحیت دادستانی‌ها خواهد بود. ضمناً ضرورت دارد که با توجه به جدا بودن دو عنوان «اخلال در نظام اقتصادی» و «تصرف در اموال عمومی و دولتی» و تعیین مجازات جداگانه بر هریک از عناوین مزبور به ترتیب توسط دادگاه‌های انقلاب و یا دادگاه‌های عمومی و جزایی با توجه به تعیین مصادیق هریک از اتهامات مربوطه انجام می‌گیرد.

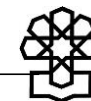
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	حمید تهرانیفر	در مواد (۳)، (۴)، (۵) و (۶) که فصل تجهیز منابع است، بحث تنظیم بازار غیرمتشکل پولی مطرح شده که اصلاً جای آن نیست.
	محمد رضا حیدری	انجام وظیفه نظارت بانک مرکزی منوط به تحول ساختاری در اداره نظارت آن است. وضعیت فعلی نشان می‌دهد که بانک مرکزی توان نظارت و برخورد با ۱۳۰ مؤسسه مالی و اعتباری غیرمجاز که با شعب‌شان ۷۰۰۰ واحد مالی غیرمجاز را تشکیل می‌دهند، ندارد. اجرای صحیح این ماده مستلزم بازتعریف نهادی بانک مرکزی در این طرح و یا در قانون پولی بانکی کشور است
ماده (۵) کلیه بانک‌ها که براساس مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه جذب سپرده از مردم را پیدا می‌کنند، موظفند در	بانک سامان	در مورد تکلیف بانک‌ها به رعایت سیاست‌ها و دستورالعمل‌های بانک مرکزی با عنایت به حکم ماده (۳۷) قانون پولی و بانکی مبنی بر تکلیف بانک‌ها به رعایت دستورات بانک مرکزی که مبتنی بر قانون پولی و بانکی یا آیین‌نامه‌های آن صادر شده لازم است عبارت (که مبتنی بر قانون پولی و بانکی و آیین‌نامه‌های آن یا سایر قوانین و مقررات مربوط است) به بعد از عبارت (بانک مرکزی) در سطر سوم اضافه شود.
سپرده‌گیری و ارائه تسهیلات، کلیه سیاست‌ها و دستورالعمل‌های ابلاغی بانک	بانک ملت	با استناد مفاد این ماده کلیه بانک‌ها... موظفند در سپرده‌گیری و ارائه تسهیلات، کلیه سیاست‌ها و دستورالعمل‌های ابلاغی بانک مرکزی ... را رعایت نمایند و به رعایت بانک‌ها در خصوص شرایط سرمایه‌گذاری مستقیم اشاره‌ای نشده است.
مرکزی از جمله تودیع سپرده قانونی، رعایت نسبت کفایت سرمایه، انواع نرخ‌ها و نحوه پرداخت سود علی‌الحساب به سپرده‌گذاران، انواع نرخ سود و سهمیه‌های مربوط به ارائه تسهیلات به رشته‌های مختلف کسب‌وکار و سایر مواردی که می‌تواند به کاهش قدرت تسهیلات‌دهی یا کاهش سودآوری بانک منجر شود را رعایت کنند. بانک‌ها موظفند در قراردادهای وکالت که با سپرده‌گذاران	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	در رابطه با این ماده چند نکته وجود دارد؛ در این ماده، بحث بیمه سپرده چگونه اجرا خواهد شد؟ آیا اگر بانک مرکزی مجوز داد به معنای تضمین سپرده است؟ سپرده‌گذاری که به بانک وکالت می‌دهد و مالکیتی را منتقل نمی‌کند، چرا بانک یا بانک مرکزی باید نسبت به او متعهد باشد؟ اگر بانک ورشکسته شد، آیا نباید خود سپرده‌گذار متعهد باشد؟ در این ماده، به تودیع سپرده قانونی اشاره شده است. آیا بقیه مؤسسات اعتباری غیربانکی هم باید تودیع سپرده قانونی داشته باشند؟ همچنین به انواع نرخ‌ها و سهمیه‌های مربوط به ارائه تسهیلات به رشته‌های مختلف اشاره شده است، در حالی که می‌گوییم نباید برای بانک‌ها نرخ‌گذاری کنیم یا برای آنها تکلیف تعیین کنیم. علی‌القاعده نباید چنین تحکمی را به بانک‌های خصوصی داشته باشیم. یا اینکه به منع از مواردی که موجب کاهش قدرت سودآوری می‌شود، اشاره شده است. شاید یک بانک بخواهد فعالیتی مانند تأسیس دانشگاه انجام دهد که سودآوری آن را پایین می‌آورد ولی به دلایلی خودش می‌خواهد این کار را انجام دهد.
منعقد می‌کنند، بر التزام عملی خود به سیاست‌های ابلاغی بانک مرکزی تصریح	کانون بانک‌ها و مؤسسات	پس از عبارت «مبتنی بر قانون پولی و بانکی و آیین‌نامه‌های مصوب و سایر مقررات و قوانین مربوط» باید پس از عبارت «...دستورالعمل‌های ابلاغی بانک مرکزی» درج شود تا امکان استفاده در برداشتهای سلیقه‌ای از متن قانون سلب شود.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
کرده، وکالت سپرده‌گذاران را مبتنی بر شرط مذکور بپذیرند.	اعتباری خصوصی	استفاده از کلمه «بخش‌های» به جایگزینی از کلمه «رشته‌ها» در سطر چهارم ماده مزبور صحیح به نظر می‌رسد. در سطر پایانی ماده (۵) بانک‌ها موظف گردیده‌اند که در قراردادهای منعقد با سپرده‌گذاران وکالت آنها را در اجرای عملی سیاست‌های ابلاغی بانک مرکزی توسط بانک از آنان خواستار شوند. اگر سیاست‌های ابلاغی مورد نظر ناظر به سیاست‌های آتی باشد، امر وکالت در موضوعاتی نامشخص خواهد بود که صحیح به نظر نمی‌رسد.
	مهدی طغیانی ^۱	روح این ماده بر ملاحظه بانک اسلامی به مثابه بنگاهی اقتصادی که تنها لازم است سودآوری خود را مورد توجه قرار دهد و هیچگونه اهداف و تکالیف اجتماعی ندارد دلالت دارد. در حالی که در یک نظام بانکی اسلامی باید ساختار بانک فراتر از یک بنگاه اقتصادی تعریف و مورد توجه قرار گیرد. تأکید بر قدرت تسهیلات‌دهی بانک‌ها بدون توجه به آثار خلق پول و نیز اهداف اجتماعی نیز شاهد دیگری بر این مدعاست.
ماده (۶)	بانک سامان	اولاً؛ عبارت «یا سرمایه‌گذاری» به بعد از «تعاونی» در سطر سوم اضافه شود. ثانیاً؛ به نظر می‌رسد بانک مرکزی صادرکننده دستورالعمل و بخشنامه باشد و نه حکم، لذا پیشنهاد می‌شود عبارت «احکام بانک مرکزی» به «مقررات ابلاغی» اصلاح گردد. ثالثاً؛ در این ماده کلمات «کارمزد» یا «حق الوکاله» به کار رفته است، این عبارت‌پردازی نادرست میراث قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب سال ۱۳۶۲ است. چرا که این اصطلاح و اصطلاحاتی نظیر «سود علی الحساب»، «حق العمل» و مانند آن در عمل جملگی از مفهوم سود و بهره حکایت دارند و نمی‌توان با واژه‌پردازی از ایجاد راه حل مناسب گریخت.
	بانک ملت	در این ماده عنوان شده که صندوق‌های قرض‌الحسنه صرفاً در چارچوب عقد قرض‌الحسنه مجاز به جذب سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز می‌باشند و منابع سپرده‌گذاران در این گونه صندوق‌ها باید صرفاً در قالب وام‌های قرض‌الحسنه خرد به نیازمندان وام داده شود. حد تسهیلات خرد در مورد این صندوق‌ها توسط بانک مرکزی تعیین و ابلاغ می‌شود. صندوق‌های مزبور موظفند در چارچوب تعیین شده توسط بانک مرکزی عمل نموده، از احکام بانک مرکزی
	سید محمدرضا سیدنورانی	قرض‌الحسنه یک امر خدایسندانه و خیرخواهانه است و انگیزه قرض‌دهندگان بیشتر بعد معنوی و الهی و انسان‌دوستانه دارد. لذا بانک که یک بنگاه اقتصادی است و بایستی سودآور باشد نمی‌تواند با کار خیریه و آخرتی، کسب سود نماید و وظایف

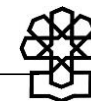
۱. استادیار دانشکده اقتصاد دانشگاه اصفهان.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
<p>در خصوص تودیع سپرده قانونی، نرخ کارمزد و غیره تبعیت نمایند. همچنین کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های صندوق‌های مزبور باید در سامانه یکپارچه‌ای که توسط بانک مرکزی ایجاد می‌شود، ثبت گردد.</p>		<p>اعطای قرض‌الحسنه را نیز که احتیاج به سازوکار خاص خودش دارد و بیشتر حالت محلی، اداری، خانوادگی پیدا می‌کند را نمی‌تواند به خوبی انجام دهد. لذا پیشنهاد می‌شود قرض‌الحسنه به‌طور کلی از وظایف بانک‌ها حذف شود و به صندوق‌های قرض‌الحسنه تحت عنوان بازار غیرمتشکل پولی تحت نظارت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران فعالیت نمایند. حتی‌المقدور صندوق‌های قرض‌الحسنه بدون شعبه و به‌صورت محلی و چهره به چهره کار مردم و کسبه را انجام دهند و با سیستم معرّف و بلوکه کردن وجه مثل صندوق‌های قرض‌الحسنه سنتی کار را انجام دهد و نظام بانکی درگیر اینگونه امور نشود و اگر نظام بانکی می‌خواهد کمکی داشته باشد به‌صورت کلان وجه قابل توجهی را به سازمان اقتصاد اسلامی یا اتحادیه صندوق‌های قرض‌الحسنه کشور با قراردادی پرداخت کند تا بنیه مالی صندوق‌های قرض‌الحسنه در اعطای قرض به نیازمندان تقویت شود و به این ترتیب بانک‌ها از تشکیل پرونده برای قرض‌های خرد آسوده‌خاطر شده و نیروی خود را در امور دیگر بانکی صرف نمایند. به‌عبارت دیگر مطابق ماده (۶) این طرح صندوق‌ها کلیه دریافت‌ها و پرداخت‌های صندوق را از طریق سامانه یکپارچه‌ای که توسط بانک مرکزی ایجاد می‌شود انجام می‌دهند و به نظر می‌رسد بانک‌ها از وجوه قرض‌الحسنه پس‌انداز برای قرض دادن به نیازمندان بایستی معاف شوند و این وظیفه را فقط صندوق‌های قرض‌الحسنه انجام دهند.</p>
<p>با توجه به وجود قانون بازار غیرمتشکل پولی و نیز تعریف بانک‌های قرض‌الحسنه در این طرح اساساً جایی برای بحث در مورد صندوق‌های قرض‌الحسنه وجود ندارد و احتمالاً مراد بانک‌های قرض‌الحسنه است. حال چنانچه در مورد این بانک‌ها که صرفاً قرار است منابع مردم را در قالب سپرده پس‌انداز و قرارداد قرض‌الحسنه دریافت کنند و به نیازمندان وام خرد بدهند، بحث شود لازم است موارد انگیزشی مورد توجه قرار گیرد. در غیر این صورت این بانک‌ها از رونق چندان بر خوردار نخواهند شد و این ظرفیت قانونی ایجاد شده معطل خواهد ماند. هم‌اکنون نیز بانک‌های قرض‌الحسنه موجود از طریق تعریف انگیزشی در قالب امتیاز دریافت وام و... که در این طرح در قالب سپرده تعاونی تعریف شده و ممنوع برای آنها اعلام گشته، اقدام به جمع‌آوری وجوه می‌کنند و بقیه موارد که از طریق انگیزه غیرانتفاعی و خیرخواهانه صرف باشد، قابل توجه نیست. تغییر ساختار موجود آنها به انگیزه‌های کاملاً الهی و انسانی با توجه به ساختار بانک و وجود صندوق‌های قرض‌الحسنه محلی و فامیلی و... قرین به توفیق چندان نخواهد بود. به‌عبارت دیگر پیگیری و تمرکز بر تشکل هوشمندانه و بدون بوروکراسی صندوق‌های قرض‌الحسنه محلی که بیشتر مورد اعتماد مردم‌اند و البته در شناسایی نیازها نیز توفیق بیشتری دارند، می‌تواند به موفقیت بیشتری بیانجامد. البته شایان ذکر است که این صندوق‌ها را می‌توان نظام‌مند نمود و آنهایی که گستره فعالیتی در حد یک شهر دارند را به کسب استانداردهای خاصی مقید کرد.</p>	<p>مهدی طغیانی</p>	

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تبصره «۱» ماده (۶) صندوق‌های قرض‌الحسنه‌ای که توسط اعضای گروه‌های خاص مانند خویشاوندان، همکاران، اهل مسجد و مانند آن تشکیل می‌شود، مشمول مقررات این ماده نیستند.	بانک سامان	با توجه به اینکه هرگونه دریافت سپرده طبق ماده (۱) قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی، عملیات بانکی محسوب و طبق ماده (۴) همین طرح نیز جذب سپرده مستلزم اخذ مجوز از بانک مرکزی دانسته شده، لذا وجود این تبصره مستندی جهت فرار از احکام قانون مربوط می‌گردد. لذا حذف تبصره مذکور و لزوم اخذ مجوز از بانک مرکزی به‌طور کلی جهت جذب سپرده از عموم به‌عنوان یک مبنای کلی پیشنهاد می‌گردد. بدیهی است عنداللزوم صدور مجوز برای بانک‌ها و مؤسسات اعتباری می‌تواند با صندوق‌های قرض‌الحسنه از جمله صندوق‌های موضوع تبصره ذیل ماده (۶) متفاوت باشد.
بانک کشاورزی	(۱) نه تنها ضرورتی به تبصره ماده (۶) نمی‌باشد، بلکه ممکن است تعبیر شود که صندوق‌ها شامل سایر مواد این قانون هستند.	در این تبصره صندوق‌های قرض‌الحسنه از شمول قانون خارج شده‌اند در صورتی که با توجه به عدم ذکر صندوق‌ها در ماده
کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	پیش‌بینی می‌شود وجود تبصره ماده (۶) موجباتی برای عدم اخذ مجوز بانک مرکزی برای تعدادی از صندوق‌های قرض‌الحسنه در جهت سوءرفتار فراهم نماید.	
ماده (۷) بانک‌ها می‌توانند در چارچوب مجوز دریافتی از بانک مرکزی، تحت عناوین زیر سپرده‌گیری نمایند...؛ آیا «می‌توانند» به معنای این است که کارهای دیگر هم می‌توانند انجام دهند یا فقط محدود به این موارد است و مکلفند در همین محدوده سپرده‌گیری کنند؟ اگر منظور این است که مکلف به همین موارد هستند، این باعث محدود شدن بانک‌ها می‌شود، چون ممکن است چند سال دیگر نوعی سپرده جدید بخواهیم اضافه کنیم. بهتر است قدری دست بانک‌ها را باز بگذاریم تا نوآوری مالی ایجاد شود.	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	بانک‌ها می‌توانند در چارچوب مجوز دریافتی از بانک مرکزی، تحت عناوین زیر سپرده‌گیری نمایند: ۱. سپرده جاری ۲. سپرده پس‌انداز ۳. سپرده تعاونی ۴. سپرده سرمایه‌گذاری عام ۵. سپرده سرمایه‌گذاری خاص ۶. انتشار اوراق بهادار (صکوک)
تبصره «۱» ماده (۷)	بانک کشاورزی	این تبصره تکراری است. ضمناً سپرده میان‌مدت تعریف نشده است.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
<p>مؤسسات اعتباری و صندوق‌های قرض‌الحسنه، مجاز به افتتاح حساب سپرده جاری نیستند.</p> <p>بانک ملت</p>	<p>در این تبصره لازم است عبارت «و تعاونی‌های اعتبار» پس از عبارت «و صندوق‌های قرض‌الحسنه» اضافه گردد.</p> <p>این ماده مربوط به انواع سپرده قابل جذب از سوی بانک‌ها می‌باشد که با توجه به تعریف بانک که عبارت است از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی. همچنین به موجب تبصره این ماده مؤسسات اعتباری و صندوق‌های قرض‌الحسنه، مجاز به افتتاح سپرده جاری نمی‌باشند. بنابراین صندوق‌های قرض‌الحسنه مجاز به افتتاح سپرده تعاونی می‌باشند که با مفاد ماده (۶) مغایرت دارد همچنین بردن نام مؤسسات اعتباری بدون ذکر غیربانکی در تبصره مورد ایراد و سؤال می‌باشد.</p>	
<p>ماده (۸)</p> <p>رابطه حقوقی سپرده‌گذار با بانک در سپرده جاری، قرض بدون بهره بوده و بانک مالک وجوه می‌شود. در سپرده‌های پس‌انداز و تعاونی، قرارداد فی‌مابین سپرده‌گذار و بانک، وکالت برای اعطای قرض‌الحسنه است و بانک به‌عنوان وکیل، وجوه سپرده‌گذاران پس‌انداز و تعاونی را به متقاضیان تسهیلات، قرض‌الحسنه می‌دهد.</p>	<p>بانک سامان</p>	<p>این ماده بیشتر در مقام تعیین نوع رابطه میان بانک و سپرده‌گذار است. وکالت و قرض دو قرارداد از عقود معین محسوب می‌گردد. بنابراین جز با موافقت طرفین نمی‌توان و نباید به چنین عقودی رسید و آن را به پا کرد. اگر نویسندگان طرح یا همان قانونگذار در صدد تعریف وکالت و قرض است باید یا آن را در قالب قرارداد بیاورد و یا آثار آن عقود مانند برقراری ید امانی در وکالت را در قرارداد میان بانک و سپرده‌گذار بگنجانند. زیرا اطلاق و حاکمیت برخی از عقود در سپرده‌گذاری اشخاص به واسطه پیش‌بینی آن در قانون، از منطبق قانونگذاری به دور است و قانون را به شکل یک قرارداد الحاقی در می‌آورد. مضافاً اینکه در این ماده روشن نیست که بنا به کدام توجیه حقوقی سپرده قرض‌الحسنه در قالب عقد قرض است و سپرده پس‌انداز و تعاونی در قالب عقد وکالت و اگر همه این سپرده‌ها فاقد سود تعریف شده‌اند پس مبنای تمایز حقوقی چیست؟ و از طرفی توجیه اقتصادی اقبال عمومی به چنین سپرده‌هایی که به‌صراحت این طرح اخذ سود در آنها ممنوع است، برای جذب اقبال عمومی چیست و به‌خصوص با توجه به نرخ تورم در ایران؟! </p>
<p>در مواد (۸) و (۹) در تعیین رابطه سپرده‌گذار با بانک، بانک به‌عنوان قرض‌گیرنده و یا وکیل تعریف شده است:</p> <p>الف) آیا بابت وکالت در استفاده از وجوه برای بانک حق الوکاله‌ای متصور است یا خیر؟</p> <p>ب) ریسک و مطالبات لاوصول و هزینه‌های عملیاتی در اعطای قرض‌الحسنه به متقاضیان به‌عهده کیست و از چه محلی باید تأمین شود؟</p> <p>ج) با توجه به اینکه قرض و وکالت از عقود معین محسوب می‌گردند، به‌ناگزیر استفاده از این عقود مستلزم امضای قرارداد فی‌مابین سپرده‌گذار و بانک می‌گردد، آیا قانونگذار در متن قانون قصد تعیین نوع عقود در قراردادهای فی‌مابین اشخاص را دارد که در این صورت قانون در حد یک آیین‌نامه اجرایی نازل خواهد شد.</p>	<p>کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی</p>	
<p>ماهیت سپرده‌های جاری قرض نیست.</p>	<p>احمد شعبانی</p>	

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	مهدی طغیانی	وضع عنوان وکالت بر نوع قراردادهای سپرده‌گیری تعاونی سبب تغییر ماهیت آنها نمی‌شود چرا که طبق قاعده «العقود تابعه للقصود» (عقود تابع قصد افراد است) همچنان در سپرده‌ای تعاونی افراد پول خود را قرض می‌دهند تا اینکه قرض بگیرند و این نوع معاملات شبیه ربوی بودن دارد
تبصره «۱» ماده (۸) ^۱		
ماده (۹)	بانک	در «سپرده تعاونی» امتیازی که غیر قابل واگذاری باشد، تناقض ایجاد می‌کند. چرا نباید اجازه واگذاری امتیاز را داشته باشند؟
رابطه حقوقی سپرده‌گذار با بانک، در سپرده سرمایه‌گذاری عام، رابطه وکالت عام است. رسالت	قرض الحسنه	
بانک‌ها به‌عنوان وکیل سپرده‌گذاران، منابع سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام را به‌صورت	بانک کشاورزی	در این ماده عبارت «از راه‌های مندرج در فصل سوم این قانون» صحیح نمی‌باشد چون فصل سوم در خصوص مصارف است نه راه به‌کارگیری سپرده.
مشاع از راه‌های مندرج در فصل سوم این قانون، در فعالیت‌های سودآور به‌کار می‌گیرند.	بانک ملت	در مواد (۹) و (۱۰) با توجه به ماده (۳۸) می‌بایستی تصریح شود که «وکالت با حق توکیل به غیر بایستی از سپرده‌گذار اخذ شود».
کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	طرح وکالت عام و خاص ناشی از سپرده‌گذاری عام و خاص در ماده (۹) با توجه به فقدان تعریفی مشخص از این نوع وکالت در قانون مدنی، مستلزم تعریفی جدید از این نوع وکالت و تبعات ناشی از آن است.	
بانک سامان	این ماده بیشتر در مقام تعیین نوع رابطه میان بانک و سپرده‌گذار است. وکالت و قرض. دو قرارداد از عقود معین محسوب می‌گردد. بنابراین جز با موافقت طرفین نمی‌توان و نباید به چنین عقود رسیده و آن را به پا کرد. اگر نویسندگان طرح یا همان قانونگذار در صدد تعریف و جریان وکالت و قرض است باید آن را در قالب قرارداد بیاورد و یا آثار آن عقود مانند برقراری ید امانی در وکالت را در قرارداد میان بانک و سپرده‌گذار بگنجانند. زیرا اطلاق و حاکمیت برخی از عقود در سپرده‌گذاری اشخاص به واسطه پیش‌بینی آن در قانون، از منطبق قانونگذاری به دور است و قانون را به شکل یک قرارداد الحاقی در می‌آورد. مضافاً اینکه این ماده از وکالت عام و خاص به تناسب سپرده سرمایه‌گذاری عام و خاص یاد کرده است. روشن نیست که این تقسیم از کجا نشئت گرفته است. اگر از حیث ماهیت و آثار متفاوت هست باید این تفاوت در قانون	

۱. اعطای سود در قبال سپرده‌های جاری، پس‌انداز و تعاونی، ممنوع است. در سپرده تعاونی، سپرده‌گذار متناسب با مبلغ و مدت سپرده‌گذاری، از امتیاز دریافت تسهیلات قرض‌الحسنه برخوردار می‌شود. امتیاز مزبور قابل واگذاری به غیر نیست.

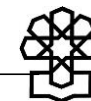
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
		حاضر پیش‌بینی شود. زیرا در قانون مدنی چنین تفکیکی دیده نمی‌شود.
ماده (۱۰)^۱		
تبصره «۱» ماده (۱۰) سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام و خاص می‌توانند کوتاه، میان‌مدت و بلندمدت باشند. همچنین این سپرده‌ها می‌توانند به‌صورت گواهی سپرده با نام، بی‌نام، انتقال‌پذیر و غیرقابل انتقال باشند.	بانک ملت	در این تبصره پس از واژه «کوتاه» کلمه «مدت» ذکر و عبارت «قابل انتقال» جایگزین عبارت «انتقال‌پذیر» گردد.
ماده (۱۱) منافع حاصل از به‌کارگیری سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام و خاص، براساس قرارداد منعقد، متناسب با مدت و مبالغ سپرده‌های سرمایه‌گذاری و رعایت سهم منابع بانک به نسبت مدت و مبلغ در کل وجوه به کار گرفته شده در آن عملیات، پس از کسر حق‌الوکاله بانک، بین سپرده‌گذاران تقسیم خواهد شد.	احمد شعبانی	مکانیسم مشخصی برای اجرای این ماده وجود ندارد و اصل ابهامات در این بخش مطرح است. مثلاً سود یک سپرده‌ای که فقط برای مدت یک ماه در بانک بوده چگونه قابل تغییر است. آیا بانک‌ها محاسبه سود و زیان ماهیانه هم دارند؟
تبصره «۱» ماده (۱۱) شورای پول و اعتبار موظف است در ابتدای هر سال، با توجه به شرایط و اوضاع اقتصادی، نرخ را به‌عنوان «نرخ سود مورد	بانک سامان	این تبصره باید از منظر اقتصادی بازنگری شود. چون در مشارکت مردم برای سرمایه‌گذاری با بانک در قالب سپرده‌گذاری بیشتر دافعه ایجاد می‌کند تا جاذبه.
بانک مسکن	به نظر می‌رسد مکانیسم تعیین نرخ سود سپرده‌ها و تسهیلات اعطایی باید با توجه به شرایط و متغیرهای کلان اقتصادی از جمله نرخ تورم در نظر گرفته شود تا شاهد عملکرد مطلوب و منطقی بانک‌ها و نهایتاً وضعیت مناسب در بازار پول و همچنین اقتصاد کشور باشیم.	

۱. رابطه حقوقی سپرده‌گذار با بانک در سپرده سرمایه‌گذاری خاص، رابطه وکالت خاص است و بانک‌ها منابع این نوع سپرده‌ها را به‌صورت مشاع در بخش‌ها یا فعالیت‌ها یا قراردادهای خاص به کار می‌گیرند.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
<p>انتظار برای سپرده‌های سرمایه‌گذاری» به تفکیک سپرده‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت تعیین و اعلام نماید. بانک‌ها مجازند در هر مورد، حداکثر هفتاد درصد نرخ سود اعلام شده توسط بانک مرکزی را به‌صورت علی‌الحساب به سپرده‌گذاران خود پرداخت نمایند. پرداخت سود علی‌الحساب بیشتر از هفتاد درصد نرخ سود اعلام شده و هرگونه تبلیغات درخصوص میزان یا نحوه پرداخت سود علی‌الحساب توسط بانک‌ها ممنوع است.</p>	بانک ملت	<p>در این تبصره ذکر شده است که شورای پول و اعتبار موظف است در ابتدای هر سال نرخ سود مورد انتظار برای سرمایه‌گذاری اعلام نماید. ابلاغ این امر به‌عهده بانک مرکزی می‌باشد که در شرح وظایف بانک مرکزی از این بابت مطلبی عنوان نشده است.</p> <p>به موجب فراز پایانی تبصره مزبور نظام بانکی مجاز به پرداخت حداکثر ۷۰ درصد نرخ سود علی‌الحساب به سپرده‌گذاران بوده که با توجه به این امر که تعیین درصد مزبور براساس شرایط اقتصادی کشور در حال حاضر تعیین گردیده است، اصلاح است تعیین درصد میزان مزبور در هر سال یا هر دوره را به‌عهده شورای پول و اعتبار و براساس برنامه پنج‌ساله توسعه قرار دهند.</p>
<p>کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی</p>		<p>اعلام نرخ سود مورد انتظار برای سپرده‌ها در این تبصره همان شائبه‌ای را فراهم می‌سازد که تدوین طرح قانونی حاضر برای برطرف نمودن آن پی‌ریزی گردیده است. در عین حال چنانچه در مواردی سود قطعی کمتر از ۷۰ درصد نرخ سود مورد انتظار گردد، آیا می‌توان سود علی‌الحساب پرداختی به مشتری را به آسانی مسترد نمود؟ می‌دانیم که بازپرداخت اصل سپرده در تضمین بانک‌ها قرار دارد و اضافه بر آن اگر مشتری در میان دوره سپرده‌گذاری اقدام به فسخ قرارداد سپرده و استرداد آن از بانک نماید، آیا می‌توان اضافه برداشت‌های سود علی‌الحساب را به راحتی از ایشان مسترد نمود؟</p> <p>شاید این یادآوری درخصوص تأکید تبصره «۲» ماده (۱۱) بر ایجاد «سامانه یکپارچه حسابرسی و گزارش سود و زیان» مفید فایده باشد که نحوه تهیه صورت‌های مالی و چگونگی حسابرسی و تأیید قطعی سود در بانک‌ها و مؤسسات خصوصی پذیرفته شده در سازمان بورس و اوراق بهادار دارای سازوکاری مشخص می‌باشد که احتمالاً ممکن است متفاوت با روش مورد عمل در سامانه مورد اشاره در تبصره مزبور گردد. بنابراین لزوماً می‌بایست تطبیق این دو روش مطمح نظر قانونگذار قرار گیرد.</p> <p>ضمناً با توجه به تأکیدی که درخصوص ایجاد سامانه مزبور در تبصره «۲» آمده است، تأکید بر ممنوعیت هرگونه تبلیغات درخصوص میزان یا نحوه پرداخت سود علی‌الحساب در تبصره «۱» جای سؤال خواهد داشت.</p>
<p>تبصره «۲» ماده (۱۱)</p> <p>بانک مرکزی موظف است با اتخاذ تمهیدات لازم و ایجاد «سامانه یکپارچه حسابرسی و گزارش سود و زیان»، کلیه بانک‌ها را ملزم</p>	بانک سامان	<p>عبارت (به بدهکار حساب مشتری منظور نمایند) مبهم است و بایستی به نحو شفاف و روشن مشخص گردد که در فرض کمتر بودن سود علی‌الحساب پرداختی از سود تحقق یافته تکلیف چیست و آیا این مابه‌التفاوت از مشتری دریافت و مسترد می‌گردد یا خیر؟</p> <p>بدهکار نمودن حساب مشتریان در مواقعی که سود علی‌الحساب پرداختی بیشتر از سود قطعی می‌باشد عملی به نظر نمی‌رسد زیرا ممکن است قبل از مشخص گردیدن سود قطعی، حساب مشتری فسخ گردیده باشد.</p>

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
<p>نماید صورت‌های مالی خود-مشمول بر گزارش سود (زیان) بانک و درصد سود تحقق یافته انواع سپرده‌ها- را به صورت شفاف، در دوره‌های مشخص در معرض اطلاع عموم قرار دهند. بانک مرکزی باید ترتیبی اتخاذ کند که طول دوره گزارش‌دهی بانک‌ها به حداقل ممکن برسد. بانک‌ها موظفند بلافاصله پس از تأیید گزارش دوره‌ای سود و زیان بانک توسط بانک مرکزی، باقیمانده سود قطعی سپرده‌گذاران را به حساب آنها واریز کنند و در صورتی که سود علی‌الحساب پرداختی در دوره مزبور بیشتر از سود تحقق یافته باشد، مازاد را به بدهکار حساب مشتری منظور نمایند.</p>	<p>بانک سرمایه</p>	<p>از آنجایی که مشتری حق دارد هر زمان که لازم می‌داند به بانک مراجعه و مانده حساب خود را مطالبه نماید، بانک‌ها نیز موظفند وجوه مورد مطالبه را تمام و کامل پرداخت نموده و در صورت درخواست حساب مشتری مسدود می‌گردد. در این صورت چنانچه علی‌الحساب‌های پرداختی از سود قطعی بیشتر باشد، چگونگی برداشت از حساب مشتری که وجوه خود را از بانک خارج نموده است، در ابهام می‌باشد.</p>
<p>ماده (۱۲)</p> <p>بانک‌ها مکلفند استرداد اصل سپرده‌های جاری، پس‌انداز و سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام یا خاص را تعهد نموده، یا اصل آن را بیمه نمایند.</p>	<p>کامران ندری</p>	<p>مواردی که در این تبصره درخصوص «سامانه یکپارچه حسابرسی و گزارش سود و زیان» آمده است با حسابداری تعهدی که بانک‌ها بر مبنای آن صورت‌های مالی تهیه می‌کنند، سازگاری ندارد.</p>
<p>ماده (۱۲)</p> <p>بانک‌ها مکلفند استرداد اصل سپرده‌های جاری، پس‌انداز و سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام یا خاص را تعهد نموده، یا اصل آن را بیمه نمایند.</p>	<p>بانک سامان</p>	<p>بایستی بانک‌ها مکلف به تعهد استرداد اصل سپرده‌های موضوع این ماده شده و مخیر باشند مسئولیت خود در این خصوص را بیمه نمایند. ضمن آنکه با توجه به تشکیل صندوق ضمانت سپرده‌ها و لزوم عضویت همه بانک‌ها در این صندوق جهت تضمین استرداد بخشی از سپرده‌ها وفق ماده (۹۵) قانون برنامه پنجم توسعه لازم است در این ماده به صندوق مذکور و نقش آن در تضمین بازپرداخت وجوه متعلق به سپرده‌گذاران بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در صورت ورشکستگی نیز اشاره شود.</p>
<p>بانک مسکن</p>	<p>بانک مسکن</p>	<p>تکلیف بانک‌ها درخصوص بیمه نمودن اصل سپرده‌ها نیاز به تهیه بسترهای لازم داشته که از جمله آنها وجود شرکت‌های بیمه‌ای با توانایی پوشش تعهدات گسترده‌ای در حجم منابع موجود در بانک‌ها می‌باشد و در حال حاضر با توجه به توان و تعهدات شرکت‌های بیمه داخلی، عملی به نظر نمی‌رسد.</p>

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
در این ماده عبارت «سپرده تعاونی» جزء سایر سپرده‌ها ذکر نگردیده است و با التفات به مفاد ماده مذکور مبنی بر الزام بانک‌ها به بیمه نمودن اصل سپرده و به تبع آن پرداخت حق بیمه که ظاهراً پرداخت حق بیمه به عهده بانک می‌باشد موجبات تحمیل هزینه‌های مضاعف به بانک‌ها را فراهم می‌آورد.	بانک ملت	
با توجه به ایجاد و تأسیس صندوق ضمانت سپرده‌ها براساس ماده (۹۵) قانون برنامه پنجم، مفاد ماده (۱۲) می‌بایست مورد تعدیل قرار گیرد.	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	
تکلیف به تضمین اصل سپرده‌های سرمایه‌گذاری برخلاف روح بانکداری اسلامی است زیرا چنانچه مبنا بر تسهیم ریسک و مشارکت در سود و زیان باشد و ید بانک را نیز امانی بگیریم اینکه بانک تکلیف به تضمین اصل سپرده کند علاوه بر ماهیت قراردادی آن است.	مهدی طغیانی	
هیچ جای دنیا استرداد اصل سپرده‌ها (حتی در بانکداری متعارف) تعهد نمی‌شود، بلکه تنها تا سقف معینی توسط صندوق ضمانت سپرده که در این قانون هیچ نام و نشانی از آن نیست، بیمه می‌شود. در بانکداری اسلامی که اساس آن برپایه وکالت است به طریق اولی چنین تعهدی وجاهت ندارد. بنابراین ماده (۱۲) باید مورد تجدیدنظر قرار گیرد.	کامران ندری	
با توجه به ضرورت تأمین هزینه‌های بانکی و حق سهامداران در استفاده از درآمدهای مشاع، پیشنهاد می‌شود کلمه معافیت از بندهای «الف» و «ب» ماده (۱۳) حذف گردد.	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	ماده (۱۳) بانک‌ها می‌توانند به منظور تشویق مردم به سپرده‌گذاری، امتیازهای زیر را برای سپرده‌گذاران خود در نظر بگیرند: الف) ارائه تخفیف یا معافیت از پرداخت کارمزد یا حق الوکاله تسهیلات اعطایی ب) ارائه تخفیف یا معافیت از پرداخت کارمزد در قبال خدمات بانکی ج) اولویت در اعطای تسهیلات و خدمات بانکی
موارد «الف» و «ب» در خصوص برخی از انواع سپرده‌ها، شبهه ربوی ایجاد می‌کند.	احمد شعبانی	
تجربه بانکداری بدون ربا در کشور نشان می‌دهد عملاً از سه عامل انگیزشی قرار داده شده در این قانون مورد سوم توانسته افراد را به خود جذب کند چراکه میزان تخفیف‌ها و یا تشویق‌های دیگر چنان از لحاظ اقتصادی ناچیز بوده است که افراد در هزینه و فایده اقتصادی خود آنها را به حساب هم نمی‌آوردند. لذا چنانچه این موارد بخواهد عمل کند باید در طرح تصریح گردد که این موارد با سازوکاری انگیزه‌بخش تدارک گردد.	مهدی طغیانی	

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
ماده (۱۴) بانک‌ها می‌توانند در چارچوب قوانین انتشار اوراق بهادار و براساس ضوابط معاملات شرعی به‌عنوان بانی (برپایه دارایی‌های تسهیلاتی و غیرتسهیلاتی خود) و عامل (بر پایه دارایی‌های مشتریان) به انتشار اوراق بهادار اسلامی (صکوک) اقدام نمایند.	بانک سامان	با توجه به عدم وجود تعریف قانونی مشخص از اوراق بهادار اسلامی (صکوک) و وجود دستورالعمل در خصوص اوراق صکوک اجاره و استصناع پیشنهاد می‌گردد که ابتدا صکوک همانند عقود در قانون تعریف شود و جزئیات آن به آیین‌نامه محول گردد.
اوراق بهادار و براساس ضوابط معاملات شرعی به‌عنوان بانی (برپایه دارایی‌های تسهیلاتی و غیرتسهیلاتی خود) و عامل (بر پایه دارایی‌های مشتریان) به انتشار اوراق بهادار اسلامی (صکوک) اقدام نمایند.	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	با عنایت به اینکه قوانین جاری کشور از نظر شرعی مورد تأیید شورای محترم نگهبان قرار دارد و قرار است که مقررات و بخشنامه‌های ابلاغی بانک مرکزی با استفاده از نظرات مشورتی «شورای مشورتی» تدوین و ابلاغ شوند، لذا پیشنهاد می‌شود بجای عبارت «براساس ضوابط معاملات شرعی» از عبارت «مقررات و قوانین ابلاغی» در مفاد ماده (۱۴) استفاده گردد تا از تفرق نظر در تشخیص ضوابط شرعی در بانک‌ها جلوگیری به‌عمل آید. همچنین به‌کارگیری عبارت اوراق بهادار اسلامی (صکوک) در ماده (۱۴) مستلزم تعریفی قانونی و یکسان از موارد شمول و مصادیق آن خواهد بود.
	زهرا زمانی ^۱	ورود صکوک به تأمین مالی منابع بانکی در عین اینکه مشابه بسیاری از کشورهای دنیا که از طریق اوراق قرضه و یا اوراق صکوک تأمین منابع می‌کنند امری رایج است ولی آثار و تبعات خود را دارد. مانند اینکه ورود بانک‌ها به فرآیند تبدیل به اوراق کردن دارایی‌های خود مشابه آنچه در اوراق رهنی در آمریکا روی داد و در مورد صکوک نیز دور از ذهن نیست می‌تواند ظرفیتی بالقوه برای ایجاد بحران‌های مالی و بانکی در کشور شود. اگرچه کنترل و مدیریت آن با توجه به تجربیات غرب و درس‌هایی که از این بحران می‌توان گرفت راهگشاست ولی طرح آن بدون ملاحظه مدیریت آثار و تبعاتشان می‌تواند زمینه‌ساز دشواری‌های بعدی باشد. اینکه تاکنون در اوراق مشارکت با وجود نوسانات زیاد اقتصادی اتفاق خاصی نیفتاده به‌دلیل پشتوانه عظیم دولتی برای آنها بوده است.
	احمد شعبانی	انتشار صکوک به‌عنوان ابزار بازار سرمایه است و به بانک ارتباط ندارد.
	کامران ندری	نقش بانک‌ها در این ماده به‌عنوان عامل انتشار اوراق بهادار برپایه دارایی‌های مشتریان فراتر از وظیفه بانک است و بیشتر کار شرکت‌های تأمین سرمایه است تا بانک.

۱. دانش‌آموخته دوره دکتری دانشکده اقتصاد دانشگاه اصفهان.

فصل سوم - تخصیص منابع

فصل سوم مربوط به تخصیص منابع بانکی است که بیشترین تغییر را نسبت به قانون مصوب سال ۱۳۶۲ داشته است. در بخش تخصیص منابع، روش و سازوکار اعطای تسهیلات به بنگاه‌های کوچک و متوسط^۱ تغییر یافته است. تغییر صورت گرفته در این بخش بدین نحو است که عملیات تخصیص منابع بانکی به بنگاه‌های اقتصادی (به غیر از شرکت‌های سهامی عام پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار) صرفاً از طریق مؤسسات تخصصی با نام «مؤسسه تخصصی مشاوره و تأمین مالی» صورت می‌گیرد.^۲ همچنین تأمین نیازهای مصرفی خانوارها بر عهده بانک‌ها می‌باشد. در جدول ۴ ساختار فصل سوم نشان داده شده است.

جدول ۴. ساختار فصل سوم طرح عملیات بانکی بدون ربا

فصل سوم (تخصیص منابع)	تأمین نیازهای مالی مصرف‌کنندگان نهایی (خانوارها)	مواد (۱۵) تا (۲۱)
	تأمین نیازهای مالی بنگاه‌های اقتصادی	مواد (۲۲) تا (۳۴)
	نحوه تشکیل و چارچوب کلی فعالیت «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی»	مواد (۳۵) تا (۴۳)
	سایر موارد	مواد (۴۴) تا (۴۵)

به دلیل اهمیت پیشنهاد تشکیل «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» در این فصل، در ذیل اهداف و وظایف این مؤسسات اشاره می‌گردد:^۳

۱. خصوصیات مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی براساس متن طرح^۴ عبارتند از:
 - مؤسسات مزبور، شکل تعاونی داشته و تعداد آن حداقل به میزان تعداد کدهای ۴ رقمی ISIC^۵ بوده و اعضای آن اصحاب کسب‌وکار تخصصی در هر رشته شغل هستند.
 - این مؤسسات عهده‌دار مدیریت و ساماندهی ارائه تسهیلات تأمین مالی به شرکت‌های کوچک و متوسط (SME) هستند.

1. Small and Medium Enterprises (SMEs)

۲. لازم به ذکر است براساس جلسات و بررسی‌های انجام شده پس از وصول طرح، طراحان محترم تصمیم دارند این پیشنهاد یعنی تأسیس مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی و تخصیص منابع بانکی از طریق این مؤسسات را از نسخه بازبینی شده طرح حذف نمایند.

۳. موسی شهبازی غیانی، و محمدتقی نظریان مفید، «اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح عملیات بانکی بدون ربا» ۱. کلیات طرح از دیدگاه صاحب‌نظران»، مرکز پژوهش‌های مجلس، دفتر مطالعات اقتصادی، شهریورماه ۱۳۹۴، شماره مسلسل: ۱۴۴۴۵.

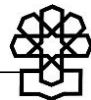
۴. فصل سوم، بخش ۳-۲. به نحوه تشکیل و چارچوب کلی فعالیت این مؤسسات پرداخته است.

۵. ISIC، یک طبقه‌بندی مرجع برای طبقه‌بندی کلیه فعالیت‌های اقتصادی می‌باشد.

- بانک‌ها سهامدار مؤسسات مزبور بوده و حداقل یک و حداکثر دو کرسی مدیریتی را در اختیار داشته و از این طریق عدم تقارن اطلاعات از بین رفته و بر نحوه تخصیص منابع نظارت دارند.
- انتفاع این مؤسسات از طریق حق‌العمل و کارمزد ارائه تسهیلات خواهد بود که هر قدر سودآوری پروژه‌های تأمین مالی شده بیشتر باشد، حق‌العملی که مؤسسه دریافت می‌کند، به صورت نمایی افزایش خواهد یافت.

۲. وظایف مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی براساس متن طرح عبارت است از:

- ارزیابی اقتصادی پروژه‌های پیشنهادی.
 - اعتبارسنجی اعضا.
 - تصمیم‌گیری در مورد نوع قرارداد (عقد) و میزان تسهیلات اعطایی (البته با دخالت بانک براساس کرسی مدیریتی).
 - نظارت مستمر بر عملکرد گیرندگان تسهیلات با هدف کسب اطمینان از عدم انحراف منابع تخصیص داده شده از اهداف قرارداد.
 - ارائه مشاوره تخصصی به گیرندگان تسهیلات با هدف افزایش سودآوری پروژه و بهره‌وری آن.
 - تضمین بازپرداخت مطالبات بانک (غیر از سهم‌الشرکه)، اخذ وثایق و تضامین از گیرندگان تسهیلات.
 - انجام اقدامات قضایی مورد نیاز.
- در ادامه نقدها و نظرات درخصوص مواد پیشنهادی فصل سوم ارائه می‌گردد.

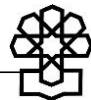

ادامه جدول ۲. اظهار نظر کارشناسی در خصوص مواد طرح عملیات بانکی بدون ربا - فصل سوم

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
۳-۱. تأمین نیازهای مالی مصرف کنندگان نهایی (خانوارها) ماده (۱۵)	بانک سامان	اولاً؛ اجاره و صلح ابهام دارند. چرا که اگر مقصود نوعی از عقود جهت اعطای تسهیلات باشد بایستی این عقود به عنوان اجاره و صلح در ماده (۱) همانند سایر عقود تعریف شوند. ثانیاً؛ در حالی که هدف اصلی و اولیه این طرح ارائه یک چارچوب حقوقی و فقهی و شرعی برای قراردادهای بانکی است لکن در ماده (۱۵) طرح، وظیفه تنظیم قراردادها از قانون عملیات بانکی خارج شده و به عهده مصوبات آتی بانک مرکزی گذارده می شود این شیوه از قانونگذاری و واگذاری وظیفه قوانین عادی و پارلمان به نهادهای اجرایی و مقررات دستگاه های اجرایی که ناپایدار و متزلزل هستند یکی از رویه های ناصوابی است که متأسفانه در دهه اخیر نه تنها در شورای پول و اعتبار که در بازار سرمایه و بورس و سایر نهادهای اجرایی کشور باب شده است و ثابت و دوام مقررات کشور و دقت نظر حقوقی را به مخاطره انداخته است.
	بانک مسکن	قرارداد مشارکت جزء قراردادهای اعلامی نبوده و بر طرف نمودن نیاز اشخاص حقوقی و بنگاه ها از طریق این عقد پیش بینی نگردیده است.
بانک ها می توانند به منظور تأمین نیازهای مصرفی مصرف کنندگان منابع حاصل از سپرده ها و انتشار اوراق بهادار (صکوک) و سایر منابع متعلق به خودشان را از طریق قراردادهای قرض الحسنه، مرابحه، اجاره (در تعریف عقد ذکر شده اجاره به شرط تملیک یا اجاره اعتباری در صورتی که در اینجا صرفاً اجاره ذکر شده است)، استصناع و صلح در اختیار مصرف کنندگان نهایی (خانوار) قرار دهند. این در صورتی که است که در متن قانون هیچگونه تعریفی از منابع متعلق به بانک ها ارائه نشده است.	بانک ملت	با استناد به این ماده بانک ها می توانند به منظور تأمین نیازهای مصرفی مصرف کنندگان منابع حاصل از سپرده ها و انتشار اوراق بهادار (صکوک) و سایر منابع متعلق به خودشان را از طریق قراردادهای قرض الحسنه، مرابحه، اجاره (در تعریف عقد ذکر شده اجاره به شرط تملیک یا اجاره اعتباری در صورتی که در اینجا صرفاً اجاره ذکر شده است)، استصناع و صلح در اختیار مصرف کنندگان نهایی (خانوار) قرار دهند. این در صورتی که است که در متن قانون هیچگونه تعریفی از منابع متعلق به بانک ها ارائه نشده است.
	مرتضی عزتی	مواد (۱۵) الی (۲۰) همه یک مطلب را بیان می کنند بهتر است ادغام شده و به یک ماده یا مواد کمتری تبدیل شوند.
	کامران ندری	استفاده از عقد صلح در بخش تخصیص منابع می تواند بسیار چالش برانگیز و شبهه ناک باشد چرا که با این عقد هر کاری را می توان انجام داد و باید موارد استفاده از آن به دقت تحدید شود.
ایرج توتونچیان	محمدرضا حیدری	به دلیل زمینه بالای قرارداد صلح جهت سوء تعبیر شرایط و مجاز نمودن قرارداد ربوی، بهتر است که این عقد ذکر نشود یا اینکه در قالب تبصره ای عنوان شود که «نبایستی بانک ها عقد صلح را در قرارداد اولیه بگنجانند». این ملاحظه در رابطه با ماده (۲۰) نیز باید لحاظ گردد.
		جدا کردن تخصیص منابع به نیازهای مالی مصرف کنندگان نهایی و تسهیلات تولیدی از نقاط قوت این طرح است.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تبصره ماده (۱۵) ^۱		
ماده (۱۶) بانک‌ها می‌توانند، کلیه کالاها و خدمات مورد نیاز مصرف‌کنندگان را بنا به درخواست و تعهد آنان مبنی بر خرید، تهیه نموده و با دریافت تأمین کافی، به صورت مرابحه ^۱ نسبی به آنان واگذار نمایند. شیوه‌های خرید و واگذاری کالاها و خدمات را آیین‌نامه مربوطه معین می‌کند.	بانک کشاورزی	در این ماده منحصر نمودن واگذاری کالا به مرابحه محدودیت‌آور است و ذکر «فروش اقساطی» در کنار «مرابحه نسبی» پیشنهاد می‌شود.
ماده (۱۷) بانک‌ها می‌توانند بنا به درخواست مصرف‌کنندگان، املاک و دارایی‌های قابل اجاره را براساس قرارداد اجاره به شرط قرض، از مالک دارایی اجاره کرده و براساس آیین‌نامه مربوطه، به مبلغ بیشتر به آنان اجاره دهند.	بانک سامان	از عبارت «اجاره به شرط قرض» استفاده شده که به نظر می‌رسد نوعی عقد جدید مدنظر پیشنهاددهندگان طرح می‌باشد. لذا بایستی این عقد نیز همانند سایر عقود در ماده (۱) تعریف شود.
	بانک مسکن	اجاره به شرط قرض با توجه به عدم سابقه استفاده از آن در بانک‌ها نیاز به تعریف و تبیین ویژگی‌های مربوطه به خود را دارد.
ایرج توتونچیان	بانک ملت	در این ماده (موضوع قرارداد اجاره به شرط قرض) با توجه به عدم سابقه قانون و مقرراتی در این خصوص، تبیین ضوابط و چارچوب‌های این نوع قرارداد از سوی مراجع ذیصلاح ضروری است و نیز اینکه در بخش تعاریف قراردادهای قانون از این قرارداد ذکری و تعریفی ارائه نشده است.
		این ماده و نیز ماده (۵۲) می‌تواند مجالی باشد برای متوسل شدن به حيله شرعی جهت مجاز کردن عملیات بانکی ربوی، بدین صورت که بانک از مصرف‌کننده ملک را به صورت اجاره به شرط قرض دریافت نماید و دوباره به خود او با قیمت بالاتر اجاره دهد. علاوه بر آن باعث افزایش هزینه تأمین مالی مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان نسبت به وام ربوی به دلیل اضافه شدن واسطی که کارکرد مفید اقتصادی ندارد خواهد شد.
احمد شعبانی	پیشنهاد حذف	

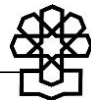
۱. تبصره - بانک مرکزی موظف است با استفاده از سازوکار مطرح در ماده (۶۳) این قانون، با تأیید شورای فقهی انواع قراردادهای مورد نیاز مصرف‌کنندگان نهایی (خانوارها) را برای انواع مصارف (خرید یا اجاره انواع کالاها و خدمات) طراحی نموده، به بانک‌ها معرفی نماید.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
ماده (۱۸) ^۱		
ماده (۱۹) بانک‌ها می‌توانند احداث، تکمیل و تعمیر طرح‌ها و پروژه‌ها و ساخت کالاهای مورد نیاز مصرف‌کنندگان را بنا به درخواست آنان، براساس قرارداد استصناع مدت‌دار، متعهد شده سپس از طریق قرارداد استصناع دیگری به پیمانکاران و تولیدکنندگان سفارش ساخت دهند.	بانک ملت	مفاد این ماده مرتبط با بخش مصرف‌کننده نهایی خانوار نمی‌باشد و مرتبط به بخش بنگاه‌های اقتصادی است.
ماده (۲۰) بانک‌ها می‌توانند کالاها، خدمات، حقوق و امتیازات مورد نیاز مصرف‌کنندگان را بنا به درخواست مشتریان و تعهد آنان مبنی بر انجام قرارداد صلح، تهیه کرده، سپس به صورت صلح مدت‌دار به مشتریان واگذار نمایند.	بانک سامان	اولاً؛ در خصوص کالاها، خرید و فروش نسبه در قالب فروش اقساطی یا مرابحه توسط بانک قابل انجام است و در خصوص خدمات نیز اعطای تسهیلات در راستای تأمین منابع لازم جهت خدمات مورد نیاز متقاضیان می‌تواند در قالب عقد جعاله انجام پذیرد و در خصوص تهیه امتیازات یا حقوق مورد نیاز متقاضیان صرفاً می‌توان از عقد صلح که قابلیت استفاده در مقام انجام هرگونه معامله‌ای را دارد استفاده نمود. لکن در این فرض خود صلح مدت‌دار نمی‌باشد چرا که عقد صلح ویژگی و خصوصیت مفید شدن به زمان ندارد، بلکه آنچه می‌تواند مدت‌دار باشد پرداخت مال الصلح است.
بانک کشاورزی	در این ماده از صلح مدت‌دار نام برده شده لکن در ماده یک تعریف نشده است.	
کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	اگر چه مفاد این ماده از نظر شخصیت مشتریان بانک‌ها با مفاد ماده (۱۵) در تعارض عینی قرار می‌گیرد، اما ماهیت اجرایی مفاد ماده (۲۰) نیز با مشکلاتی روبرو خواهد بود، چه آنکه خرید ماشین‌آلات خارجی و داخلی و نیز تأمین حقوق و امتیازات اغلب صنایع تولیدی، امتیازاتی را براساس قوانین و مقررات جاری کشور برای دارندگان مجوزات طرح‌های ایجاد، به همراه دارد که بانک‌ها نمی‌توانند با استفاده از قرارداد صلح همان امتیازات و معافیت‌های مربوطه را عیناً کسب و به مجریان طرح، صلح نمایند.	
ماده (۲۱) کانون بانک‌ها و مؤسسات	یکی از وثایق قابل قبول برای اعطای تسهیلات خرد توسط بانک‌ها، ضمانتنامه صادره مؤسسات رتبه‌بندی عنوان شده است و علی‌الاصول پذیرش تعهد و ضمانت اشخاص براساس توانمندی ایفای تعهد توسط متعهدین آنها قرار	

۱. بانک‌ها می‌توانند، کالاهای سرمایه‌ای و مصرفی بادوام مورد نیاز مصرف‌کنندگان را بنا به درخواست و تعهد آنان مبنی بر انجام اجاره به شرط تملیک، تهیه نموده و در قالب قرارداد مذکور به آنان واگذار نمایند.

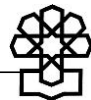
اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>دارد. شرکت‌های رتبه‌بندی که به منظور دیگر در عرصه فعالیت وارد شده‌اند، توان مالی آنها محدود به سرمایه آنها بوده و پشتوانه ایفای تعهداتشان برای پذیرش ضمانت‌گیرندگان تسهیلات محدود می‌باشد و از این رو ضمانت آنها نمی‌تواند از وثایق قابل قبول بانک‌ها تلقی گردد.</p> <p>مضافاً اینکه ورود به فعالیت تضمین تعهدات اشخاص، فعالیتی اعتباری است و مستلزم مجوز لازم از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.</p>	<p>اعتباری خصوصی</p>	<p>بانک‌ها برای تضمین «تسهیلات خرد» اعطایی به مصرف‌کنندگان می‌توانند از یکی از طرق زیر - به انتخاب گیرنده تسهیلات - استفاده کنند:</p>
<p>یکی از وظایفی که بانک‌های توسعه‌ای به‌ویژه با اهداف فقرزدایی در دنیا انجام می‌دهند تأمین مالی خرد و یا اعطای اعتبارات خرد است. این نقش بسیاری بانک‌ها توفیقاتی نیز در عرصه عمل داشته و البته مسائل خاص خود را نیز برای بانک دارد. اینکه در طرح بحث تسهیلات خرد مطرح می‌شود بدون اینکه در ماده‌ای هدف از این نوع تأمین مالی که بیشتر فعالیت‌های تولیدی خرد با نیت فقرزدایی است مورد تصریح قرار گیرد، محل تأمل است. البته می‌توان فرض نمود که منظور از تسهیلات خرد این است که طراحان این تأمین مالی مصرفی را به دو دسته خرد و کلان تقسیم نموده و در این ماده در مورد تسهیلات خرد و نحوه ضمانت آنها بحث می‌کنند. در این صورت پیش‌بینی فضایی برای انجام فعالیت‌های تأمین مالی خرد یا اعتبارات خرد مشابه آنچه بانک کشاورزی چند سالی است انجام می‌دهد در این طرح خالی خواهد بود. شایان ذکر است که به دلیل مشکلاتی که این افراد از جهت تأمین ضامن یا نحوه نظارت بر هزینه‌کرد دارند، بانکداری آنها نیز متفاوت شده و بانک‌هایی که بخواهند وارد این فضا شوند باید تحولی ساختاری یابند با این حال پیش‌بینی این ظرفیت در طرح فعلی برکات زیادی خواهد داشت. برای مثال شیوه ضمانت زنجیره‌ای و منوط بودن پرداخت وام‌های بعدی به هر یک از افراد زنجیره ضامن سبب می‌شود با فشاری گروهی بازپرداخت تسهیلات تا حدود زیادی تضمین گردد. نوع عقود در این نوع تسهیلات نیز باید به دقت و متناسب با فعالیت تولیدی مورد نظر آنها طراحی گردد.</p>	<p>مهدی طغیانی</p>	
<p>مواد (۲۱) الی (۳۰) مثل هم است بهتر است در مواد کمتری خلاصه شوند. در ثانی ماده (۲۱) و مباحث مربوط به تضمین باید براساس آیین‌نامه اجرایی و در اختیار بانک‌ها باشد و این شأن قانون نیست که آن را مشخص کند.</p>	<p>مرتضی عزتی</p>	
<p>در انتهای این بند عبارت «یا شخص ثالث» اضافه شود.</p>	<p>بانک ملت</p>	<p>بند «۱» ماده (۲۱)</p>
<p>در این ماده، قانون وارد بحث (ضمانت) شده است که درج آن در قانون ضرورت ندارد و باید در دستورالعمل‌ها به آن پرداخته شود. در این ماده به حسب سنت وظایفی برای بانک مرکزی و شورای پول و اعتبار تعیین شده است که در چارچوب بانکداری مرکزی مدرن نمی‌گنجد و اگر هم احتیاطاً بپذیریم که از وظایف آنها باشد نیازی به درج آن در قانون نیست.</p>	<p>کامران ندری</p>	<p>اخذ وثیقه منقول یا غیرمنقول از گیرنده تسهیلات؛</p>

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
<p>بند «۲» ماده (۲۱)</p> <p>ضمانتنامه شخص حقوقی: نامه رسمی کارفرمای گیرنده تسهیلات (دستگاه دولتی یا کارفرمای غیردولتی مورد وثوق بانک) مبنی بر کسر اقساط پرداخت نشده از حقوق وی و پرداخت آن به بانک به محض درخواست؛ یا ضمانتنامه صادره از سوی مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات موضوع ماده (۵۵) این قانون؛</p>	<p>بانک سامان</p>	<p>در رابطه با بند «۲» و «۳» این ماده دو نکته باید مورد توجه قرار گیرد. اولاً؛ این بند دلالتی بر مفهوم ضمانتنامه ندارد. بلکه تعهدی مشروط است و شرط تحقق آنها نیز وجود طلب از بابت حقوق یا وجود وجه متعلق به گیرنده تسهیلات نزد بانک متعهد است. لذا در فرضی که گیرنده تسهیلات از متعهد طلبی از بابت حق الزحمه نداشته یا نزد بانک موجودی در حساب خود نداشته باشد در این صورت متعهد یا بانک تعهدی به پرداخت وجهی به بانک متعهد له (ذینفع ضمانت) ندارد. ثانیاً؛ ضمانتنامه شخص حقوقی موضوع بند «۲» ماده (۲۱) طرح باید نامه رسمی مدیر و نماینده قانونی کارفرمای گیرنده تسهیلات باشد. چون مدیر مزبور دارای حقوق است.</p>
<p>بند «۲» ماده (۲۱)</p> <p>ضمانتنامه شخص حقوقی: نامه رسمی کارفرمای گیرنده تسهیلات (دستگاه دولتی یا کارفرمای غیردولتی مورد وثوق بانک) مبنی بر کسر اقساط پرداخت نشده از حقوق وی و پرداخت آن به بانک به محض درخواست؛ یا ضمانتنامه صادره از سوی مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات موضوع ماده (۵۵) این قانون؛</p>	<p>بانک مسکن</p>	<p>در این ماده اعلام گردیده بانک‌ها می‌توانند ضمانتنامه بانکی برای تضمین تسهیلات اعطایی دریافت نمایند. لکن هنگام وصول احتمالی دستور مرجع قضایی مبنی بر بازداشت مبلغ سپرده مشتری (و یا وثیقه‌گذار و یا ضامن ثالث احتمالی) و یا انتقال موجودی حساب به حساب معرفی شده از سوی مرجع قضایی، خصوصاً نزد سایر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، موضوع با ابهام مواجه بوده و احتمال برداشت از مبلغ مسدود شده با دستور مرجع قضایی متصور می‌باشد. لازم است در این خصوص، تکلیف شبکه بانکی به صورت شفاف مشخص گردد. ضمناً در اخذ تضمین از گیرندگان تسهیلات با وجود اینکه اخذ ضامن مورد قبول بانک عنوان گردیده است لکن اشاره مستقیم به سپرده‌های بانکی متقاضیان و یا ضامنین (وثیقه‌گذاران) نگردیده است. در صورتی که قانونگذار موضوع را در قانون پیش‌بینی و تصویب نماید، توقیف احتمالی سپرده مسدود شده وثیقه‌گذاران توسط بانک‌ها از سوی دیگر طلبکاران به بعد از تسویه مطالبات بانک‌ها موکول خواهد گردید (همانند رهن).</p>
<p>بند «۳» ماده (۲۱)</p> <p>ضمانتنامه بانکی: نامه رسمی بانکی که گیرنده</p>	<p>بانک ملت</p>	<p>در این بند به ضمانتنامه صادره مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات اشاره شده در صورتی که در تعریف مفاد بند «۱» ماده (۱) شرکت‌های رتبه‌بندی قید شده است، لذا نام این دو شخصیت با یکدیگر مغایر است.</p>
<p>بند «۳» ماده (۲۱)</p> <p>ضمانتنامه بانکی: نامه رسمی بانکی که گیرنده</p>	<p>کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی</p>	<p>محدوده زمانی استفاده از ضمانت شخص حقوقی مورد اشاره در بند «۲» ماده (۲۱) در زمان اشتغال اشخاص در مؤسسات متبوع می‌باشد، بنابراین در صورت قطع همکاری شاغل در مؤسسات ضامن استفاده از ضمانتنامه مزبور به‌عهدده تعلیق درخواهد آمد. درعین حالی که میزان کسر حقوق اشخاص از درآمد ماهیانه آنان از محدودیت‌های خاصی برخوردار می‌باشد.</p>
<p>بند «۳» ماده (۲۱)</p> <p>ضمانتنامه بانکی: نامه رسمی بانکی که گیرنده</p>	<p>بانک سامان</p>	<p>این بند به نحوی نگارش یافته است که متضمن تجویز ضمانت یک بانک از بانک دیگر در قبال تسهیلات است، در حالی که به موجب ماده (۴۳) دستورالعمل ناظر بر ضمانتنامه‌های ریالی مصوبه شورای پول و اعتبار مصوب جلسه ۱۷۶ مورخ ۱۳۹۳/۲/۹، صدور ضمانتنامه جهت تضمین تسهیلات ممنوع اعلام گردیده است.</p>

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تسهیلات در آن حساب دارد مبنی بر کسر اقساط پرداخت نشده از حساب وی و پرداخت آن به بانک اعطاکننده تسهیلات به محض درخواست	بانک کشاورزی	در این بند تعریفی که از ضمانتنامه بانکی شده است فی الواقع تعریف تعهد کسر از حساب است و هیچ‌گونه ارتباطی با مفهوم ضمانتنامه ندارد. چون تعهد کسر از حساب موکول به دارا بودن موجودی است در صورتی که در ضمانتنامه بانک ضامن است اعم از اینکه حساب مشتری دارای موجودی باشد یا نباشد.
	بانک ملت	تعریف مندرج در این بند با تعریف ضمانتنامه بانکی مطابقت نداشته و در واقع موضوع این بند توثیق سپرده مشتری نزد سایر بانک‌ها می‌باشد.
کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی		در بند «۳» ماده (۲۱) یکی دیگر از وثایق ضمانتنامه بانکی قید شده و تعریفی که در مقابل عبارت ضمانتنامه بانکی درج شده است با تعریف ضمانتنامه بانکی که در حال حاضر جز خدمات بانکی در اختیار مشتریان قرار می‌گیرد، متفاوت است. تعریف درج شده نیز حاکی از تعهد بانک در برداشت وجه از حساب استفاده‌کننده تسهیلات و پرداخت آن به اعطاکننده بانک مربوطه می‌باشد. اگر حساب مزبور فاقد موجودی بود، وصول مطالبات از چه محلی تأمین خواهد شد.
بند «۴» ماده (۲۱)^۱	—	
تبصره «۱» بند «۴» ماده (۲۱) در تسهیلات خرد، بانک نمی‌تواند بیشتر از یک ضامن از گیرنده تسهیلات مطالبه کند. اگر ضامن، تنها بخشی از تعهدات گیرنده تسهیلات را تضمین کند، بانک می‌تواند برای باقیمانده تعهدات، مطالبه ضامن دیگر نماید.	بانک ملت	این تبصره که مقرر می‌دارد در تسهیلات خرد بانک نمی‌تواند بیشتر از یک ضامن از گیرنده تسهیلات مطالبه کند به مصلحت بانک‌ها نمی‌باشد.
تبصره «۲» بند «۴» ماده (۲۱)^۲	—	
تبصره «۳» بند «۴» ماده (۲۱) نحوه تضمین تسهیلات غیرخرد براساس توافق بانک و گیرنده تسهیلات در چارچوبی که	بانک کشاورزی	پیشنهاد می‌شود این تبصره به شرح ذیل باشد: «نحوه تضمین تسهیلات غیرخرد براساس تشخیص بانک در چارچوبی که توسط شورای پول و اعتبار تعیین و اعلام می‌گردد، خواهد بود».

۱. اخذ ضامن مورد قبول بانک (ضمانتنامه شخص حقیقی) با رعایت ماده (۵۵) این قانون.
 ۲. سقف «تسهیلات خرد» در ابتدای هر سال توسط بانک مرکزی تعیین و به بانک‌ها ابلاغ می‌شود.

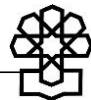
اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
		توسط شورای پول و اعتبار تعیین و اعلام می‌گردد، خواهد بود.
با استناد به مواد (۲۲) الی (۳۴) اعطای هرگونه تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی صرفاً از طریق مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی (نحوه تشکیل این مؤسسات در مواد (۳۵) الی (۴۳) ذکر شده است) با توجه به این امر، اصل کار بانک‌ها مختص ارائه خدمات بانکی و اعطای تسهیلات به مصرف‌کنندگان نهایی می‌باشد بنابراین تفکیک بانک‌ها به بانک تجاری و تخصصی و قرض‌الحسنه کاملاً بی‌اثر می‌باشد. تأسیس مؤسسات مشاوره و تأمین مالی در واقع همان مؤسسات اعتباری موازی با سیستم بانکی بوده که عملکرد این قبیل مؤسسات تاکنون وضعیت اقتصادی کشور را به این مرحله رسانده است.	بانک ملت	
باید در خصوص ماهیت مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی شفاف‌سازی صورت گیرد و مشخص گردد که جنس این مؤسسات از کدام نوع شرکت، وزارتخانه یا سازمان‌های دولتی و ... هستند. در این طرح باید مشخص شود که آیا این مؤسسات اساساً دارای شخصیت حقوقی هستند یا خیر، هرچند که از سطور می‌توان به این نتیجه دست یافت که این مؤسسات از شخصیت حقوقی بهره‌مند هستند و پذیرش این امر به این معنا است که این مؤسسات از قدرت تصمیم‌گیری برخوردارند و مهمترین تصمیمی هم که باید اخذ نمایند نرخی است که برپایه آن باید به فعالیت بپردازند. بنابراین سؤال مهمی که در اینجا به ذهن خطور می‌کند این است که تسهیلات باید با چه نرخی داده شوند. می‌توان دو حالت دستوری و غیردستوری برای ارائه تسهیلات در نظر گرفت، البته براساس مقالات ارائه شده توسط برخی از بانیان این طرح و صحبت‌های گفته شده پیشین نتیجه گرفته می‌شود که تعیین نرخ سود این مؤسسات عملاً در قلمرو خود آنها می‌باشد.	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	۲-۳. تأمین نیازهای مالی بنگاه‌های اقتصادی
عمده اشکال در این بخش سلب اختیار بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به اعطای تسهیلات به عموم بنگاه‌های اقتصادی بجز شرکت‌های سهامی عام پذیرفته شده در بورس می‌باشد. در جذب منابع، هزینه‌های متحمل برعهده بانک‌ها قرار داشته ولی در چگونگی اعطای تسهیلات به اتکای حاصل از این منابع و به وکالت از سوی سپرده‌گذاران در مطمئن‌ترین مصارف با بازدهی بیشتر بانک‌ها موظف به همراهی با مؤسسات نوپایی می‌گردند که مدیران آنها متخصص در مشاغل غیراعتباری بوده و عملاً ضامن بازپرداخت تسهیلات اعطایی خود با استفاده از منابع بانک‌ها به بانک‌ها و سپرده‌گذاران آنها نخواهند بود و یا ناتوان در این امر خواهند بود.	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	
مطابق ماده (۷) طرح مذکور سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام و سرمایه‌گذاری خاص معرفی شدند که بانک‌ها به‌عنوان منابع پولی می‌توانند داشته باشند و بانک‌ها طبق رابطه وکالت خاص از این منابع به‌صورت مشاع در بخش‌ها و فعالیت‌ها یا	سید محمدرضا سیدنورانی	

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>قراردادهای خاص استفاده می‌نمایند یعنی بانک مباشرت اصلی استفاده از منابع را برای مصارف مختلف دارد، لکن در بند «۲-۳» مواد (۲۲) تا (۴۳) «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» معرفی و ایجاد خواهند شد که عملاً می‌خواهند کار اصلی بانک را انجام دهند. با این تفاوت که در این مؤسسات بانک‌ها حداقل ۲۰ درصد و حداکثر ۴۰ درصد سهم دارند در حالی که کل این عملیات را که وظیفه مؤسسات مذکور می‌باشد برعهده بانک و یا ۱۰۰ درصد پاسخگویی و ریسک‌پذیری می‌باشد. به عبارت دیگر تشکیل چنین مؤسساتی که براساس ماده (۳۵) هر کدام فقط در یک رشته شغلی مجاز و سهم‌الشرکه بانک یا بانک‌ها در این مؤسسات حداکثر ۴۰ درصد خواهد بود عملاً پاسخگویی منابع می‌داند در حالی که اینگونه مؤسسات بایستی از طرف هر بانک جداگانه تشکیل شده و پاسخگوی آن بانک و سپرده‌گذاران باشد والا اگر این مؤسسات خوب کار نکنند و سودآور نباشند یا کارآیی لازم در انجام وظایف محوله را نداشته باشند با نظام شرکتی و تعداد اعضای هیئت مدیره در این مؤسسات عملاً اختیار اداره و جوه از دست بانک‌ها خارج شده و نهاد جدیدی در اقتصاد ایران شکل خواهد گرفت که معلوم نیست بهتر از وضع فعلی کار کند و مهم‌تر اینکه پاسخگویی را به مردم و مسئولین کم‌رنگ‌تر می‌کند.</p> <p>به نظر می‌رسد طراحان مواد (۲۲) تا (۳۴) و طراحان مواد (۳۵) تا (۴۳) یک گروه یا فرد نبودند و انسجام و هماهنگی لازم بین این دو بخش وجود ندارد و بایستی در یک نگاه جامع‌نگر این مواد بازنگری شود و براساس مطالب مطروحه قبلی و وظایف بانک در تأمین نیازهای مالی بنگاه‌های اقتصادی کاملاً شفاف باشد و از نوشتن مطالبی که حالت دو پهلو و گنگ و تکراری دارند به شدت پرهیز شود تا اجرای قانون برای مجریان خالی از تفسیرهای گوناگون باشد.</p>		
<p>«مؤسسه مشاور و تأمین مالی» ابداع جدیدی است که در هیچ کجای دنیا (در حد اطلاع اینجانب) تجربه نشده است و تالی فاسد دارد. ابهامات زیادی در مورد آن وجود دارد. حتی اگر بتوان ضرورت آن را توجیه کرد نباید به یکباره وارد قانون شود. اول باید به‌طور آزمایشی چنین مؤسساتی به‌طور محدود در یک بانک ایجاد و کارآیی آن مورد سنجش قرار گیرد و پس از اطمینان از اثربخشی وارد قانون شود.</p>	کامران ندری	
<p>به نظر بهتر است این قسمت کلاً حذف شود. این باعث افزایش هزینه پول و ایجاد یک رابط بین بانک و بنگاه اقتصادی ضروری نیست. خود بانک‌ها بایستی تصمیم‌گیرنده باشند.</p>	یوسف پادگانه	

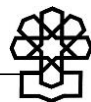
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	بهنام ابراهیمی ^۱	ورود این مؤسسات به تخصیص‌ها می‌تواند تیر آخر به حضور بخش خصوصی واقعی در فعالیت‌های تولیدی قلمداد گردد. چراکه در وضعیت فعلی بانک‌ها بدون اطلاعات لازم همواره رقیب بخش خصوصی هستند، حال مؤسساتی که اطلاعات هم دارند دیگر مجالی برای بخش خصوصی جهت عرض اندام باقی نمی‌گذارند. ورود این مؤسسات در توزیع رانت منابع بانکی می‌تواند به فساد و لطمه به محیط کسب‌وکار بیانجامد.
	محمدرضـا حیدری	ارتباط میان این مؤسسات با آنچه در قانون بازار سرمایه در مورد تشکیل شرکت‌های تأمین سرمایه پیش‌بینی شده مشخص نیست. شاید در پیش‌بینی مشتری بتوان ساختاری جامع‌تر طراحی کرد. مسئله عاملیت آنها از طرف بانک و مسئله نمایندگی با وجود مشکل همسویی انگیزه‌ها و... در مورد آنها جدی است.
<p>ماده (۲۲)</p> <p>اعطای تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی صرفاً از طریق «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» مجاز است. اعطای هرگونه تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی، به‌استثنای مصادیق ماده (۳۴) این قانون، توسط بانک‌ها ممنوع است. این حکم پس از گذشت دو سال از تاریخ تصویب این قانون، لازم‌الاجراست. بانک مرکزی موظف است طی این مدت زمینه لازم برای تأسیس و فعالیت «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» را مطابق مواد (۳۵) تا (۴۳) این قانون فراهم نماید.</p>	بانک سامان	اولاً؛ لازم است نحوه برقراری ارتباط بین بانک و مؤسسه تخصصی مشاوره و تأمین مالی و بنگاه اقتصادی متقاضی تسهیلات در خصوص اعطای تسهیلات تبیین شود. ثانیاً؛ به نظر می‌رسد اگر قرار باشد منابع بانک با واسطه مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی به بنگاه‌ها اعطای تسهیلات شود با وجود واسطه مؤسسات مذکور و تحمیل هزینه‌های مربوط به مداخله این مؤسسات (هزینه کارکنان و کارمزد عملیات آنها) عملاً بخشی از منابع بانک‌ها صرف تأمین این هزینه‌ها گردیده که تأمین آن نهایتاً بر متقاضی تسهیلات تحمیل خواهد گردید. ثالثاً؛ این ماده بدون تعریف بنگاه اقتصادی که موضع وضع مقرر است به تدوین ضوابطی برای عقود آنها می‌پردازد. لذا روشن نیست موضوع حکم قانونگذار و در واقع طرف حق و تکلیف این ماده، دقیقاً چه اشخاصی هستند؟
	بانک مسکن	اعطای تسهیلات از سوی بانک‌ها به بنگاه‌های اقتصادی صرفاً از طریق مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی مشکلاتی به شرح ذیل را به بار خواهد آورد: مؤسسات تخصصی و مشاوره و تأمین مالی همان بانکداری قدیم (در زمان پیدایش سیستم بانکداری در جهان) بوده، موضوع در اصل باعث پیدایش بانک‌های جدید با نام‌های تخصصی بخش‌های مختلف اقتصادی در کشور خواهد گردید. از طرفی بانک‌ها دیگر نخواهند توانست منابع جمع‌آوری نموده را به‌صورت تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی واگذار نمایند، پس بایستی منابع خود را در اختیار این مؤسسات قرار دهند. صلاحیت این مؤسسات قاعداً در حد صلاحیت بانک‌ها (حتی بانک‌های خصوصی) نبوده، صرفاً در بخش مربوطه اطلاعات داشته، اطلاع چندانی از بانکداری نخواهند داشت.

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>با توجه به منابعی که از سوی بانک‌های مختلف در اختیار این مؤسسات قرار خواهد گرفت ایجاد و گسترش رانت در اقتصاد کشور با آغاز به کار مؤسسات مذکور، دور از ذهن نخواهد بود.</p> <p>فعالیت مؤسسات تخصصی و مشاوره مالی در قالب تعاونی‌های اعتبار استانی و برای رشته‌های شغلی خاص پیش‌بینی گردیده است به نحوی که هر مؤسسه می‌تواند فقط در یک رشته شغلی مجاز فعالیت نماید. لذا با توجه به رشته‌های شغلی متفاوت، ظهور حدود ۱۰۰ مؤسسه برای هر استان امر بدیهی به نظر می‌رسد که در کل کشور تشکیل بیش از سه هزار (۳۰۰۰) مؤسسه دور از ذهن نخواهد بود. با این اقدام نیاز به تأمین دارایی‌های سرمایه‌ای و نیروی انسانی متخصص و کار آمد در رشته شغلی مربوطه و رشته بانکداری ضرورت داشته، به هزینه قابل توجهی نیز نیاز خواهد بود. ضمناً سرمایه‌های مورد استفاده فعلی در بانک‌ها بلااستفاده مانده، باعث ایجاد هزینه‌های اضافی خواهد گردید.</p> <p>از طرفی تصمیمات نهایی اعطای تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی به مجموعه سهامدار (مدیر) منتقل گردیده که حتی اعتبار و مسئولیت‌پذیری در حد مدیران بانک‌ها را ندارند. با این کار هدف قانونگذار که جلوگیری از ایجاد رانت در اعطای تسهیلات توسط بانک‌هاست محقق نشده، رانت‌ها با شدت بیشتری به مؤسسات مشاوره و تأمین مالی منتقل گردیده، حجم معوقات بانکی نیز افزایش خواهد یافت.</p>		
<p>اعطای تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی صرفاً از طریق مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی مجاز است. اعطای هرگونه تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی به‌استثنای مصادیق ماده (۳۴) این ماده قانونی توسط بانک‌ها ممنوع است. در این بازه موارد ذیل قابل ذکر است:</p> <p>هر چند براساس ماده (۳۵) الزامی به مشارکت بانک‌ها در تأسیس مؤسسات مذکور وجود ندارد، لکن از آنجایی که سهم عمده‌ای از درآمد بانک‌ها ناشی از اعطای تسهیلات متوسط و کلان می‌باشد، در صورت الزام به تأسیس مؤسسات موصوف، بانک‌ها بالاجبار به سمت مشارکت در تأسیس این قبیل مؤسسات می‌روند.</p> <p>از آنجایی که هر یک از مؤسسات مذکور در یک بخش اقتصادی خاص باید فعالیت نمایند (وفق ماده (۳۵)) بانکی که بیشترین سهم را در آن مؤسسه داشته باشد منابع مؤسسه در آن بانک متمرکز خواهد شد (وفق ماده (۴۳)). بنابراین بانک‌ها اولاً؛ تمایل خواهند داشت در مؤسسه‌ای سرمایه‌گذاری نمایند که بازده اقتصادی رشته فعالیت مؤسسه از سایر رشته‌های فعالیت بیشتر باشد، ثانیاً؛ به‌منظور جذب منابع مؤسسه مذکور سعی می‌نمایند بیشترین سهم را در مؤسسه داشته باشند.</p>	بانک سرمایه	

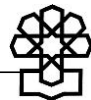
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
		<p>این رقابت‌ها بین بانک‌ها موجب ایجاد رانت گردیده و بانک‌های دولتی با عنایت به قدرت اقتصادی بالاتر و نفوذ قابل ملاحظه در این رقابت گوی سبقت را می‌ربایند که نتیجه امر خروج تدریجی منابع از بانک‌های خصوصی به سمت بانک‌ها دولتی خواهد بود.</p> <p>با توجه به شرایط حال حاضر که بانک‌ها قادر به اخذ مبلغ بسیار کم از حداکثر حق الوکاله از سپرده‌گذاران خود می‌باشند، در واگذاری منابع خود به این مؤسسات بابت جبران هزینه‌های آنان در تجهیز منابع مبلغی را نیز وفق ماده (۴۱) به عنوان (حق‌العمل) به این مؤسسات باید پردازند، این امر به نوبه خود کاهش بازدهی تسهیلات و کاهش سودآوری بانک‌ها را در پی خواهد داشت.</p> <p>بنابراین به منظور خروج بانک‌ها از ریسک اعتباری و ریسک تمرکز، پیشنهاد می‌گردد قانونگذار محترم به جای تمرکز در تأسیس مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی، راه‌حل دیگری را برای جلوگیری از تکالیف دولت به بانک‌های دولتی در اعطای تسهیلات تکلیفی و اصلاح ترکیب سهامداری بانک‌های خصوصی اندیشیده و ارائه نمایند.</p>
	بانک کشاورزی	در این ماده از بنگاه‌های اقتصادی نام برده شده در صورتی که در ماده (۱) تعریف نشده است.
	بانک ملت	<p>حسب این ماده، اعطای تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی توسط بانک‌ها ممنوع و برعهده مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی نهاده شده است. با توجه به اینکه علی‌الاصول تخصیص منابع در کنار تجهیز منابع جزء وظایف اولیه و ذاتی بانک‌ها به‌شمار می‌رود؛ لذا تشکیل مؤسسات تخصصی مذکور به‌عنوان واسطه جهت اعطای تسهیلات به بنگاه‌های اختصاصی و خارج نمودن این وظیفه از حدود اختیارات بانک‌ها و نیز ابهامات موجود در سازوکار ارتباط فی‌مابین بانک، مؤسسه مشاوره و تأمین مالی و نیز گیرندگان تسهیلات و نحوه نظارت بر تخصیص منابع، از مهمترین اشکالات پیش‌نویس ارائه شده می‌باشد.</p>
	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	<p>براساس این طرح حجم بالایی از فعالیت‌هایی که در حال حاضر توسط بانک‌ها صورت می‌گیرد به مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی منتقل خواهد شد که این امر ممکن است کل بدنه را دچار بحران کند و از طرف دیگر این اقدام هزینه‌های بالایی را در پی خواهد داشت.</p> <p>در صورتی که کل عملیات در بانک صورت گیرد هماهنگی بدون مشکل خواهد بود ولی در این طرح هماهنگی بین ورودی‌ها و خروجی‌ها در صورت استقلال بانک از این مؤسسات مشخص نشده است. آیا این مؤسسات به صرف دریافت حق الوکاله و بدون گرفتن هیچ سود دیگری حاضر هستند به فعالیت پردازند؟</p> <p>با توجه به انواع گوناگون بانک‌ها، مثل بانک‌های تجاری، تخصصی، توسعه‌ای الزام همه آنها به بهره‌گیری از این مؤسسات</p>

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
		<p>غلط به نظر می‌رسد. صرفاً می‌توان این طرح را به بانک‌های تخصصی مثل بانک کشاورزی آن هم به صورت کاملاً اختیاری و در بازده زمانی طولانی تسری داد.</p> <p>در راستای پیاده‌سازی این الگو طبق تخمین‌ها ۳۶۷۱ مؤسسه تأسیس گردد. این مسئله که آیا ظرفیت نظام بانکی کشور قادر به پذیرش این تعداد مؤسسه است جای سؤال دارد و قطعاً ایجاد این مؤسسات تبعاتی را در پی خواهد داشت.</p> <p>بانک‌ها نرخی را برای دریافت سپرده تعیین می‌کنند ولی مؤسسات مایلند تسهیلات را با نرخ دیگری اعطا نمایند یعنی هر کدام به صورت جداگانه اقدام به تعیین نرخ خود خواهند کرد، مسئله‌ای که باید بدان توجه داشت این است که بانک‌ها در راستای جذب سپرده بیشتر تمایل به دادن نرخ‌های بالا دارند در صورتی که سود مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی زمانی محقق می‌گردد که نرخ پایین‌تری داشته باشند و در چنین فضایی قطعاً بین آنها تضاد ایجاد خواهد شد. در این طرح، هماهنگی بین این دو به چه صورتی در نظر گرفته شده است؟ و اگر برای حل این مشکل قرار باشد که یک مقام نظارتی تعریف شود که به صورت دستوری اقدام نماید مشکلاتی در پی خواهد داشت.</p> <p>باید توجه داشت این مسئله در رابطه با بانک‌ها وجود دارد که به شرکت‌های وابسته به خود وام می‌دهند و همواره سعی بر آن بوده است که جلوی این رویه گرفته شود ولی با این رویکرد عملاً این مسئله حل نمی‌شود و تنها به سطح دیگری یعنی مؤسسات منتقل خواهد شد.</p> <p>اگر فرض را بر آن گذاشت که مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی صرفاً یک اسم قلمداد شوند و از قدرت تصمیم‌گیری برخوردار نباشند، در این حالت این مؤسسات به عنوان بازوی بانک عمل خواهند کرد، از طرف دیگر اگر قرار باشد این مؤسسات از قدرت تصمیم‌گیری برخوردار شوند طبیعتاً با توجه به ملاحظات خود اقدام خواهند کرد، بنابراین چالش‌ها و ابهامات در این حیطة باید به‌طور کامل مورد موشکافی و بررسی قرار گیرد.</p>
<p>کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی</p>		<p>ایجاد چنین مؤسسات (شرکت‌های مشاوره و تأمین مالی) مستلزم ایجاد هزینه‌هایی ثابت و جاری خواهند بود که مسلماً به هزینه تمام شده پول برای استفاده‌کنندگان از تسهیلات تحمیل خواهد شد.</p> <p>از سوی دیگر با حذف نقش واسطه‌گری وجوه از عهده بانک‌ها و تخصیص منابع برای شرکت‌های مشاوره و تأمین مالی، عملاً جریان نقدینگی وجوه که عامل اصلی در تأمین نیروهای محرکه اقتصاد کشور می‌باشد، تحت الشعاع قرار گرفته و امکان صرف وجوه در دوران توقف سپرده تا مصرف آن در فعالیت‌های کوتاه‌مدت را از بانک‌ها سلب می‌نماید.</p> <p>مضافاً آنکه نباید چنین فرض نمود که شهرهای مختلف، محل فعالیت متنوع مشاغل گوناگون هستند و می‌توان برای</p>

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
		<p>هریک از صنوف مختلف شرکت مشاوره و تأمین مالی خصوصی را تأسیس نمود، مثلاً اگر تصور نمایم که برای صنایع کاشی در شهرهای استان یزد شرکتی با مؤسسين از صنایع کاشی سازی تشکیل می شود، این احتمال برای صنایع دیگر که احتمالاً منحصربه فرد در شهر مزبور باشند وجود نخواهد داشت تا بتوانند اقدام به تأسیس شرکتی مشابه با توجه به رشته فعالیت خود نمایند و از این رو فقط صنایع و صنوفی امکان استفاده از تسهیلات اعتباری را خواهند داشت که شرکت مرتبط با صنایع خود را در شهر تشکیل دهند.</p> <p>در عین حال سرمایه گذاری صاحبان سهام بانکها و مؤسسات اعتباری در تأسیس بانکها و مؤسسات اعتباری خصوصی با اشراف به مفاد قانون پولی و بانکی کشور، قانون عملیات بانکی بدون ربا و سایر قوانین موضوعه انجام گرفته و این احتمال وجود دارد که احاله مسئولیت پاسخگویی به سپرده گذاران همراه با سلب اختیار آنها (بانکها) در انتخاب استفاده کنندگان تسهیلات متعارض حق مالکیت آنان شده و از نظر شرع مقدس مشکلاتی را پدیدار خواهد ساخت. ضمناً علیرغم اشکالات مطروحه و در صورت تصویب طرح قانونی مورد بحث فعالیت بانکهای تخصصی و سرمایه ای با ممنوعیت اعطای تسهیلات به بنگاههای غیربورسی و بخش خصوصی چه خواهد شد؟</p> <p>استفاده از عبارت «بنگاه اقتصادی» در ماده (۲۲) نیازمند تعریفی مشخص می باشد.</p>
	مؤسسه عالی آموزش بانکداری	<p>نهادسازی جدید نظیر مؤسسات تخصصی «مشاوره و تأمین مالی» و رتبه بندی و اعطای تسهیلات از کانال این نهادها باعث تغییر ساختاری عمیقی در سیستم بانکی می شود که به نظر می رسد ضرورت تشکیل، نحوه تشکیل و کارکردها و سازوکار اجرایی آن نیازمند بررسی و کار کارشناسی بیشتر است. به نظر می رسد در طرح مذکور سازوکار اجرایی این کار برای سیستم بانکی دقیقاً روشن نیست. گرچه این نهاد ممکن است در خصوص بانکهای تخصصی کارآمد باشد اما در مورد کل بانکها این روش نیازمند تدبیر بیشتر است. همچنین در خصوص این نهاد این سؤال قابل طرح است که چه ضمانتی وجود دارد که تسهیلات در مسیر درست خود پرداخت شود. ایجاد نهاد جدید و کارآمدی آن مستلزم سالها سعی و خطا و تجربه اندوزی است.</p>
	اکبر کمیجانی	<p>اولاً؛ از اشکالات اساسی طرح پیشنهادی، بی توجهی آن به حفظ و ارتقای کارآمدی نظام بانکی است. چنانچه دو معیار اصلی سنجش کارآمدی نظام بانکی را کاهش هزینه های تأمین مالی مورد نیاز بخش واقعی اقتصاد و تخصیص بهینه منابع مالی موجود بدانیم، طرح پیشنهادی هیچ کدام از این دو معیار را بهبود نخواهد بخشید. چرا که با افزوده شدن مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی و مؤسسات رتبه بندی و تضمین تسهیلات به چرخه واسطه گری مالی، به طور قطع هزینه تأمین مالی نسبت به وضعیت موجود افزایش خواهد یافت. مضافاً اینکه تخصیص منابع مالی از طریق مؤسسات تخصصی</p>

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>مشاوره و تأمین مالی، که به‌طور طبیعی بر مبنای قدرت چانه‌زنی اصناف و تأثیرگذاری بر تصمیمات ناظر بر توزیع اعتبارات صورت می‌گیرد، بی‌توجه به مزیت‌های رقابتی اقتصاد کشور در سطوح ملی، بخشی و بنگاهی خواهد بود. به این ترتیب، طرح پیشنهادی فاقد معیارهای افزایش کارآمدی نظام بانکی کشور است.</p> <p>ثانیاً؛ تشکیل مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی فاقد مبانی نظری و تجربی است و مشخص نیست براساس چه تجربه‌ای این ساختار ارائه شده است. دلیل طراحان، عدم توانایی بانک‌ها در تخصیص درست منابع بانک‌هاست؛ در حالی که این طرح مشابه کارگروه‌های اشتغال و سرمایه‌گذاری استانی است که در دولت گذشته با تصمیمات غیرکارشناسی در خصوص اعطای تسهیلات به کسب‌وکارهای کوچک، تجربه ناموفقی به حساب آمده و در حال حاضر بسیاری از مطالبات لاوصول بانک‌ها ناشی از تصمیمات همین کارگروه‌های استانی در مورد تسهیلات زودبازده است. لذا تضمینی برای موفقیت این مؤسسات وجود ندارد.</p> <p>ثالثاً؛ از دلایل ارائه شده برای تشکیل مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی از بین رفتن خلأهای نظارتی، تخصصی و مدیریتی در بانک‌هاست، ولی هیچ استدلال و تضمینی ارائه نشده است که این مؤسسات بتوانند این خلأها را از میان بردارند. این مؤسسات، در اجرا از بانک‌ها سلب مسئولیت می‌کند و زمینه تکرار تجربه ناموفق قبلی در اعطای بی‌ضابطه تسهیلات را فراهم می‌آورد. لذا مشکلات زیادی را ایجاد خواهند کرد، به‌ویژه آنکه در متن طرح مقرر شده است که تخصیص منابع به بنگاه‌های کوچک و متوسط «صرفاً» توسط این مؤسسات صورت پذیرد.</p> <p>رابعاً؛ یکی از اهداف اصلی تشکیل مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی، تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط است. این درحالی است که از اوایل دهه ۱۳۸۰ تا سال ۱۳۸۴ حدود ۱۶۰ هزار میلیارد ریال و بعد از آن تا پایان سال ۱۳۸۹ نیز حدود ۳۱۴ هزار میلیارد ریال به بنگاه‌های کوچک، متوسط و کارآفرین پرداخت شد که بیش از ۸۰ درصد آن را بانک‌های تجاری پرداخت کرده‌اند. اکنون، بخش عمده این تسهیلات به مطالبات غیرجاری تبدیل شده است.</p> <p>خامساً؛ چنانچه مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی براساس کدهای ۴ رقمی نظام طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های صنعتی تشکیل شوند، در گروه‌های چهار رقمی ۱۱۷ رشته فعالیت وجود دارد (۹۶ فعالیت صنعتی، ۱۶ فعالیت خدماتی و ۵ فعالیت کشاورزی) که بر این اساس باید ۳۶۲۷ مؤسسه در سطح استان‌ها راه‌اندازی شود. از مشکلات جدی این مؤسسات این است که روابط جایگزین ضوابط شده و فساد را افزایش خواهد داد و همچنین سهم‌خواهی از طریق مؤسسات شکل خواهد گرفت و منابع بانک‌ها از این طریق به گروه‌های خاص تخصیص می‌یابد.</p>		

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	حمید تهرانفر	این مؤسسات موجب بنگاهداری بانک‌ها می‌شود.
	مرتضی عزتی	مؤسسات تخصصی یک نهاد جدید است که مسائل بوروکراتیک را افزایش داده و مقررات و مجوزها را گسترش می‌دهد. این مؤسسات در جایی تجربه نشده‌اند. باید ابتدا آزمون شده و بعد وارد قانون شوند. چرا که در صورت عملی نشدن خطرات بسیاری خواهند داشت.
	صدیقه هجینی نژاد	هدایت SMEها صرفاً به سمت مؤسسات تخصصی بانک‌ها را به اسلحه بدون گلوله تبدیل می‌نماید. بهتر است کلمه «صرفاً» حذف گردد.
	سیدمحمدرضا سید نورانی	نظارت بانک مرکزی بر عملکرد «شرکت‌های تخصصی مشاوره تأمین مالی» و موفقیت این امر در حاله‌ای از ابهام است. در جایی که بانک تمام اختیارات را برعهده دارد بانک مرکزی توان نظارت ندارد و می‌بینیم بسیاری از بانک‌ها به سمت شرکت‌داری رفته‌اند. حال اگر سهم بانک به ۴۰ درصد کاهش یابد آیا می‌توان بر آنها نظارت داشت؟ براساس ماده (۲۲) طرح مذکور اعطای تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی صرفاً از طریق «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» مجاز است یعنی عملاً بانک کار اصلی خودش در تخصیص منابع را به این مؤسسات واگذار کرده است و چون از لحاظ ساختار مدیریتی بیش از ۲۰ درصد سهم مدیریتی در این مؤسسات ندارد عملاً این مؤسسات خودشان یک نهاد اقتصادی جدیدی می‌شوند که بانک هم نمی‌تواند آنها را کنترل کند و این امر با رابطه حقوقی و کالت که سپرده‌گذاران به بانک می‌دهند قدری با شکل مواجه می‌شود و حتی اگر مشکل حقوقی هم نداشته باشد، مشکل مدیریتی و کاهش قدرت پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری بانک را در پی دارد.
	غلامحسین کیانی ^۱	پیش‌بینی و تمرکز تخصیص منابع سرمایه‌گذاری عام بانک‌ها در مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی منافع و مضرات زیادی را دربر خواهد داشت. از یک طرف به بانک‌ها در ارزیابی اقتصادی و دقیق طرح‌ها کمک می‌کند ضمن اینکه برای خود تسهیلات گیرندگان نیز این ارزیابی می‌تواند مفید باشد. اما از سوی دیگر مسائل مختلفی از جمله بنگاهداری بانک‌ها، ایجاد رانت چشمگیر منابع بانکی در این مؤسسات، تمرکز اطلاعات و ایجاد انحصار اطلاعاتی و مالی پس از گذشت مدتی در استان‌ها و... از جمله عوارض ایجاد و تمرکز تأمین مالی در این مؤسسات است. لازم به ذکر است که از جمله الزامات بانکداری بدون ربا حضور بانک از نزدیک در فعالیت‌های اقتصادی در قالب عقود مشارکتی و مبادله‌ای بوده و هست ولی ساختار بانک‌ها در خلال سی سال تجربه بانکداری بدون ربا در کشور نشان

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
		<p>می‌دهد آنها نتوانسته‌اند تحول لازم در جهت کشیدن بار بانکداری بدون ربا را بیابند. بررسی سطح سواد و تخصص کارکنان بانک‌ها به نحو بارزی مؤید عدم وجود تخصص‌های اقتصادی و مالی لازم برای اجرای صحیح قانون بانکداری بدون رباست. نتیجه این عدم تحول در تخصیص منابع بانکی در سال‌های گذشته از جهت ایجاد انحرافات منابع و... بیش از پیش نمایان شده و طراحان این طرح را به فکر پیش‌بینی مؤسساتی کرده که خود آنها می‌توانند راهی مشابه بانک‌ها را طی کنند و به‌صورت فرمالیستی طرح اجرا شود و غیر از تحمیل هزینه‌های زیاد بر تولیدکنندگان متقاضی تسهیلات ثمره دیگری نداشته باشد. امری که از طریق پیگیری تحول در نظام بانکی متناسب با قانون در وضعیت فعلی نیز ممکن بود. وجود مؤسسات و شرکت‌های ارزیابی‌کننده طرح‌های اقتصادی در همه دنیا رواج دارد با این حال استفاده از خدمات آنها به‌صورت اختیاری توسط بانک‌ها و یا افراد متقاضی انجام می‌گیرد. درحالی که این طرح، اختیار تخصیص را به آنها محول نموده و این می‌تواند در کنار رانت اطلاعاتی که آنها به مرور زمان به‌دست می‌آورند و نیز رانت منابع بانکی که انحصاراً در اختیار دارند پس از مدتی این مؤسسات به حاکم بلامنازع تصمیم‌گیری در مورد تخصیص‌های بانکی در استان‌ها تبدیل گردند. برای مثال اینکه کدام معدن حمایت گردد و کدام نه، اینکه معدن چه کسی توسعه یابد و چه کسی نه و... همه در این مؤسسات متمرکز خواهد شد.</p>
	حسین میسمی ^۱	باید در خصوص مؤسسات تخصصی، اولاً باید بانک‌ها مجاز باشند و نه مکلف و ثانیاً زمان اجرا نیز افزایش یابد.
ماده (۲۳)	بانک سامان	<p>علت ممنوعیت سرمایه‌گذاری مستقیم خرید و فروش سهام و ملک برای مؤسسات مشاوره و تأمین مالی مندرج در انتهای این ماده روشن نیست. به خصوص که در ماده (۸۲) تنزیل اسناد و اوراق توسط همین نهادها تجویز شده است.</p>
«مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند با رعایت مواد بعدی این قانون،	بانک کشاورزی	<p>در این ماده علیرغم اینکه مشارکت حقوقی مجاز شمرده شده لکن خرید و فروش سهام منع گردیده است که همخوانی ندارد و پیشنهاد حذف عبارت «خرید و فروش سهام» در ماده (۳۲) می‌شود.</p>
بنگاه‌های اقتصادی در بخش‌های صنعت و معدن، مسکن، کشاورزی و خدمات و از بخش معدن، مسکن، کشاورزی و خدمات را از طریق قراردادهای مباحه، سلف، خرید دین، اجاره، استصناع، صلح، مشارکت مدنی، مشارکت	بانک ملت	<p>در این ماده بخش‌های اقتصادی نامبرده شده عبارت است از صنعت و معدن، مسکن، کشاورزی و خدمات و از بخش بازرگانی هیچ نامی برده نشده است، لکن در عقود نامبرده شده عقد مضاربه ذکر شده است که این عقد مختص بخش بازرگانی می‌باشد.</p>

۱. استادیار پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی.

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>هر چند براساس ماده (۳۵) الزامی به مشارکت بانکها در تأسیس مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی نمی باشد، اما به جهت اینکه ایجاد درآمد بانکها ناشی از اعطای تسهیلات الزاماً آنها را در مشارکت حقوقی در این مؤسسات سوق می دهد و از طرفی ماهیت این مؤسسات فعالیت دائمی آنهاست، لذا حضور دائمی بانکها در این گونه مؤسسات در تضاد مفاد قانون رفع موانع تولید خواهد بود. در صورتی که پس از مدتی از تأسیس فعالیت این گونه مؤسسات بانکها الزاماً اقدام به خروج از شرکت های مزبور نمایند، دیگر رغبتی در تأمین مالی این گونه مؤسسات نخواهند داشت.</p> <p>از سوی دیگر با توجه به اینکه هریک از مؤسسات مذکور در یک بخش اقتصادی مشخص فعالیت دارند، بانکی که بیشترین سهم را در آن مؤسسه داشته باشد، اقدام به تأمین مالی آن مؤسسه را عمدتاً به عهده خواهد داشت و بدین طریق سایر مؤسسات از فیض وجود سهامداری سایر بانکها در مؤسسه خود کمتر امکان بهره یابی خواهند یافت. زیرا ورود بانکها به سهامداری مؤسسات مزبور با توجه به امکان سنجی بازدهی مطلوب آنها عملی خواهد شد.</p> <p>مضاف بر آنکه بخشی از حق الوکاله دریافتی بانکها می بایست مصروف حق العمل مؤسسات مزبور شده و رغبت به جمع آوری سپرده و در اختیار گذاشتن آن را در دست مؤسسات کاهش خواهد داد. به خصوص آنکه در طرح قانون مورد بحث تعریف مشخصی از مسئولیت مؤسسات در لزوم وصول مطالبات و برگشت آنها به بانکها و چگونگی پوشش مطالبات لاوصول، به عمل نیامده است.</p>	<p>کانون بانکها و مؤسسات اعتباری خصوصی</p>	<p>حقوقی، مضاربه، مزارعه و مساقات، تأمین مالی نمایند. انجام هرگونه سرمایه گذاری مستقیم، خرید و فروش سهام و ملک، مبادرت به تجارت و بنگاهداری توسط «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» ممنوع است.</p>
<p>در ماده (۳۲) طرح پیشنهادی، به دنبال برشمردن برخی عقود بانکداری بدون ربا، مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی از انجام هرگونه سرمایه گذاری مستقیم، خرید و فروش سهام و ملک، تجارت و بنگاهداری منع می شوند. سؤال اینجاست که با وجود این ممنوعیت، چگونه فعالیت های مباحه، سلف، خرید دین، اجاره، مشارکت حقوقی، مزارعه و مساقات، که مستلزم تملک کالا یا دارایی ثابت است، توسط این مؤسسات انجام می گیرد؟ این تناقض در مواد (۲۴، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۳۰ و ۳۲) نیز وجود دارد.</p>	<p>اکبر کمیجانی</p>	
<p>استفاده از عبارت «تأمین کافی» در قانون فعلی عملیات بانکداری بدون ربا، به منظور وسیله اطمینان بازگشت تسهیلات و متفرعات مربوطه به اتکای ماده (۱۵) همان قانون تعیین گردیده است که قراردادهای بانکی اعطای تسهیلات را به منزله اسناد لازم الاجرا دانسته است. بنابراین استفاده از عبارت مزبور به عنوان چنین وسیله ای به شرح مندرج در ماده (۴۲)، مستلزم لازم الاجرا دانستن قراردادهای فیما بین مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی با استفاده کنندگان تسهیلات به صراحت قانون خواهد بود.</p>	<p>کانون بانکها و مؤسسات اعتباری خصوصی</p>	<p>ماده (۲۴) «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می توانند کلیه کالاها و خدمات مورد نیاز بنگاه های اقتصادی را بنا به درخواست و تعهد آنان مبنی بر خرید، تهیه نموده و با دریافت تأمین کافی، به صورت مباحه نسبه به آنان</p>

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
واگذار نمایند. شیوه‌های خرید و واگذاری کالاها و خدمات را آیین‌نامه مربوطه معین می‌کند.		
ماده (۲۵) «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند بنا به درخواست بنگاه‌های اقتصادی، املاک و دارایی‌های قابل اجاره را براساس قرارداد اجاره به شرط قرض، از مالک دارایی اجاره کرده و براساس آیین‌نامه مربوطه، به مبلغ بیشتر به متقاضیان اجاره دهند.	بانک سامان بانک کشاورزی	از عبارت «اجاره به شرط قرض» استفاده شده که به نظر می‌رسد نوعی عقد جدید مدنظر پیشنهاددهندگان طرح می‌باشد. لذا بایستی این عقد نیز همانند سایر عقود در ماده (۱) تعریف شود. در این ماده از قرار دادن اجاره به شرط قرض نام برده شده که در تعاریف ماده (۱) نمی‌باشد.
	ایرج توتونچیان	این ماده می‌تواند مجالی باشد برای متوسل شدن به حيله شرعی جهت مجاز کردن عملیات بانکی ربوی، بدین صورت که بانک از مصرف‌کننده ملک را به‌صورت اجاره به شرط قرض دریافت نماید و دوباره به خود او با قیمت بالاتر اجاره دهد. علاوه بر آن باعث افزایش هزینه تأمین مالی مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان نسبت به وام ربوی به‌دلیل اضافه شدن واسطی که کارکرد مفید اقتصادی ندارد خواهد شد.
ماده (۲۶) ^۱	—	
ماده (۲۷) «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند به‌منظور تأمین نقدینگی مورد نیاز بنگاه‌های اقتصادی، آن قسم از تولیدات این واحدها را که سهل‌البیع باشد، با لحاظ توان تولید بنگاه و بنا به درخواست آنها پیش‌خرید (سلف) نمایند	مرتضی عزتی	این ماده که به پیش‌خرید اشاره دارد باعث صوری شدن خواهد شد. چرا که در اجرا خود پیش‌خریدکننده خودش به خودش خواهد فروخت.
	احمد شعبانی	مشروط به آنکه مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی برای مشتری شرط فروش محصولات به قیمت بالاتر را مطرح نکند و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی مالک حقیقی محصولات شناخته شوند و فرد اقدام به فروش محصولات در هنگام برداشت نماید و الا خوف حیل شرعی مطرح است.
تبصره «۱» ماده (۲۷) «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» نمی‌توانند قبل از سررسید، کالای خریداری	قانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری	با توجه به اینکه طرح قانونی حاضر علاوه بر تدوین قانون موارد اجرایی و جزئیات اقدامات را (برخلاف رویه‌های تدوین قوانین تاکنون) به‌عهده گرفته است، بنابراین بی‌مناسبت نیست تا در ادامه تبصره ماده (۲۷) این عبارت نیز اضافه شود که «فروش کالا از طریق عقد وکالت» توسط فروشنده بلا مانع خواهد بود.

۱. «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند کالاهای سرمایه‌ای و مصرفی بادوام مورد نیاز بنگاه‌های اقتصادی را بنا به درخواست و تعهد آنان مبنی بر انجام اجاره به شرط تملیک، تهیه نموده و در قالب قرارداد مذکور به آنان واگذار نمایند.

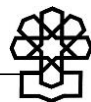
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
شده را به خود فروشنده یا دیگری بفروشند.	خصوصی	ضمناً در تمامی مواد (۲۴) الی (۳۴) باید برای مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی قید شود که اعطای تسهیلات منوط به اعتبارسنجی از متقاضیان بوده و در صورت حصول اطمینان از بازگشت سرمایه و سود متعلقه براساس مستندات قابل اتکا و ارائه شده توسط مشتری اقدام گردد.
ماده (۲۸) ^۱	—	
ماده (۲۹) ^۲	—	
ماده (۳۰)	بانک سامان	لازم است نوع فعالیت اقتصادی که مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی مجازند سرمایه مورد نیاز بنگاه‌های اقتصادی را جهت فعالیت در آن در قالب مشارکت مدنی تأمین نمایند قید گردد. (مثلاً حوزه تولیدات صنعتی یا کشاورزی یا خدمات)
بنگاه‌های اقتصادی (بجز شرکت‌های سهامی عام) را به صورت مشارکت مدنی یا حقوقی تأمین نمایند و به تناسب در سود شرکت شریک شوند.	بانک ملت	در مفاد این ماده بابت تأمین قسمتی از سرمایه مورد نیاز بنگاه‌های اقتصادی (بجز شرکت‌های سهامی عام) از عقد مشارکت مدنی نامبرده شده است در صورتی که در قراردادهای نامبرده شده در قانون بابت این عقد تعریفی ارائه نشده است.
ماده (۳۱) ^۳	—	
ماده (۳۲)	مرتضی عزتی	این ماده و ماده بعدی هر دو شبیه ربوی بودن دارند.

۱. «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند به منظور تأمین نقدینگی مورد نیاز بنگاه‌های اقتصادی، اسناد طلب مدت‌دار آنها را بعد از احراز واقعی بودن و بنا به درخواست مشتریان، خریداری (تنزیل) نمایند.

۲. «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند احداث، تکمیل و تعمیر طرح‌ها و پروژه‌ها و ساخت کالاهای مورد نیاز بنگاه‌های اقتصادی را بنا به درخواست آنان، براساس قرارداد استصناع مدت‌دار، متعهد شده سپس از طریق قرارداد استصناع دیگری به پیمانکاران و تولیدکنندگان سفارش ساخت دهند.

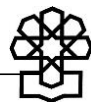
۳. «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت فعالیت‌های بازرگانی بنگاه‌های اقتصادی، منابع مالی لازم را بر اساس قرارداد مضاربه در اختیار آنان قرار دهند.

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
		آب و ماشین‌آلات و ... را از طریق قرارداد مزارعه یا مساقات، در اختیار بنگاه‌های مزبور بگذارند.
اولاً؛ در خصوص کالاهای، خرید و فروش نسبی در قالب فروش اقساطی یا مرابحه توسط بانک قابل انجام است و در خصوص خدمات نیز اعطای تسهیلات در راستای تأمین منابع لازم جهت خدمات مورد نیاز متقاضیان می‌تواند در قالب عقد جعاله انجام پذیرد و صرفاً در خصوص تهیه امتیازات یا حقوق مورد نیاز متقاضیان صرفاً می‌توان از عقد صلح که قابلیت استفاده در مقام انجام هرگونه معامله‌ای را دارد استفاده نمود. لکن در این فرض خود صلح مدت‌دار نمی‌باشد چرا که عقد صلح ویژگی و خصوصیت مفید شدن به زمان ندارد بلکه آنچه می‌تواند مدت‌دار باشد پرداخت مال‌الصلح است.	بانک سامان	ماده (۳۳) «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌توانند کالاهای، خدمات، حقوق و امتیازات مورد نیاز بنگاه‌های اقتصادی را بنا به درخواست و تعهد آنان مبنی بر انجام قرارداد صلح، تهیه کرده، سپس به صورت صلح مدت‌دار به بنگاه‌های مزبور واگذار نمایند.
ابهام دارد و زمینه‌ساز بسیاری از تخلفات و مفاسد خواهد بود.	احمد شعبانی	
منظور از عبارت «بنگاهداری» مبهم است و لازم است دقیقاً عبارت مذکور تعریف شده و رابطه بین اعطای تسهیلات و بنگاهداری توسط بانک‌ها بیان شود. ضمن آنکه ضمانت اجرایی این حکم نیز مشخص نیست که آیا نقض این حکم در صحت قرارداد تسهیلاتی مؤثر است یا جریمه برای بانک متخلف در پی دارد. در این ماده بیان داشته شده که امکان اعطای «مستقیم تسهیلات» وجود دارد مشخص نیست منظور از اعطای مستقیم تسهیلات چیست؟ و تفاوت آن با عقود که پیش از آن به تفصیل معرفی شده چیست؟ اگر این راه موازی برای اعطای تسهیلات در کنار عقود وجود دارد و ضابطه حقوقی آن نیز مبهم است چرا بانک‌ها باید انگیزه داشته باشند در قالب عقود این قانون اعطای تسهیلات نمایند. آیا این تجویز قانون راه را برای ترویج بنگاهداری توسط بانک‌ها هموارتر نمی‌سازد در حالی که امروز تمام صاحب‌نظران به مضرات بنگاهداری بانک‌ها بر اقتصاد کشور واقف شده‌اند متأسفانه ماده (۳۴) نیز با تجویز سرمایه‌گذاری مستقیم بانک‌ها در پروژه‌ها صراحتاً به این امر دامن می‌زند.	بانک سامان	ماده (۳۴) بانک‌ها می‌توانند با اطلاع بانک مرکزی، مستقیماً به بنگاه‌های اقتصادی سهامی عام پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار در چارچوب فصل سوم این قانون تسهیلات بدهند. اعطای تسهیلات به شرکت‌های مزبور، نباید منجر به بنگاهداری بانک شود.
در این باره موارد ذیل قابل ذکر است: اعطای تسهیلات با اطلاع بانک مرکزی موجب طولانی شدن فرآیند اعطای تسهیلات و عملاً کندی تأمین منابع در بنگاه‌های اقتصادی متقاضی خواهد شد. طولانی شدن زمان اعطای تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی موجب عدم استفاده از ظرفیت کامل آنان به لحاظ نرسیدن به موقع وجوه لازم برای تأمین مواد اولیه مورد نیاز می‌گردد، زیرا مدت زمان تصویب اعطای تسهیلات برای بانک و بنگاه	بانک سرمایه	

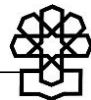
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
		متقاضی قابل پیش‌بینی نخواهد بود. عدم استفاده کامل از ظرفیت بنگاه‌های اقتصادی و یا روی آوردن به تأمین نقدینگی با مکانیسمی غیر از بانک‌ها، بهای تمام شده کالای تولیدی را برای بنگاه‌های تولیدی بالا برده و این شیوه عمل همسو با سیاست‌های کلان دولت در جهت ایجاد رفاه اجتماعی و کاهش هزینه‌های تولید نخواهد بود.
	بانک کشاورزی	در این ماده مشخص نیست که چه فعالیتی بنگاهداری محسوب می‌شود و تعریف مشخصی از بنگاهداری ارائه نشده است.
کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی		در ماده (۳۴) اعطای تسهیلات توسط بانک‌ها به شرکت‌های پذیرفته شده در بورس منوط به اعلام موضوع به بانک مرکزی گردیده است، صرف‌نظر از اطاله مدت اعطای تسهیلات به متقاضیان با استفاده از این روش و بعضاً معطل ماندن استفاده از تسهیلات در زمان‌های حساس مورد نیاز و احتمالاً جایگزینی ناگزیر روش‌های دیگر تأمین مالی برای شرکت‌های متقاضی و در نتیجه افزایش هزینه‌های مترتبه در امر تولید، عملاً محدودیت‌هایی برای بانک‌ها و شرکت‌های متقاضی تسهیلات به وجود خواهد آورد. از این رو پیشنهاد این است که اعطای تسهیلات تا سقف‌های معینی توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران برای بانک‌ها تعیین شود و اعطای تسهیلات با ارقام بیشتر از سقف‌های تعیین شده منوط به شرایطی از قبیل تعیین شده گردد. در این ماده تأکید گردیده است اعطای تسهیلات به شرکت‌های بورسی نباید منجر به بنگاهداری بانک‌ها شود. اگر چه صرف اعطای تسهیلات نمی‌تواند منجر به بنگاهداری بانک‌ها شود مگر از طریق عدم ایفای تعهدات و اقدامات قهری علیه متقاضی یا وثیقه‌گذار، اما گفتنی است که این تأکید بدون تعیین ضمانت اجرا بیان شده و مشخص نیست در صورت نقض این حکم چه تبعاتی برای بانک به دنبال خواهد داشت.
	کامران ندری	این ماده زائد است. قانون یا باید متعرض جمیع مقررات احتیاطی به ریز و با ذکر جزئیات در خصوص بانکداری شود یا کلی باشد. این ماده به جزئیاتی (آن هم به صورت ناقص) ورود می‌کند که جای آن در مقررات احتیاطی بانک مرکزی است.
۳-۳. نحوه تشکیل و چارچوب کلی فعالیت «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی»	کامران ندری	مواد (۳۵) تا (۴۳) ابهامات فراوان دارد. این پیشنهاد در هیچ جا چکش کاری نشده است و همان‌طور که گفته شد نباید به یکباره در قانون وارد شود.

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>با لحاظ ماده (۲۲) مبنای منحصر نمودن اعطای تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی از طریق تعاونی‌های اعتبار (مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی) بجای بانک‌ها و ممنوع ساختن بانک‌ها از اعطای مستقیم تسهیلات مبهم است. به‌ویژه آنکه مسئولیت‌ها و تعهدات مؤسسات اعتباری غیربانکی از جمله تعاونی‌های اعتبار به مراتب کمتر از بانک‌هاست و از طرف دیگر منابع لازم جهت اعطای تسهیلات توسط این مؤسسات طبق ماده (۳۸) از محل سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام بانک‌ها تأمین می‌گردد. این ماده که شرکت‌های تعاونی اعتبار استانی را متولی ایجاد مؤسسات تأمین مالی می‌کند نیز خود نوعی ترویج بنگاهداری توسط نهادهای بانکی است ضمن آنکه در کارآمدی شرکت‌های مذکور برای هدف تأمین مالی و مناسب بودن چارچوب شرکت تعاونی برای مؤسسه مالی و اعتباری با هدف تأمین مالی تردیدهای جدی وجود دارد.</p>	بانک سامان	<p>ماده (۳۵) «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» در قالب تعاونی‌های اعتبار استانی مطابق آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیئت دولت خواهد رسید، توسط فعالان اقتصادی که در یک رشته شغلی خاص فعالیت می‌کنند، تشکیل می‌شود. هر «مؤسسه تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می‌تواند فقط در یک رشته شغلی مجاز و بازارهای مرتبط با همان رشته فعالیت کند. فهرست رشته‌های شغلی مجاز و بازارهای مرتبط با هر رشته، توسط بانک مرکزی اعلام می‌شود. بانک‌ها می‌توانند در تأسیس «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» مشارکت کنند. سهم‌الشرکه بانک(ها) در این مؤسسات، حداقل بیست درصد (۲۰ درصد) و حداکثر چهل درصد (۴۰ درصد) خواهد بود. بانکی که بیشترین سهم را داشته باشد، بانک پشتیبان مؤسسه تلقی می‌شود.</p>
<p>با توجه به این امر که در متن پیش‌نویس طرح در خصوص اعطای تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی صرفاً از طریق مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی امکان‌پذیر می‌باشد و به‌استناد ماده (۶۷) طرح با تصویب پیش‌نویس حاضر قانون عملیات بانکی بدون ربا و کلیه قوانین و مقررات مغایر با قانون لغو می‌گردد می‌بایست ابتدا شرایط تأسیس مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی وظایف و تعهدات آنها و همچنین رابطه آنها با بانک فراهم گردد، شرایط تعیین تکلیف مانده تسهیلات اعطایی و تعهدات ایجاد بانک‌ها به بنگاه‌های اقتصادی تا قبل از تصویب قانون، مشخص نگردیده است.</p>	بانک ملت	
<p>در ماده (۳۵) تأسیس مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی در قالب تعاونی‌های استانی نمی‌تواند به تعداد مشاغل مختلف در استان انجام گیرد و از این رو تعدادی از مشاغل محروم از استفاده تسهیلات بانکی خواهند شد. چنانچه فرض کنیم برای تعدادی از مشاغل یک شرکت تأسیس شود، نقض غرض قانونگذار در تأسیس شرکت‌های تخصصی خواهد بود. در عین حال در صورتی که تأمین مالی مؤسسات مزبور صرفاً از طریق استقراض نظام بانکی پیش‌بینی شده باشد، بانک‌ها نمی‌توانند بیش از ۵۰ درصد سرمایه پایه (در بانک‌های دولتی) و ۱۰ درصد (در بانک‌های خصوصی) بدون کسب مجوز بانک مرکزی اعطای تسهیلات نمایند. بنابراین قانونگذار محترم می‌بایست توجه لازم به صرف وقت اخذ چنین مجوزهایی داشته باشد. خلاصه آنکه حداکثر اعطای تسهیلات به این مؤسسات ۲۰ درصد سرمایه پایه بانک خواهد بود.</p>	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	
<p>در این ماده ترتیبات تأسیس مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی مشخص شده است. با این حال، شخصیت حقوقی این مؤسسات مشخص نشده است و معلوم نیست تعداد زیاد این مؤسسات که در هر استان و کل کشور تأسیس می‌شوند، تحت نظارت چه نهادی خواهند بود و در صورتی که بانک‌ها مایل به مشارکت در تأسیس آنها نباشند، تکلیف فعالان</p>	اکبر کمیجانی	

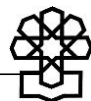
اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
اقتصادی و بنگاه‌های فعال در یک رشته شغلی خاص، از نظر دسترسی به منابع مالی چگونه خواهد بود و اصولاً چرا اساسنامه این مؤسسات که قاعده‌تاً باید به صورت خصوصی تأسیس و اداره شوند، لازم است که به تصویب هیئت وزیران برسد؟ در این ماده، مجموع سهم‌الشرکه بانک‌ها از سهام هر مؤسسه تخصصی مشاوره و تأمین مالی، بین ۲۰ تا ۴۰ درصد تعیین شده است. باقیمانده سهام مؤسسه نیز توسط اشخاص شاغل در هر رشته فعالیت، تملک خواهد گردید. این وضعیت آشکارا مغایر با سیاست‌های بانک مرکزی و هدفگذاری دولت در جهت کاهش عملیات بنگاهداری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری می‌باشد.		
از آنجا که بانک‌ها می‌توانند در یک مؤسسه شریک شوند رقیب هم بوده و اطلاعات به هم نخواهند داد. لذا عدم شفافیت اطلاعات پدید خواهد آمد.	مرتضی عزتی	
نوع پیش‌بینی نهادی برای تشکیل این مؤسسات می‌تواند به ایجاد بدنه بزرگی در استان‌ها به‌ویژه استان‌های کوچک بیانجامد که هزینه آن مستقیم و غیرمستقیم بر تسهیلات گیرندگان تحمیل خواهد شد. به عبارت دیگر اگر به تعداد کدهای ایسیک ۱۱۷ زمینه تخصصی در هر استان بخواهد در ۳۰ استان فقط یک مؤسسه داشته باشد حدود ۳۰۰۰ مؤسسه در کشور ایجاد خواهد شد که در کنار عدم تعدیل نیرویی در بانک‌ها بر فضای تأمین مالی در کشور باز می‌گردند. همچنین با توجه به پیش‌بینی بانک پشتیبان برای آنها و این بانک‌ها علی‌القاعده متمایل به مخفی نمودن فعالیت خود از دیگران هستند تعداد این مؤسسات می‌تواند در تعداد بانک‌ها نیز ضرب گردد و دستگاه عریض و طویلی را تشکیل دهد که حتی نظارت بر آنها بسیار دشوار خواهد شد	محمدرضا حیدری و مهدی طغیان	
در رابطه با شرکت‌های تخصصی استانی باید توجه داشت که ممکن است در حوزه‌های خاصی شکل بگیرند و سایر شاخه‌ها، محروم بمانند. نکته دیگر اینکه شرکت‌های مزبور هم باید اعتبارسنجی را برعهده بگیرند و هم تضمین و هم بیمه‌گری را. این مسئله نیاز به توان و بنیه مالی زیادی دارد. چگونه می‌توانند آن را تأمین کنند.	محمدرضا جمشیدی ^۱	
در این ماده لزومی به تأیید اساسنامه مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین اعتبار توسط شورای فقهی نمی‌باشد چون در اساسنامه موضوع فقهی مطرح نمی‌شود.	بانک کشاورزی	ماده (۳۶) اداره «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» مطابق اساسنامه‌ای است که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تهیه و به تأیید شورای فقهی بانک مرکزی و تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.		
ماده (۳۷)	بانک کشاورزی	در این ماده کلمه «اساسنامه خود» بعد از عبارت «آیین‌نامه‌های اجرایی آن» اضافه شود.
«مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» منحصراً در چارچوب مقررات این قانون و آیین‌نامه‌های اجرایی آن مجاز به فعالیت هستند.	بانک ملت	در بند «۱۸» ماده (۱) فصل اول در خصوص سلف ذکر شده قراردادی است که به موجب آن، خریدار مقدار معینی کالای کلی را به قیمت معین پیش خرید می‌کند به عبارتی بخش فعالیت مشخص نمی‌باشد در صورتی که در مفاد ماده (۳۷) سلف صرفاً برای بخش تولید مجاز شناخته شده است.
ماده (۳۸)	بانک سامان	این ماده این روش را ترسیم می‌کند که تخصیص منابع مالی به مردم یا از طریق بانک‌ها و به موجب عقود مصرح در قانون عملیات بانکی بدون ربا صورت می‌گیرد یا از طریق مؤسسات تأمین مالی که در قالب تعاونی اعتبار استانی‌اند و آن هم در قالب عقود مذکور! بنابراین نهادی موازی بانک‌ها با همان کارکرد تعریف و تأسیس خواهد شد. این تأسیس حقوقی این سؤال را در ذهن متبادر می‌نماید که فلسفه ایجاد این رقیب برای بانک‌ها چیست؟
بانک‌ها مجازند منابعی را که تحت عنوان سپرده سرمایه‌گذاری عام تجهیز کرده‌اند، از طریق عقد وکالت، در اختیار «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» قرار دهند. حد مجاز برخورداری هریک از «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» از منابع بانکی در هر دوره مالی، متناسب با سرمایه مؤسسه (آورده اعضا)، رتبه اعتباری اعضا (براساس شاخص بدهی سررسید گذشته و معوق) و سودآوری مؤسسه در دوره مالی قبل از آن، براساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد، تعیین می‌گردد.	بانک کشاورزی	بهبتر است کلمه «وکالت» در این ماده به «عاملیت» تغییر یابد.
	بانک ملت	این ماده مقرر داشته است: «بانک‌ها می‌توانند منابعی را تحت عنوان سپرده سرمایه‌گذاری عام از طریق عقد وکالت در اختیار مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی قرار دهند» که سمت بانک وکیل با حق توکیل و سمت مؤسسه وکیل می‌باشد و در این صورت باید تعیین شود حق الوکاله مصوب متعلق به بانک است یا مؤسسه تأمین مالی؟
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	در ماده (۳۸) نحوه اعطای تسهیلات در اولین دوره تأسیس مؤسسات تخصصی بیان نشده است.
	اکبر کمیجانی	در این ماده بانک‌ها مجاز شده‌اند که منابع سپرده سرمایه‌گذاری عامی را که تجهیز نموده‌اند در اختیار مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی قرار دهند. پرسش اینجاست در صورتی که بانک‌ها ترجیح دهند منابع تجهیز شده را خود به مصرف برسانند، مؤسسات مذکور چگونه به تجهیز منابع مورد نیاز خود خواهند پرداخت؟

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	محمدرضا حیدری	با توجه به وضع محدودیت بر تأمین مالی مؤسسات مشاوره و تأمین مالی برحسب سرمایه و سودآوری و رتبه و ... به نظر می‌رسد سرمایه‌گذاری‌های بزرگ در استان‌ها نیازمند چند مؤسسه باشد تا بتواند از پس آن برآید و این به تعدد مؤسسات در هر استان می‌انجامد.
<p>ماده (۳۹)</p> <p>«مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» موظفند کلیه منابع خود، اعم از سرمایه اولیه سهام‌داران و منابعی که توسط بانک وکالتاً در اختیار آنان قرار گرفته است را صرفاً در چارچوب مقررات فصل سوم این قانون، غیراز عقد قرض الحسنه، به اعضای واجد شرایط خود تخصیص دهند. اولویت و سقف اعطای تسهیلات، براساس رتبه اعتباری اعضا خواهد بود.</p>	بانک کشاورزی	<p>در این ماده عبارت «جهت پرداخت تسهیلات» قبل از «تخصیص دهند» اضافه شود. ضمناً منظور از اعضای واجد شرایط معلوم نیست.</p> <p>اگر فرض بر این باشد که این مؤسسات وکیل بانک هستند و بانک نیز خود وکیل سپرده‌گذار است، در صورتی که تسهیلات گیرنده تسهیلات را بر نگرداند با فرض اینکه حتی بانک در اینجا ضمانت را تقبل کند چه اتفاقی خواهد افتاد. در این حالت بانک ضامن شده است در صورتی که مؤسسه باید نسبت به بازپس‌گیری تسهیلات اقدام کند، ولی با توجه به اینکه ضامن شخص دیگری به غیر از مؤسسات است چه تضمینی وجود دارد که این امر از سوی مؤسسات محقق شود. اگر خود مؤسسات نیز ضمانت را قبول کنند سؤالی که به ذهن خطور می‌کند این است که این امر را به‌صورت رایگان انجام می‌دهند و یا خیر؟ منطقاً اگر به‌صورت مجانی ضامن شوند به ضرر سهامدارانشان اقدام کرده‌اند و اگر قرار باشد این هزینه از بانک گرفته شود بانک آن را به دوش سپرده‌گذاران خود منتقل می‌کند، اگر مقرر گردد که این هزینه از تسهیلات‌گیرنده گرفته شود این سؤال امکان دارد از طرف وی مطرح شود که مضمون‌له چه کسی است، که در این حالت بانک و در نهایت سپرده‌گذار می‌باشند. در این شرایط تسهیلات‌گیرنده می‌تواند ادعا کند که وقتی مضمون‌له بانک است چرا باید پرداخت هزینه توسط وی صورت گیرد.</p> <p>مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی تاکنون مشابهی در جای دیگر نداشته‌اند و توفیقات اجرایی این مؤسسات باید دقت شود که معضلات و مشکلات اجرایی نباید مجوزی برای صدور قانونی که ماهیتاً باید بیانگر احکام کلی باشد قرار گیرد زیرا مواردی از این قبیل توسط اختیارات شورای پول و اعتبار و خود بانک‌ها می‌تواند قابل حل باشد.</p> <p>آسیب‌شناسی به‌صورت جامع و اجرای آزمایشی طرح در یک مقیاس کوچک‌تر قبل از تعمیم آن به کل سیستم ضروری می‌باشد.</p>
<p>ماده (۴۰)</p> <p>«مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» مجازند با اعضای خود (تولیدکنندگان کالا و</p>	بانک سامان	<p>با توجه به ماده (۴۲) بایستی عبارت «در قالب عقود مبادله‌ای یا مشارکتی» به بعد از عبارت «تأمین مالی» در سطر آخر ماده اضافه شود.</p> <p>این ماده گویا به طور غیرصریح درصدد تدوین «قرارداد تأمین مالی» به‌عنوان یک قالب قراردادی مجزاست و در ماده (۴۱) از اخذ «حق‌العامل» از محل سود پروژه سخن به میان می‌آید.</p>

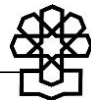
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
<p>خدمات یا اصناف دارای مجوز از مراجع ذیصلاح) و صرفاً برای تهیه تجهیزات و نهاده‌های مورد نیاز آنان قرارداد تأمین مالی منعقد نمایند.</p>	<p>کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی محمدرضا حیدری</p>	<p>تأمین مالی اعضای مؤسسات تخصصی محدود به تهیه تجهیزات و نهاده‌های مورد نیاز آنان شده است، در حالی که نیاز مالی تولیدکنندگان سوای این دو مورد و از جمله تأمین مالی پرداخت‌هایی مانند هزینه سوخت، نیروهای انسانی، مالیات‌ها و عوارض گوناگون پرداخت اقساط دارایی‌های سرمایه‌ای و ... می‌باشد که تاکنون از طریق عقد سلف انجام می‌گرفته است.</p> <p>تخصیص به اعضا موجب ایجاد رانت برای این اعضا و عدم حمایت از افراد غیرعضو می‌گردد و این با روح پشتیبانی از هر طرح دارای ارزشمندی اقتصادی و اجتماعی در تناقض است</p>
<p>ماده (۴۱) ارزیابی اقتصادی پروژه‌های پیشنهادی، اعتبارسنجی اعضا و تصمیم‌گیری درباره نوع قرارداد و میزان تسهیلات اعطایی به آنان، نظارت مستمر بر عملکرد گیرندگان تسهیلات با هدف کسب اطمینان از عدم انحراف منابع تخصیص داده شده از اهداف مندرج در قرارداد، ارائه مشاوره تخصصی به گیرندگان تسهیلات با هدف ارتقای بهره‌وری پروژه موضوع قرارداد و افزایش سودآوری آن، تضمین بازپرداخت مطالبات بانک (غیر از سهم‌الشرکه)، اخذ وثائق و تضامین از گیرندگان تسهیلات و انجام اقدامات قضایی موردنیاز، برعهده «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» است. بخشی از سود حاصل از فعالیت مؤسسات مزبور در ازای خدمات و مسئولیت‌های فوق‌الذکر به‌عنوان «حق‌العمل» به آنان داده می‌شود.</p>	<p>بانک مسکن</p>	<p>این ماده وظایف مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی را به شرح زیر برشمرده است: - اعتبارسنجی اعضا و تصمیم‌گیری در مورد نوع قرارداد و میزان تسهیلات؛ - نظارت بر عملکرد تسهیلات‌گیرندگان؛ - ارائه مشاوره تخصصی به تسهیلات‌گیرندگان؛ - تضمین بازپرداخت مطالبات بانک؛ - اخذ وثائق و انجام اقدامات قضایی؛</p> <p>در مجموع سردرگمی عجیبی بر این مقررات حاکم است، مثلاً معلوم نیست این مؤسسات اصالتاً و از طرف خود مبادرت به اعطای تسهیلات می‌کنند یا به نمایندگی از طرف بانک. اگر خودشان تسهیلات پرداخت می‌کنند تضمین بازپرداخت مطالبات معنایی نداشته به خصوص آنکه این وظیفه با وظایف مؤسسات نوع دوم هم همپوشانی دارد. به نظر می‌رسد که به جای ایجاد این مؤسسات که کارکرد و وظیفه مشخص و دقیقی هم ندارند، بهتر است مؤسسات اعتبارسنجی ایجاد شوند که بی‌طرفانه و بدون جانبداری و بدون اینکه منافع خودشان درگیر باشد، نسبت به اعتبارسنجی مشتریان اقدام نموده و اقدامات موضوع بندهای «الف»، «ب» و «ج» را انجام دهند ولی تسهیلات توسط خود بانک پرداخت شود.</p>
<p>در این ماده پرداخت حق‌العمل مؤسسه از محل سود حاصل از فعالیت مؤسسه صحیح نمی‌باشد چون سود مؤسسه متعلق به خودش است.</p>	<p>بانک کشاورزی</p>	
<p>تضمین بازپرداخت مطالبات بانک (غیر از سهم‌الشرکه)، تعیین نوع، میزان و اخذ وثائق و اقدامات ... وصول آن برعهده مؤسسات مزبور واگذار شده است. در صورتی که مؤسسات یاد شده ناتوان از وصول مطالبات گردند و یا فعالیت آنها به زیان منتج شود، آیا کماکان بانک‌ها مسئول بازپرداخت تمامی سپرده‌ها و سود علی‌الحساب پرداختی به سپرده‌گذاران خواهند</p>	<p>کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری</p>	

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
حق العمل «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» در هر قرارداد، پس از خاتمه آن و به صورت فزاینده (متناسب با سود تحقق یافته قرارداد) معین می شود. ضابطه تعیین نرخ حق العمل در هر رشته توسط بانک مرکزی پیشنهاد شده و به تصویب شورای پول و اعتبار می رسد.	خصوصی	بود، چه تضمینی وجود دارد که مؤسسات مزبور در حیطه سیاست های پولی و اعتباری بانک مرکزی اقدام نمایند. آیا قرار است که بازار پولی و بانکی کشور بازیگران جدیدی برای توزیع منابع بانکی پیدا نماید که مسئولیت جمع آوری منابع و تأمین هزینه های مترتبه بر آن را برعهده بانک ها و گذارند؟
	حمید تهرانفر	در رابطه با تعیین سود در نهایت مجدد همین نظام فعلی اجرا خواهد شد. اعضای که در شورای پول و اعتبار هستند قطعاً مبنای خود را پارامترهای ربوی خواهند گذاشت. اگر بناست شورای پول و اعتبار تعیین کند ما خودمان بهتر می توانیم آن را تعیین کنیم و اگر بناست به صورت شرعی و واقعی باشد اجازه دهیم بانک ها خودشان با توجه به شرایط اقتصادی و وضعیت خودشان آن را تعیین کنند. در رابطه با وثایق بهتر است وارد نشویم و اجازه دهیم بانک ها خودشان کارشان را انجام دهند تا بتوان آنها را مسئول دانست. «سرمایه گذاری مستقیم» صرفاً در تعاریف ارائه شده و جایگاهی در طرح برای آن پیش بینی نشده است.
	مرتضی عزتی	مواد (۴۰)، (۴۱) و (۴۲) مثل هم بوده و بهتر است به یک ماده تبدیل شوند.
ماده (۴۲)	بانک سامان	در این ماده نویسندگان ناگهان از نظم ترسیم کرده قراردادی تا پیش از این ماده عدول کرده و طرحی تازه بر می اندازند و عقود را به دو دسته کلی مبادله ای و مشارکتی تقسیم می کنند که قسم اول با نرخ قطعی سود و قسم دوم با منع سود قطعی ولو به صورت ظنی مواجه است. گویا سود علی الحساب مندرج در ماده (۱۱) که به نظر می رسد از الگوی اوراق مشارکت قانون سال ۱۳۷۴ اخذ شده برای همین عقود مشارکت است لکن میان ماده (۴۲) و ماده (۱۱) و مواد (۲۳) تا (۲۷) هماهنگی و انسجامی دیده نمی شود.
«مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» می توانند متقاضیان واجد شرایط مذکور در ماده (۴۰) را در قالب عقود مبادله ای یا عقود مشارکتی تأمین مالی نمایند	ایرج توتونچیان	یکی از مشکلات موجود قلب ماهیت عقود مشارکت و انتقال هزینه تمام ریسک های طبیعی تولید به گیرنده تسهیلات موسوم به مشارکتی است. راهکار ارائه شده برای این مشکل معرفی مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی و واگذاری مسئولیت احراز واقعی بودن اسناد معاملاتی عقود مشارکت به آنهاست. باید گفت این راهکار در واقع مسئله را از بانک به مؤسسات مذکور منتقل کرده و در عمل مشکل به قوت خود باقی خواهد ماند. مشکل دیگر نظام بانکی موجود شبیه شدید ربوی شدن عقود مبادلاتی (فاکتور صوری شدن عقود) در مقام پیاده سازی است که راهکار ارائه شده در طرح پیشنهادی در خصوص این مشکل نیز واگذاری مسئولیت احراز واقعی بودن اسناد معاملاتی عقود مبادله ای به مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی است. در این خصوص نیز مجدداً مسئله از بانک به مؤسسات مذکور منتقل شده و مشکل به قوت خود باقی خواهد ماند.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تبصره «۱» ماده (۴۲) انجام عقود مبادله‌ای و مشارکتی توسط «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» صرفاً برای تأمین کالاها، خدمات، تجهیزات و نهاده‌های مورد نیاز رشته موضوع فعالیت همان مؤسسه مجاز است. فهرست کالاها، خدمات، تجهیزات و نهاده‌های مورد نیاز هر رشته باید به تأیید بانک مرکزی برسد. مسئولیت احراز واقعی بودن اسناد معاملاتی که توسط «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» در قالب عقود مبادله‌ای یا مشارکتی تأمین مالی می‌شود، برعهده مؤسسات مزبور است.	اکبر کمیجانی	در این تبصره، وظیفه تأیید فهرست کالاها، خدمات، تجهیزات و نهاده‌های مورد نیاز هر رشته فعالیت - اعم از صنعتی، کشاورزی، خدماتی و غیره - برعهده بانک مرکزی گذارده شده است؛ وظیفه‌ای که عموماً بانک‌های مرکزی تخصصی در آن ندارند.
	احمد گوگردچیان ^۱	اینکه مسئولیت بررسی اسناد و صحت آنها نیز به خود مؤسسات واگذار شود کار صحیحی نیست. پیش‌بینی مجموعه‌ای برای حسابرسی و نظارت بر آنها در هر استان ضروری است.
تبصره «۲» ماده (۴۲) در قراردادهای مبادله‌ای، نرخ سود مؤسسه مشاوره و تأمین مالی با توافق طرفین به صورت قطعی تعیین می‌شود.	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	آیا واگذاری تعیین نرخ سود به مؤسسات مشاوره و تأمین مالی با توافق مشتری که از فعالین هم‌رشته مدیران آنها می‌باشند، تبعات سوئی را به همراه خواهد داشت؟
تبصره «۳» ماده (۴۲) در قراردادهای مشارکتی فقط سهم طرفین از سود (یا زیان) احتمالی تعیین می‌شود. تعیین نرخ سود قطعی برای «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» در قراردادهای	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	در تعیین سهم سود در قراردادهای مشارکتی، موضوع تبصره «۳» ماده (۴۲) چه ضمانت اجرایی در تشخیص سود واقعی معامله در نظر گرفته شده است؟

۱. استادیار دانشکده اقتصاد دانشگاه اصفهان.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
مشارکتی به هر صورت (صریح یا ضمنی) ممنوع است. سود (یا زیان) طرفین صرفاً پس از اتمام موضوع قرارداد قابل تعیین است		
ماده (۴۳)	بانک سامان	در این ماده به مصارف مندرج در تبصره «۱» ماده (۴۰) اشاره شده در حالی که ماده (۴۰) فاقد تبصره «۱» می باشد.
کلیه حساب‌های «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» نزد بانک پشتیبان متمرکز خواهد بود و مؤسسات مزبور تحت هیچ شرایطی حق دریافت، نگهداری و پرداخت نقدی وجوه، یا حواله کرد آن برای افراد غیرعضو یا برای مصارفی غیر از مصارف موصوف در تبصره «۱» ماده (۴۰) این قانون را ندارند.	بانک ملت	این ماده فاقد ضمانت اجرایی بوده و ضروری است برای تخلف مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی از مقررات مندرج در ماده ضمانت اجرای مؤثری اتخاذ گردد
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	پرداخت هزینه‌های اجرایی مؤسسه تخصصی چگونه انجام خواهد گرفت. اشاره به تبصره «۱» ماده (۴۰) گردیده است، لازم به توجه است که ماده (۴۰) فاقد تبصره می باشد.
۳-۴. سایر موارد:	کامران ندری	مواد (۴۴) تا (۴۵) با روح قانون که باید کلی باشد تعارض دارد.
ماده (۴۴)	بانک کشاورزی	با توجه به اینکه سرمایه‌گذاری مستقیم در ماده (۴۴) مجاز اعلام گردیده است لذا پیشنهاد حذف عبارت «انجام هرگونه سرمایه‌گذاری مستقیم» در ماده (۳۲) می شود.
مربوطه، در امور زیربنایی و طرح‌های عمرانی و تولیدی ملی، با تأیید شورای اقتصاد و مجوز بانک مرکزی، مستقیماً به سرمایه‌گذاری مبادرت کنند	اکبر کمیجانی	در این ماده بانک‌ها مجاز شده‌اند که در امور زیربنایی و طرح‌های عمرانی و تولیدی ملی، مستقیماً به سرمایه‌گذاری مبادرت نمایند. در اینجا، لزوم کوچک‌سازی دولت، حمایت از گسترش بخش غیردولتی و الزامات اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی، نادیده گرفته شده است.
	حمید تهرانفر	ماده (۴۴) اجازه سرمایه‌گذاری مستقیم را به بانک‌ها داده است؛ این امر منجر به بنگاهداری می شود.
ماده (۴۵)	احمد شعبانی	تعیین مقدار هزینه به‌طور سالیانه و منحصرأ توسط بانک مرکزی صورت گرفته و به بانک‌ها جهت اجرا ابلاغ می شود
بانک‌هایی که به جذب سپرده پس‌انداز اقدام می‌کنند، موظفند کل منابع حاصل از این سپرده‌ها را پس از کسر سپرده قانونی و		

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
		<p>ذخیره احتیاطی جهت تحقق اهداف بندهای «۱»، «۲» و «۹» اصل چهل و سوم قانون اساسی، به متقاضیان واجد شرایط، قرض الحسنه بپردازند.</p> <p>تبصره - بانکها می توانند به اندازه هزینه عملیات تجهیز و اعطای قرض الحسنه، از متقاضیان قرض الحسنه، کارمزد دریافت کنند.</p> <p>سقف کارمزد توسط شورای پول و اعتبار تعیین می شود</p>

فصل چهارم - وصول مطالبات

فصل چهارم طرح بانکداری بدون ربا اختصاص به چارچوب و سازوکار وصول مطالبات بانکها دارد که البته این موضوع در قانون مصوب سال ۱۳۶۲ وجود ندارد. محورهای اصلی مورد بررسی در این فصل عبارت است از:

۱. تکلیف به بانکها و مؤسسات مشاوره و تأمین مالی در خصوص اعتبارسنجی مشتریان و اطمینان از بازپرداخت تسهیلات

مسئله اعتبارسنجی مشتریان و به کارگیری سازوکارهایی برای اطمینان از بازگشت تسهیلات مسئله‌ای مهم و ضروری بوده که در طول سال‌های اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲ با خلأها و چالش‌های زیادی روبرو بوده که شاهد این موضوع حجم بالای تسهیلات غیرجاری در شبکه بانکی است. بر همین اساس، طرح حاضر به موضوع اعتبارسنجی مشتریان و اطمینان از بازپرداخت منابع در سطح قانون (و نه مقررات و بخشنامه‌ها) پرداخته است.

۲. تکلیف به بانکها در خصوص بیمه کردن تسهیلات

امروزه یکی از متداول‌ترین سازوکارهای حصول اطمینان بانکها از وصول تسهیلات پرداختی به مشتریان، انعقاد قرارداد «بیمه اعتباری تسهیلات» با شرکت‌های بیمه می‌باشد که طی آن، شرکت‌های بیمه در ازای دریافت مبلغی به‌عنوان حق بیمه از بانکها، تسهیلات اعطایی آنها را بیمه می‌نمایند تا در صورت عدم بازپرداخت تسهیلات توسط مشتری بنا به دلایلی از قبیل ورشکستگی، اعسار، نکول بلاوجه و امثال آن، شرکت بیمه مبادرت به بازپرداخت تسهیلات مزبور به بانک نموده و سپس به قائم‌مقامی بانک به مشتری رجوع کند. در این سازوکار با توجه به اینکه بانک به‌عنوان ذینفع و بیمه‌گذار عمل می‌نماید، لذا رأساً نیز مکلف به پرداخت حق بیمه می‌باشد. لازم به ذکر است که برخی از بانکها در سال‌های اخیر اقدام به اخذ مبلغی به‌عنوان بیمه تسهیلات از مشتریان (تسهیلات‌گیرندگان) نموده‌اند که این مسئله برخلاف اصل پرداخت حق بیمه توسط بانکهاست. بر همین اساس نیز بانک مرکزی طی بخشنامه شماره ۹۰/۲۶۲۴۷۲ مورخ ۱۳۹۰/۱۱/۰۵ بانکها را به «تدوین سریع سازوکار بیمه‌های اعتباری جهت پیشگیری از افزایش مطالبات غیرجاری» ملزم نموده است.

آنچه در این طرح (در ماده (۴۷)) در خصوص بیمه تسهیلات پیشنهاد شده است، اولاً الزام‌آور نبوده و در اختیار بانکها قرار داده شده است. ثانیاً خیلی کلی بوده و سازوکار لازم پیش‌بینی نشده است.

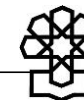
۳. سازوکار وجه التزام

یکی از مسائل چالش‌برانگیز در نظام بانکی کشور، مسئله جریمه تأخیر یا وجه التزام دیرکرد در بازپرداخت تسهیلات است. این مسئله یعنی اخذ مبلغی به‌عنوان جریمه تأخیر اشکالاتی از نظر فقهی دارد که تلاش‌هایی برای رفع اشکال شرعی آن صورت گرفته است که یکی از آنها به‌کار بردن تعبیر «وجه التزام» است که در این طرح (ماده (۴۹)) نیز با استفاده از قرارداد صلح، سازوکاری برای دریافت آن پیشنهاد شده است.

۴. ناتوانی در بازپرداخت تسهیلات

ناتوانی در بازپرداخت تسهیلات ناشی از اعسار یا ورشکستگی، یکی از موضوعات مهمی است که البته سازوکار حقوقی و قانونی مناسب و کارآمدی برای آن در کشور ما پیش‌بینی نشده است که این امر موجب شده است در قوانین و مقررات متعددی همچون قوانین بودجه سنواتی (استمهال بدهی اشخاصی که ناتوان از بازپرداخت هستند و یا بنگاه‌هایی که دچار مشکل شده‌اند و...) و مصوبات هیئت وزیران، احکامی برای اشخاص حقیقی و حقوقی ناتوان از بازپرداخت تسهیلات در نظر گرفته شود. که البته این موضوع در عمل مشکلاتی را نیز در پی داشته است که یکی از آنها، افزایش مطالبات غیرجاری به دلیل ایجاد انگیزه برای عدم بازپرداخت تسهیلات است.

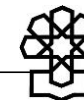
در ماده (۵۳) طرح موضوع اعسار و ورشکستگی تسهیلات گیرندگان مطرح شده است که در این خصوص لازم به ذکر است که توقف تاجر از زمانی آغاز می‌گردد که وی در تأدیه دیون خود دچار وقفه شده باشد و دادگاه مکلف است طبق ماده (۴۱۶) قانون تجارت ضمن صدور حکم اقدام به تعیین زمان توقف تاجر کند. چنانچه تاریخ توقف تاجر مشخص نباشد تاریخ صدور حکم ورشکستگی، تاریخ توقف تاجر محسوب می‌شود. اهمیت تعیین تاریخ توقف بدین جهت است که اولاً برابر ماده (۴۲۳) قانون تجارت برخی از معاملات تاجر که بعد از تاریخ توقف انجام شده باشد باطل و بلااثر است. ثانیاً به موجب رأی وحدت رویه مورخ ۱۳۴۷/۱۲/۱۴ هیئت عمومی دیوان عالی کشور بعد از تاریخ توقف، به دیون تاجر خسارت تأخیر تأدیه تعلق نمی‌گیرد و اما معضلی که در سال‌های اخیر نیز تشدید شده است این است که عده‌ای از بدهکاران نظام بانکی کشور با قصد تقلب و با هدف معافیت از پرداخت خسارت، اقدام به عقب بردن تاریخ توقف می‌نمایند. به نحوی که به‌طور مثال سندی (همچون چک برگشتی) را که نشان دهد شخص نتوانسته در تاریخ قبل از دریافت تسهیلات دیون خود را بپردازد، تهیه کرده و به دادگاه ارائه می‌نمایند و از این طریق دادگاه حکم اعسار صادر کرده و عملاً بانک نمی‌تواند جهت وصول مطالبات خویش اقدام نماید. بر این اساس برای رفع معضل مذکور می‌توان پیشنهاد نمود که «دادگاه به هیچ وجه نمی‌تواند تاریخ توقف را بیش از ۶ ماه قبل از تاریخ رأی تعیین کند».

ادامه جدول ۲. اظهار نظر کارشناسی در خصوص مواد طرح عملیات بانکی بدون ربا-فصل چهارم

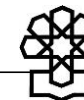
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
فصل چهارم: وصول مطالبات	بانک ملت	بابت شرایط وصول مطالبات بانکها تا قبل از تصویب قانون مزبور، روش کار مدون که قابلیت اجرایی شدن را داشته باشد ارائه نشده است.
	کانون بانکها و مؤسسات اعتباری خصوصی	توجه به مبحث وصول مطالبات در طرح قانونی جدید، یکی از نکات مثبت و قابل تقدیری است که مطمح نظر قرار گرفته است. بالاخص که تأکید بر اعتبارسنجی هنگام اعطای تسهیلات اعم از بررسی طرح و وضع اعتباری و شغلی و مالی متقاضی و یا ضامنین محتاج توضیح موارد اجرایی و آیین نامه ای ویژه ای می باشد.
	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	بہتر است راهکارهای تشویقی و تنبیهی در زمینه حل معضل مطالبات معوق به صورت مصدافی در متن قانون عملیات بانکی بدون ربا وارد نشود و تحت یک عنوان کلی اضافه شود.
	محمدرضا حیدری	فضای وصول مطالبات در این طرح خارج از روح بانکداری اسلامی و بیشتر در پی تعریف تضمین هایی جهت دریافت اصل و فرع تسهیلات دیده شده است. لازم است ضمن بازتعریف نهاد بانک در بانکداری بدون ربا که مثلاً شریک سرمایه گذاران است، این موضوع اصلاح گردد.
	یوسف پادگانه	قسمت وصول مطالبات به نظر کامل نیست و قانونگذار بایستی به مسائلی در ارتباط به ذخایر، زمان طبقه بندی وام و... اشاره نماید.
ماده (۴۶)	بانک سامان	عبارت «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» به «سایر مؤسسات اعتباری غیربانکی» اصلاح گردد. لازم است به لزوم استفاده از خدمات مؤسسات اعتبارسنجی دارای مجوز از بانک مرکزی در اعتبارسنجی مشتریان و طرحها تصریح شود.
	بانک کشاورزی	عبارت «اخذ وثیقه و تضامین کافی» در ماده (۴۶) از قلم افتاده است.
	کانون بانکها و مؤسسات	چه در مؤسسات مشاوره ای و چه در بانکها نوع اعتبارسنجی و مؤسساتی که مجاز به انجام این کار می باشند باید مشخص گردند و طبیعتاً مشخص شود هزینه های متعلقه توسط چه اشخاصی (متقاضی، مؤسسه تخصصی مشاوره و

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
از طریق اعتبارسنجی متقاضی تسهیلات و ضامنین و ارزیابی طرح یا فعالیت اقتصادی موضوع قرارداد، نسبت به وصول اصل و سود تسهیلات کسب اطمینان نمایند	اعتباری خصوصی	تأمین وجوه و یا بانک‌ها) پرداخت خواهد شد. حتماً به این نکته توجه شده است که هزینه مزبور در نرخ سود تسهیلات اعطایی مؤثر خواهد بود.
	اکبر کمیجانی	در کنار بانک‌ها مؤسسات ایجاد شده‌اند ولی وقتی به معوقات پرداخته می‌شود صرفاً بانک‌ها مسئول هستند و مؤسسات هیچ مسئولیتی ندارند.
	حمید تهرانفر	تکلیف کسب اطمینان از بازگشت تسهیلات توسط بانک موجب می‌شود که حتی وثایق غیرمنقول نیز موضوعیت خود را از دست بدهند و صرفاً سپرده‌های نقدی، طلا و ارز را در برمی‌گیرد.
ماده (۴۷)	مرتضی عزتی	در این طرح مؤسسات به انجام بخش سهل و آسان کار که همان تخصیص منابع هستند مشغول هستند ولی در بخش سخت آن که شامل تجهیز منابع و مسئولیت در قبال بازگردانی آنهاست یا نقشی ندارند و یا مسئولیت آنها در کنار بانک است. این منصفانه نیست که آنها تخصیص دهند ولی بانک مسئول بازگردانی باشد. در ماده (۴۶) که بانک‌ها و مؤسسات همراه هم مسئول شده‌اند. لذا باید مواد در این زمینه به صورت شفاف بیان شود که چه مواردی متوجه بانک و چه مواردی متوجه مؤسسات است.
	سیدمحمدرضا سیدنورانی	باید در بخشی از موارد نیز بانک مسئولیت اشتباه خود را بپذیرد. اگر خوب بررسی نکرده که آیا این فرد ورشکسته بوده یا خیر و الان با مشکل مواجه شده باید مسئولیت آن را بپذیرد. یا اگر تسهیلات به صورت تکلیفی بوده و استانداردار دستور داده و معوق شده باید استاندار مسئولیت آن را بپذیرد.
	صدیقه هجینی‌نژاد	بیان شده بانک‌ها باید از بازگشت تسهیلات اطمینان حاصل کنند. به نظر من به هیچ طریقی این ممکن نیست و ذکر آن امر لغوی است. بهتر است حذف شود.
بانک سامان	بانک سامان	عبارت «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» به «سایر مؤسسات اعتباری غیربانکی» اصلاح گردد.
	بانک کشاورزی	در این ماده بیمه تسهیلات و افراد تکلیف بانک‌ها نیست، علی‌الاصول بانک‌ها به نمایندگی از سوی مشتری و با هزینه وی از طریق شرکت‌های بیمه مجاز بیمه می‌نمایند.

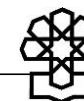
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تسهیلات را در قبال حوادث مرتبط از جمله اعسار و ورشکستگی بیمه نمایند	بانک ملت	این ماده مبنی بر بیمه نمودن منابع تسهیلاتی و گیرندگان تسهیلات توسط بانک در قبال حوادث مرتبط از جمله اعسار و ورشکستگی، چنین به نظر می‌رسد که ظاهراً پرداخت هزینه بیمه به عهده بانک می‌باشد که موجبات تحمیل هزینه‌های مضاعف به بانک‌ها را فراهم می‌آورد
	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	لازم است مرجع تشخیص اعسار و ورشکستگی به صورت شفاف تعیین و در قانون نیز به صورت تفصیلی تر بیان شود.
	اکبر کمیجانی	در این ماده بانک‌ها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی، مجاز شده‌اند که تعهدات بانکی و گیرندگان تسهیلات را در قبال حوادث مرتبط از جمله اعسار و ورشکستگی بیمه نمایند. متذکر می‌شود که انجام چنین کاری یا غیرممکن است و یا اینکه به جهت افزایش غیرقابل تحمل هزینه‌های تأمین مالی، مقرون به صرفه نخواهد بود.
	احمد شعبانی	بیمه اصل تسهیلات به عنوان کلی برای هیچ و حتی تمامی شرکت‌های بیمه‌ای عملاً امکان‌پذیر نیست.
	مرتضی عزتی	در ماده (۴۷) به بانک اجازه بیمه‌گری داده شده است. اگر مقصود این نیست که گیرندگان ملزم به این کار باشند باید تصریح شود.
	اصغر ابوالحسنی	هزینه بیمه در ماده (۴۷) مشخص نیست برعهده کیست؟
	صدیقہ هجینی‌نژاد	برخی مسائلی که مطرح می‌شود قانونش وجود دارد مثل بیمه تسهیلات.
ماده (۴۸)	بانک سامان	عبارت «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» به «سایر مؤسسات اعتباری غیربانکی» اصلاح گردد.
بانک‌ها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی موظف هستند نسبت به استفاده‌کنندگان از تسهیلات عقود مبادله‌ای که زودتر از سررسید، بدهی خود را می‌پردازند، متناسب با	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	روش تعیین تخفیف در بازپرداخت بموقع تسهیلات نیازمند تعریف مشخص می‌باشد.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
مبلغ و مدت و نوع تسهیلات، تخفیف دهند.	مرتضی عزتی	برخی مواد نیز لازم نیست در طرح مطرح شود. مثال اگر مواد (۴۸) و (۵۳) حذف شود تغییری در طرح ایجاد نخواهد شد.
	احمد شعبانی	شیوه یا شیوه‌های اعمال تخفیف باید طی دستورالعملی مشخص شود تا ربوی تعریف نشود.
	مهدی طغیانی	این ماده هم‌اکنون نیز در حال اجراست ولی تا زمانی که برای افراد از جهت هزینه فایده اقتصادی تسویه زودتر از موعد صرفه نداشته باشد، به چنین کاری مبادرت نمی‌ورزند و تاکنون نیز چنین مسائلی انگیزشی دیده نشده و لذا اثربخش نبوده است.
ماده (۴۹) بانک‌ها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی می‌توانند قبل از انعقاد قرارداد تسهیلات، قرارداد صلحی با متقاضیان تسهیلات منعقد نمایند که در آن قرارداد بانک یا مؤسسه تخصصی مشاوره و تأمین مالی به پرداخت تسهیلات متعهد گردیده و مشتری مبلغی معادل وجه التزام معین را به نفع متعهد برعهده می‌گیرد مشروط بر اینکه در صورت پرداخت بدهی ناشی از قرارداد در سررسیدهای مقرر، بانک یا مؤسسه تخصصی مشاوره و تأمین مالی کل یا بخشی از بدهی ناشی از صلح را به نفع گیرنده تسهیلات ابراء کند.	بانک سامان	با وجود مواد (۱۰) و (۲۱۹) قانون مدنی و قسمت اخیر ماده (۵۲۲) قانون آیین دادرسی مدنی و تبصره «۱» ماده (۱۵) قانون عملیات بانکی بدون ربا لزومی به انعقاد عقد صلح جهت مشروعیت بخشیدن به شرط وجه التزام در قراردادهای تسهیلاتی وجود ندارد. ثانیاً؛ مشخص نیست وجه التزام مورد اشاره بابت تخلف از کدام تعهد است. اگر منظور وجه التزام تأخیر تأدیه دین باشد، چنانچه در موعد مقرر بدهی از بابت اصل و سود توسط مشتری پرداخت گردد دیگر اساساً وجه التزامی بر ذمه مشتری ایجاد نمی‌شود تا بانک نسبت به ابراء ذمه مشتری اقدام نماید و ضمن عقد صلح به ابراء مذکور متعهد گردد. از آنجایی که جریمه تأخیر تأدیه و وجه التزام تأدیه دین از حیث مطابقت و یا عدم مطابقت با موازین شرع، سابقاً مطرح و شورای نگهبان آن را مغایر شرع تشخیص نداده است، به نظر می‌رسد درج ماده (۴۹) و تبصره آن ضرورتی نداشته و می‌بایست حذف شود.
	بانک کشاورزی	این ماده ابهام دارد لکن در صورتی که انعقاد قرارداد صلح جهت اخذ وجه التزام مدنظر باشد. با توجه به اینکه در ابتدای اعطای تسهیلات، خودداری متعهد در پرداخت تسهیلات قابل احراز نبوده و مدت زمان استنکاف وی ناشناخته است لذا مبلغ وجه التزام قابل پیش‌بینی و محاسبه نمی‌باشد در عین حال چنین عقد صلحی شبهه صوری بودن دارد و استحکام آن در محاکم جهت دفاع از منافع بانک‌ها ضعیف به نظر می‌رسد. ضمناً به مبحث تمدید و تقسیط پرداخته نشده که لازم است، در متن قانون اشاره شود.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	تعیین وجه التزام در قراردادهای بانکی هنگام اعطای تسهیلات عملاً به لحاظ افزایش سهم سود بانک یا مؤسسه تخصصی مشاوره واکنش‌های روانی را به‌عنوان عامل بازدارنده ایجاد می‌نماید و احتمالاً در موازنه اعتماد و عدالت، تسهیلات‌دهنده را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. علیرغم این موضوع، مواد (۱۰) و (۲۱۹) قانون مدنی و قسمت اخیر ماده (۵۲۲) قانون آیین دادرسی مدنی و تبصره «۱» ماده (۱۵) قانون عملیات بانکی بدون ربا جایی برای انعقاد عقد صلح جهت مشروعیت بخشیدن به شرط وجه التزام در قراردادهای تسهیلات اعطایی باقی نمی‌گذارد و در عین حال اگر مشتری نسبت به تأدیه دین در سررسید معین اقدام نماید، چگونه می‌تواند وجه التزامی به ذمه او ایجاد گردد تا بانک او را در پایان قرارداد بری‌الذمه نماید. به هر حال در صورتی که قانونگذار محترم کماکان مصر به تعیین وجه التزام هنگام انعقاد قرارداد با مشتری باشد، لازمه کار به تجویز آیین‌نامه‌ای مختص به این موضوع می‌باشد.
	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	به‌کارگیری راهکار «وجه التزام ابتدایی در قالب عقد صلح» ممکن است با مشکلات اجرایی و مالیاتی مواجه شود.
	اکبر کمیجانی	در وضع کنونی انتقاد می‌شود که بانک‌ها برای افزایش سود خود کمی از سپرده‌ها را در حساب مسدود می‌کنند و این تخلف است. جاننشینی که برای جریمه دیرکرد بیان شده همان خواهد بود و این باعث خواهد شد هزینه پول افزایش یابد.
	ایرج توتونچیان	این ماده یکی از نوآوری‌های طرح می‌باشد. اما در این خصوص چند نکته وجود دارد و آن اینکه مبلغ این وجه التزام معین چقدر است؟ مگر برای دیرکرد حتی قابل تصور است که ما مبلغ جریمه را قبل از نکول محاسبه کنیم؟
	کامران ندری	باید تصریح شود که وجه التزام نباید به مبلغ تسهیلات و مدت تأخیر ارتباط داشته باشد و تنها در صورتی قابل وصول است که دریافت‌کننده تسهیلات معسر نباشد (اعسار از مواردی است که در این قانون باید تعریف شود و ارجاع آن صرفاً به قوانین مادر کافی نیست). در غیر این صورت، شبهه ربای جلی در خصوص وجه التزام قوی است.

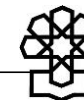
اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
تناسبی بین مقدار تسهیلات و ابراء بدهی تعریف و شناسایی نشده است می‌تواند زمینه‌سازی محاسبات ربوی باشد.	احمد شعبانی	
در ماده (۴۹) باید مشخص شود که در رابطه با عقود مبادله‌ای است نه مشارکتی.	سیدمحمد رضا سیدنورانی	
جریمه تأخیر در این ماده به صورت عقد صلحی جایگزین شده که همان کارکرد جریمه تأخیر را دارد بدون اینکه مسئله شناسایی تأخیر انجام شده و متناسب با آن ریشه‌ها برخورد گردد و یا برای حل آن چاره‌اندیشی شود. تغییر این صورت مسئله دردی دوا نمی‌کند. برای مثال در قراردادهای مشارکتی که بانک و مشتری شریک محسوب می‌شوند اگر نظارت و برخورد دو شریک مدنظر باشد و بانک در جریان روند سرمایه‌گذاری باشد چرا باید چنین تعهداتی برای تسهیلات گیرنده ایجاد کرد؟ لافل در اینجا بین عقود مبادله‌ای و مشارکتی بایستی تمایز قائل شد. علاوه بر این تا زمانی که نرخ سود تسهیلات کمتر از نرخ تورم باشد عملاً انگیزه‌ای غیر از مسائل اخلاقی برای بازپرداخت تسهیلات وجود ندارد. هزینه‌های نکول باید به صورت ریشه‌ای افزایش یابد و نه اینکه صرفاً به جریمه تأخیر بسنده گردد. نباید صرفاً دستوری تلاش کرد تا وصول مطالبات افزایش یابد بلکه با تغییر جایگاه بانک در نظام بانکداری بدون ربا و تسهیم ریسک در فرآیند تولید راه‌حلی استراتژیک برای وصول مطالبات ارائه نمود.	مهدی طغیانی	
باید بین سیاست خرد و کلان در مسئله وصول مطالبات به‌ویژه در شرایط تورمی و کاهش ارزش پول تمایز قائل شد. از نظر کلان باید به سمت واقعی کردن مبادلات و تعاملات بانک با فعالین اقتصادی بود تا عملیات بانکی مطابق با عملکرد واقعی اقتصاد یا نتیجه واقعی کسب‌وکار باشد ولی از جهت خرد باید از عهده جبران زیان‌های پیش‌بینی نشده با هدف رفع منازعات برآمد چراکه حکمت بسیاری از احکام فقهی رفع منازعات است. به عبارت دیگر مشکل اینجاست که عملیات بانکی با عملیات واقعی در اقتصاد انطباق ندارد و لذا نرخ سود تسهیلات غیرواقعی است و لذا حتی در صورت زیان واقعی افراد نظام بانکی با سازوکار جریمه در پی وصول مطالبات خویش است.	محمد واعظ برزانی	
این ماده عملیاتی نیست. زیرا پیش‌بینی وجه التزام امکان‌پذیر نیست؛ مبدأ محاسبه و مقصد آن نیز محاسبات را پیچیده می‌کند. ممکن است ایراد شرعی نیز داشته باشد.	صدیق هجینی نژاد	

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تبصره «۱» ماده (۴۹)	بانک کشاورزی	در این تبصره با توجه به اینکه تا مشتری تسهیلات و جرائم را مسترد ننماید درآمدی حاصل نمی‌شود لذا امکان ندارد جریمه تبدیل به درآمد شود چون جریمه به علت عدم استرداد وجه تعلق می‌گیرد و در عدم استرداد وجه درآمدی نیست که جریمه منبع آن محسوب شود.
تبصره «۲» ماده (۴۹)	بانک ملت	این ماده عامل مؤثری در کاهش تورم مانده ارقام مطالباتی به لحاظ احتساب و نگهداری جداگانه وجه التزام دیون و نیز فراهم‌سازی امکان اتخاذ تصمیمات مقتضی در این خصوص خواهد بود. لکن تبصره «۱» ذیل ماده مذکور به لحاظ تأثیر آن بر توان بازپرداخت بدهی و تورم مانده بدهی در صورت عدم بازپرداخت آن حذف گردد.
	احمد شعبانی	جمله «سهم سود عقود مشارکتی را در حد وجه التزام بالاتر تعیین کنند» ابهام دارد. مقدار سود از قبل تعیین شده نیست، چگونه امکان‌پذیر است.
تبصره «۳» ماده (۴۹) ^۱	بانک سامان	درخصوص این تبصره پیشنهاد می‌شود عبارت «و جهت تصویب به هیئت وزیران پیشنهاد نماید» جایگزین عبارت «و به تصویب هیئت وزیران برساند» در انتهای تبصره گردد.
	صدیقہ هجینی نژاد	در این تبصره وجه التزام نباید منبع درآمدزایی بانک‌ها گردد. این در شأن قانون نیست و بهتر است ذکر نشود.
ماده (۵۰)	بانک سامان	علت لزوم جدا بودن قرارداد ضمانت از قرارداد تسهیلاتی مبهم است. بدیهی است که توأم بودن ضمانت و قرارداد تسهیلاتی سبب می‌شود ضامن از میزان و نوع تعهداتی که برعهده می‌گیرد اطلاع و آگاهی کامل‌تری داشته باشد.

۱. بانک مرکزی موظف است ظرف ۶ ماه از تاریخ ابلاغ این قانون، آیین‌نامه چگونگی ترغیب گیرندگان تسهیلات به پرداخت به‌موقع اقساط را با استفاده از انواع مشوق‌ها یا اعمال محدودیت‌های بانکی و غیربانکی تهیه و به تصویب هیئت وزیران برساند.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
در مواردی که بانک‌ها یا مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی از گیرنده تسهیلات ضامن مطالبه می‌کنند، باید قرارداد ضمانت به صورت جداگانه تنظیم و کلیه تعهدات در ضمن قرارداد به صورت شفاف به ضامن اعلام گردد.	بانک کشاورزی	با توجه به اینکه ضمان عقدی تبعی است لذا جداسازی قرارداد ضمانت از قرارداد منشأ بدهی در ماده (۵۰) نه تنها مفید فایده نمی‌باشد بلکه این امر مستلزم ثبت قرارداد ضمانت در دفتر اسناد رسمی است که هزینه ثبتی به مشتری تحمیل می‌نماید.
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	این ماده تأکید بر تنظیم قرارداد ضمانت جدا از قرارداد تعهد دارد. به لحاظ وجود ابهام در ضرورت موضوع، خاطرنشان می‌نماید در صورتی که قرارداد تنظیمی مورد امضا متعهد و ضامن قرار گیرد، ضامن از تمامی موارد تعهد متعهد آگاهی کاملی خواهد داشت.
ماده (۵۱)	بانک سامان	با وجود حکم مقرر در مواد (۴۰۲) تا (۴۱۱) قانون تجارت لزومی به وجود این ماده نیست.
ضامن می‌تواند تمام یا بخشی از تعهدات گیرنده تسهیلات را تضمین کند.	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	این ابهام وجود دارد که با وجود حکم مقرر در مواد (۴۰۲) الی (۴۱۱) قانون تجارت چه لزومی به یادآوری متن ماده (۵۱) در طرح قانون مورد بحث خواهد بود. ضمناً این توجه را باید داشت که حسب ماده (۶۹۸) قانون مدنی ضمانت، متعهد را از ذمه دین به مدیون خارج و ذمه ضامن را مشغول می‌نماید.
ماده (۵۲)	بانک سامان	با توجه به اینکه مبنای مطالبه وجه التزام از ضامن، توافق قراردادی با وی است و سررسید تعهدات وی نیز در قرارداد تعیین شده و با توجه به تضامنی بودن مسئولیت ضامن و بدهکار لذا مبنای مطالبه وجه التزام از ضامن صدر ماده (۵۲۲) قانون آیین دادرسی مدنی نیست تا مطالبه، شرط تحقق خسارت تأدیه باشد. موضوع این ماده مبنی بر امکان اخذ جریمه از ضامنین پس از ابلاغ قانونی برابر مقررات آیین دادرسی مدنی می‌تواند معضلاتی را برای بانک ایجاد نماید. بدین شکل که در مواردی مشابه پس از ارسال اظهارنامه در گزارش مأمور ابلاغ آمده است «مخاطب در نشانی شناخته نشد» یا «نشانی شناخته نشد» یا «نقل مکان نموده است» در چنین مواردی صرف نظر از اینکه نشانی مزبور نشانی قراردادی است، نه ابلاغ قانونی صورت گرفته نه واقعی و از طرفی مقرره مزبور اخذ جریمه تأخیر را منوط به ابلاغ قانونی می‌داند بنابراین ممکن است مطالبه خسارت، مورد ایراد محاکم قرار گیرد.
بانک‌ها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی موظفند در صورت تأخیر در پرداخت بدهی توسط مدیون، ضمن اعلام رسمی به ضامن (ضامنین)، اقدامات قانونی لازم را برای وصول مطالبات انجام دهند. در هر حال، اخذ وجه التزام از ضامن از زمان ابلاغ قانونی - برابر مقررات آیین دادرسی مدنی - به وی خواهد بود.		

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	بانک مسکن	این ماده بانک‌ها را موظف نموده است در صورت تأخیر در پرداخت بدهی مدیون، مراتب را به صورت رسمی به ضامن اعلام نمایند. با توجه به حجم فعالیت در بانک‌ها عنوان کلمه «اعلام رسمی» می‌تواند بانک را در وصول مطالبات خود از ضامنین (خصوصاً وجه التزام تأخیر) در محاکم قضایی با چالش مواجه نماید. به نظر می‌رسد در صورت حذف کلمه رسمی، اعلام موضوع تأخیر در پرداخت بدهی مدیون به ضامنین با ارسال نامه به آدرس پستی، ارسال پیامک به تلفن همراه، اعلام از طریق ایمیل و ... کافی به مقصود بوده، علاوه بر اطلاع ضامنین از موضوع، قابلیت استناد در محاکم قضایی برای بانک‌ها فراهم می‌گردد. ضمناً در این ماده بیان شده که «اخذ وجه التزام از ضامن از زمان ابلاغ قانونی - برابر مقررات آیین دادرسی مدنی - به وی خواهد بود». بنابراین در صورت تصویب، مبلغ وجه التزام متعلقه از تاریخ تبدیل مطالبات جاری به طبقه مطالبات غیر جاری بلا تکلیف خواهد ماند.
	بانک کشاورزی	در این ماده منظور از اعلام رسمی مشخص نیست اگر اعلام از طریق مراجع قضایی مدنظر است با توجه به تعداد پرونده‌ها و تعدد بانک‌ها، این امر موجب جاری شدن سیل عظیمی از پرونده‌ها به مراجع قضایی می‌شود که تکلیف مالایطاق بوده و عملاً ابلاغ این همه اختطاریه امکانپذیر نمی‌باشد و در عین حال موکول نمودن اخذ وجه التزام به ابلاغ قانونی سررسید بدهی تالی فاسد دارد. ضمن اینکه تعیین سررسید در قرارداد به منزله اعلام می‌باشد.
	بانک ملت	با توجه به آثار و تبعات سوء منوط نمودن اخذ وجه التزام از ضامن از زمان ابلاغ قانونی به وی موضوع ماه (۵۲) پیش‌نویس قانون (از جمله تغییر نشانی با سوء نیت ضامن پس از قرارداد و عدم اطلاع موضوع به بانک، عدم امکان ابلاغ و غیره ...) مقتضی است صرف اعلام بانک به ضامن با استفاده از طرقی که بانک در اختیار دارد مجوز بانک در اخذ خسارت تأخیر تأدیه قرار گیرد ضمن اینکه ملاک محاسبه و دریافت خسارت تأخیر می‌بایست از زمان سررسید دین منظور شود و نه تاریخ ابلاغ قانونی.
کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی		در ماده (۵۲) با توجه به اینکه مبنای مطالبه وجه التزام از ضامن، توافق قراردادی با وی است و سررسید تعهدات وی نیز در قرارداد تعیین شده و یا با توجه به تضامنی بودن مسئولیت ضامن و بدهکار، مبنای مطالبه وجه التزام از ضامن صدور ماده (۵۲۲) قانون آیین دادرسی مدنی نیست تا مطالبه دین شرط تحقق خسارت تأخیر باشد، بدین سبب پیشنهاد می‌شود عبارت پایانی ماده (۵۲) از متن طرح حذف گردد.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	صـدیقه هجینی نژاد	به جای عبارت «اعلام رسمی» کلمه «اخطار» جایگزین شود، تا مشکلات قضایی برای بانک‌ها به وجود نیاید.
	بانک سامان	با وجود احکام قانون ورشکستگی در قانون تجارت و اعسار در قانون اعسار، لزومی به وجود این ماده نیست.
	بانک کشاورزی	این ماده مطلب جدیدی نسبت به قوانین فعلی ندارد و صرفاً ایجاد ابهام می‌کند.
	بانک ملت	حکم مندرج در این ماده از بدیهیات حقوقی بوده و به نظر می‌رسد درج آن در پیش‌نویس موضوعیت نخواهد داشت.
ماده (۵۳) گیرندگان تسهیلات و ضامن‌ها که از پرداخت بدهی ناتوان باشند در صورت احراز ورشکستگی و اعسار، مشمول قوانین و مقررات مربوط خواهند بود.	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	با توجه به وجود قانون در زمینه ورشکستگی اشخاص در قانون تجارت و اعسار در قانون اعسار لزومی به درج ماده (۵۳) در طرح مورد بحث نیست ولی می‌تواند با توجه به اختیارات نامحدودی که قانون ورشکستگی در اختیار قاضی قرار داده است و بعضاً نیز مورد سوءاستفاده بدهکاران نظام بانکی قرار می‌گیرد یا قانون مزبور را اصلاح نمود و یا در جهت محدودیت زمانی اعلام ورشکستگی برای تسهیلات گیرندگان نظام بانکی مواردی را در نظر گرفت.
	صـدیقه هجینی نژاد	در وضع موجود به شدت از قانون ورشکستگی سوءاستفاده می‌شود. به‌عنوان مثال فرد پس از دریافت تسهیلات با سندسازی اثبات ورشکستگی به تاریخ قبل از دریافت تسهیلات می‌نماید بدون اینکه بانک را مخاطب قرار دهد تا بانک در جریان باشد. لذا قاضی حکم می‌دهد که این فرد حق هیچ‌گونه تصرفی در اموال خود از قبیل به رهن گذاشتن، تضمین کردن و ... نداشته است. اتفاقی که می‌افتد این است که بانک نمی‌تواند در تضمین‌های اخذ شده تصرف نماید.

فصل پنجم این طرح، به وظایف و ابزارهای سیاستگذاری پولی و اعتباری بانک مرکزی در نظام بانکی، تأسیس «مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات»، تشکیل شورای فقهی در ارکان بانک مرکزی جهت نظارت و اظهار نظر نسبت به طراحی ابزارهای پولی و بانکی، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و... از جهت انطباق با موازین فقه اسلامی و تشکیل واحدهای نظارت شرعی در بانک‌ها پرداخته است. محورهای پیشنهاد شده در این فصل عبارتند از:

۱. وظایف و ابزارهای سیاستگذاری پولی و اعتباری بانک مرکزی

مواد (۵۴) و (۵۶) این طرح به وظایف نظارتی بانک مرکزی و ابزارهای سیاست پولی و اعتباری پرداخته است. در خصوص وظیفه نظارتی، بانک مرکزی موظف شده است بر کلیه عملیات بانکی نظارت برخط و جامع داشته باشد که البته بهتر بود ابعاد این نظارت و خطوط کلی آن مشخص می‌شد، تا روشن شود نسبت به وضع موجود چه تغییراتی از نظر ماهیت و شکل نظارت قرار است صورت گیرد.

در ماده (۵۶) نیز، ابزارهای سیاستگذاری پولی بانک مرکزی همچون نرخ سپرده قانونی، نرخ تنزیل مجدد اسناد تجاری و مالی نزد بانک مرکزی، عملیات بازار باز و شبه‌بازار باز از طریق معاملات اوراق بهادار اسلامی (صکوک) و... مطرح شده است. این ماده نسبت به قانون فعلی دارای نقاط قوتی است که تنوع‌بخشی به ابزارهای سیاستگذاری پولی بانک مرکزی از جمله آنهاست. همچنین در این مواد برای عقود مبادله‌ای از عبارت نرخ سود استفاده شده است. چرا که در این دسته از عقود امکان تعیین نرخ سود معامله از ابتدا وجود دارد. اما برای عقود مشارکتی، از عبارت سهم سود استفاده شده است.

۲. تأسیس «مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات»

هدف از تشکیل این دسته از مؤسسات، ارائه خدمات مشاوره‌ای به بانک‌ها از طریق رتبه‌بندی افراد، بنگاه‌های اقتصادی و طرح‌های تأمین مالی می‌باشد. هرچند مشابه با چنین مؤسساتی با کارکرد رتبه‌بندی اعتباری اشخاص حقیقی و حقوقی و تضمین تسهیلات متناسب با رتبه اعتباری و تضمین‌های دریافت شده وجود دارد ولی سؤالات و ابهاماتی در خصوص پیشنهاد مذکور در ماده (۵۵) وجود دارد. از جمله اینکه آیا درست است که مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری با نهاد تضمین تسهیلات در قالب یک مؤسسه واحد تشکیل بشوند؟ آیا جدا کردن نهاد تضمین از خود بانک‌ها با توجه به شرایط نظام بانکی در ایران مطلوب است؟ آیا زیرساخت‌ها و شرایط لازم برای فعالیت چنین نهادهایی در ایران وجود دارد؟ به طور کلی، این ماده ابهامات زیادی دارد و کارکردها و انتظارات قانونگذار از چنین مؤسساتی اشاره نشده است.

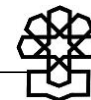
۳. تشکیل شورای فقهی

ماده (۵۷) به مقوله نظارت شرعی و تبیین وظایف بانک مرکزی در راه‌اندازی شورای فقهی اشاره می‌نماید. مسئله راه‌اندازی شورای فقهی بحث جدیدی نبوده و در سایر کشورها تجربه شده است. در واقع بررسی تجربه کشورهای اسلامی که اقدام به تأسیس بانک‌ها و مؤسسات مالی اسلامی نموده‌اند، به وضوح نشان می‌دهد که تقریباً در تمامی کشورهای اسلامی، مقوله نظارت شرعی بر مؤسسات مالی اسلامی وجود دارد. هر چند کشورهای مختلف الگوها و مدل‌های مختلف و متفاوتی از نظارت شرعی را به کار گرفته‌اند، اما به ندرت می‌توان بانک یا مؤسسه مالی اسلامی را (در کشورهای دیگر) یافت که اقدام به تأسیس شورای فقهی ننموده باشد. بر این اساس راه‌اندازی ساختار نظارت شرعی در بانک مرکزی در این ماده مطرح شده است.

در این رابطه ممکن است سؤال شود که با وجود شورای نگهبان و تأیید متن قوانین توسط این شورا از منظر انطباق با شرع، چه نیازی به شورای فقهی وجود دارد؟ در پاسخ به این سؤال می‌توان مدعی شد که شورای فقهی دارای کارویژه‌هایی است که انجام آنها اساساً از توان شورای نگهبان خارج است؛ زیرا این شورا صرفاً عدم مغایرت مصوبات مجلس با شرع و قانون اساسی را بررسی می‌کند. به‌عنوان مثال، پس از تصویب قانون لازم است دستورالعمل‌ها، آیین‌نامه‌ها و قراردادهای مرتبط با قانون تهیه شود که طبعاً شورای نگهبان نه می‌تواند و نه وظیفه دارد در مورد آنها اظهار نظر کند. نکته مهم آن است که آنچه عموم مردم در عمل با آن سروکار دارند، نه متن قانون، بلکه قراردادهایی است که بین بانک و مشتریان منعقد می‌گردد. تجربه سه دهه گذشته نیز به خوبی نشان می‌دهد هر چند اشکال شرعی جدی در قانون وجود ندارد، اما هرچه از قانون دور شده و به قرارداد نزدیک می‌شویم، اشکالات فقهی افزایش می‌یابد. به نحوی که در حال حاضر در برخی قراردادهای بانکی (حتی قراردادهای استانداری که توسط خود بانک مرکزی تهیه شده است) اشکالات شرعی جدی وجود دارد. بنابراین، شورای فقهی مکمل و تقویت‌کننده جایگاه شورای نگهبان است و نه جایگزین آن.^۱

از طرف دیگر ممکن است اشکال شود که تأسیس شورای فقهی، با وظایف و اختیارات شورای پول و اعتبار تداخل داشته و قدرت این شورا و بانک مرکزی را کاهش می‌دهد. آن چیزی که از ماده (۵۷) برداشت می‌شود، این است که در واقع شورای فقهی صرفاً از منظر شرعی به موضوعات نگاه کرده و به سایر ابعاد اقتصادی و سیاستی (که مورد نظر شورای پول و اعتبار است) اساساً ورود پیدا نمی‌کند. همچنین بانک‌ها و مؤسسات اعتباری موظف شده‌اند، واحد نظارت شرعی را تحت اشراف شورای فقهی، ایجاد نمایند که بررسی موارد فوق از نظر کارشناسان نظام بانکی در ادامه اشاره می‌گردد.

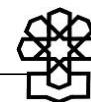
۱. پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

ادامه جدول ۲. اظهار نظر کارشناسی در خصوص مواد طرح عملیات بانکی بدون ربا - فصل پنجم

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
ماده (۵۴) بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است به منظور تحقق اهداف نظام بانکداری و پیشگیری از تخلف، با استفاده از روش‌های نوین نظارتی، بر کلیه عملیات و تراکنش‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مندرج در ماده (۱) این قانون، نظارت جامع، مستمر و برخط داشته باشد. آیین‌نامه چگونگی نظارت بانک مرکزی بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری حداکثر ظرف ۶ ماه از تاریخ تصویب این قانون، به پیشنهاد بانک مرکزی، به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.	بانک مسکن	فصل پنجم پیش نویس به بانک مرکزی اختصاص یافته و بانک مرکزی را به‌عنوان مقام ناظر بانکی و سیاستگذار پول و بانکی تنظیم‌کننده در نظام بانکی معرفی نموده است. بخشی از مقررات این فصل با مقررات پولی و بانکی هم پوشانی دارد و صرف نظر از اینکه نسبت این مقررات با ساختار و ارکان بانک مرکزی و مقررات قانون پولی و بانکی مشخص نشده است، از این جهت که در قانون عملیات بانکی به بانک مرکزی پرداخته شده و بین مقام سیاستگذار پولی و مقام ناظر تفکیک و تمایزی قائل نشده است، محل ایراد می‌باشد. لذا به نظر می‌رسد تمامی مقررات ناظر به بانک مرکزی می‌بایستی تجمیع شده و در یک قانون خاص ارائه گردد.
	بانک ملت	باستناد مفاد این ماده، بانک مرکزی موظف به نظارت جامع، مستمر و برخط بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری می‌باشد. بنابر این مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی مشمول این ماده نبوده و بانک مرکزی از نظارت بر آنان معاف گردیده است.
	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	اینکه بانک مرکزی ملزم به نظارت برخط بر همه فعالیت‌های بانک‌ها شده، تا حدی اغراق‌آمیز است. در برخی موارد بحث مقررات‌گذاری با بحث نظارت بر عملکرد خلط شده است که لازم است به آنها توجه شود. رابطه تکالیف و وظایف بانک مرکزی با قانون پولی و بانکی کشور شفاف نیست و این در عمل مشکلاتی ایجاد خواهد نمود. مباحث مهمی که در دهه‌های اخیر (به ویژه پس از بحران مالی سال ۲۰۰۸) مورد توجه بانکداران قرار گرفته است (مانند حکمرانی خوب، شفافیت و استقلال بانک مرکزی) در این پیش‌نویس اساساً مورد توجه واقع نشده است.
	ایرج توتونچیان	فقدان بانک‌های اطلاعاتی جامع، شفاف و یکپارچه در خصوص پروژه‌ها، متقاضیان تسهیلات و بانک‌ها از جمله مشکلات وضع موجود است. طرح پیشنهادی در مواد (۶)، (۱۱) و (۵۴) به این موضوع پرداخته است. در این خصوص لازم است که تمهیدات قانونی لازم برای بانک‌های اطلاعاتی جامع شامل اطلاعات مورد نیاز از مشتریان، طرح‌های تولیدی، مجریان طرح‌ها و خود بانک‌ها در طول زمان ایجاد شود. ضمن اینکه سازوکارهای کارا و مناسب برای تضمین همکاری بانک‌ها در ایجاد این بانک‌های اطلاعاتی نیز طراحی گردد.
	محمد واعظ برزانی	در مورد بانک مرکزی باید توجه داشت که ساختار طرح در مورد نسبت این قانون با قانون پولی و بانکی کشور و وظایف و اختیاراتی که در آن برای بانک مرکزی دیده شده است مسکوت است. به عبارت دیگر مشخص نیست که این وظایف ذیل آن قانون باید انجام شوند و یا فراتر از آن باید دیده شود.
ایمان باستانی‌فر	ماهیت فعالیت بانک مرکزی در این طرح بیشتر نظارتی دیده شده که می‌تواند با یک بانک مرکزی هدایت‌کننده به‌ویژه در یک نظام پولی و مالی اسلامی جایگزین شود.	

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
ماده (۵۵)	بانک سامان	عبارت «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» به «سایر مؤسسات اعتباری غیربانکی» اصلاح گردد.
بانک مرکزی موظف است ظرف مدت سه سال از تاریخ ابلاغ این قانون، زمینه‌های لازم برای تأسیس «مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات» را فراهم نماید. کلیه بانک‌ها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی موظفند تضمین «مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات» را که با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده‌اند، برای اعطای تسهیلات به مشتریان خود بپذیرند. آیین‌نامه نحوه تشکیل و فعالیت مؤسسات مزبور به پیشنهاد بانک مرکزی به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.	بانک مسکن	در این ماده مقرر شده که بانک‌ها و ... موظفند تضمین مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات را بپذیرند. در این مورد باید گفت که اولاً، الزام مندرج در این ماده منطقی نبوده و با اقتضائات بازار هم سازگار نیست. چرا که اگر مؤسسه یا تضمینی معتبر یا قابل قبول باشد، بانک‌ها آن را می‌پذیرند و نیاز به بیان الزامی قانونی نیست و اگر معتبر نباشد الزام، منطقی و قابل توجیه نیست. ثانیاً؛ ظاهراً هدف قانونگذار از این طرح، ایجاد مؤسساتی است که تسهیلات را تضمین کنند. صرفنظر از اینکه شکل‌گیری این مؤسسات هم سرمایه زیادی می‌خواهد و هم ادامه کار آن در بخش خصوصی مفهده‌های زیادی در بر دارد، قانونگذار به جای این کار می‌تواند از نهاد «بیمه اعتباری یا بیمه تسهیلات» استفاده نموده و آن را به شرکت‌های بیمه معتبر که طبق قانون فعالیت می‌کنند و قاعداً از توان مالی خوبی هم برخوردار بوده و سازوکار منسجم و صحیحی هم بر عملکرد آنها حاکم است، محول کند و در واقع با این کار از ظرفیت‌های موجود در سازمان‌های اقتصادی کشور استفاده می‌شود و نهادهای جدیدی که کارکرد و وظیفه مشخصی ندارند نیز ایجاد نمی‌شود و در نهایت بانک مرکزی نیز درگیر نظارت و کنترل این مؤسسات نمی‌گردد.
مشخص نموده است.	بانک ملت	با استناد به مفاد این ماده، بانک مرکزی موظف است ظرف سه سال از تاریخ ابلاغ قانون نسبت به فراهم نمودن زمینه‌های لازم برای تأسیس مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات اقدام نماید لکن در هیچ یک از مواد، شرایط کار تا زمان اجرایی شدن این امر را مشخص نموده است.
همچنین بانک مرکزی موظف است با ایجاد زیرساخت‌های لازم، امکان دسترسی بانک‌ها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی را به رتبه اعتباری	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	در ماده (۵۵) کلیه بانک‌ها را موظف نموده است تا تضمین مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات را بپذیرد. پذیرش تعهد و تضمین مؤسسات رتبه‌بندی بستگی به توان ایفای تعهدات آنان براساس دارایی‌ها و بدهی‌های آنان، سرمایه، نحوه ایفای تعهدات در گذشته و توان کارشناسی مشتریان توسط آنان دارد، بنابراین موظف نمودن بانک‌ها به پذیرش تضمین این‌گونه مؤسسات فاقد توجیه لازم خواهد بود.
مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی	اکبر کمیجانی	در این ماده کلیه بانک‌ها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی موظف شده‌اند که تضمین مؤسسات رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات را برای اعطای تسهیلات به مشتریان خود بپذیرند. چنین الزامی، که به معنی سلب مسئولیت و حق ارزیابی ریسک اعتباری تضمین‌کننده تسهیلات توسط مدیریت بانک‌ها و مؤسسات است، ناموجه و غیرمنطقی به نظر می‌رسد.
مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی را به رتبه اعتباری	مرتضی عزتی	در این ماده مؤسسه رتبه‌بندی و تضمین تسهیلات اضافه شده ولی تعریف نشده است.

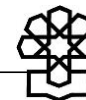

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
افراد و بنگاه‌های اقتصادی و اطلاعات طرح‌های اقتصادی فراهم نمایند.	محمد واعظ برزانی	برای انجام چنین وظایفی تحول ساختاری در بانک مرکزی لازم است که به‌ویژه با توجه به وجود قانون پولی بانکی باید با توجه به حدود وظایف و اختیارات بانک مرکزی این تحول ساختاری پیش‌بینی شده و وظایف جدیدی برعهده بانک مرکزی قرار داده شود. نمونه مشابه نظارت بر مؤسسات پولی و بانکی غیرمجاز و عدم تحول اداره نظارت بانک مرکزی در شرایط مشابهی قابل بررسی است.
	صدیقه هجینی‌نژاد	بهتر است کلمه «موظفند» از آن حذف شود. آیا واقعاً شدنی است که چنین نهادی شکل بگیرد و بتواند همه تسهیلات را تضمین کند و بانک‌ها ملزم به پذیرش آن باشند. در ثانی اگر چند مؤسسه وجود داشته باشد بانک چگونه و با چه معیاری باید گزینش کند؟ معیاری برای آن ارائه نشده است.
ماده (۵۶) بانک مرکزی مجاز است در جهت تحقق سیاست‌های پولی و اعتباری مصوب شورای پول و اعتبار، از ابزارهای ذیل استفاده کند.	بانک سامان	منظور از عبارت «از ابزارهای ذیل استفاده کند» مبهم است و مشخص نیست آیا منظور، وضع مقررات در موارد مذکور در بندهای ذیل ماده (۵۶) است یا موضوع دیگر. با توجه به ماده (۱۴) قانون پولی و بانکی و تبصره ذیل آن مبنی بر منوط بودن اختیار بانک مرکزی در استفاده از اختیارات مقرر در ماده (۱۴) آن قانون به تصویب شورای پول و اعتبار و انطباق بسیاری از بندهای ذیل ماده (۵۶) با بندهای ماده (۱۴) قانون پولی و بانکی به نظر می‌رسد بایستی یا به حکم مقرر در تبصره ذیل ماده (۱۴) قانون پولی و بانکی اشاره شود یا آن حکم صراحتاً نسخ یا اصلاح شود.
	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	این ماده اشکالات زیادی دارد؛ چرا که ابزارهای سیاست‌گذاری پولی در برخی موارد دارای چالش شرعی نبوده و اساساً نیاز به طرح آنها در این قانون وجود ندارد. نیاز است که ماده (۵۶) قبل از ماده (۵۴) ذکر شود تا سیر منطقی قانون حفظ شود. برخی از بندهای ماده (۵۶) ماهیت حقوقی ابزار ندارد و نباید آنها را ابزار دانست.
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	در ماده (۵۶) بهتر است ابزارهای معرفی شده در اعمال سیاست‌های پولی و اعتباری با تصریح در فعل آنها استفاده شود تا جای برداشت‌های متفاوت از آنها نشود، مثلاً تعیین و تغییر نرخ سپرده قانونی، تعیین و تغییر نرخ تنزیل مجدد، پیش‌بینی در تعیین نرخ سود مورد انتظار و ... مضاف بر آنکه «عملیات بازار باز و شبه بازار» و نیز انواع و کیفیت اوراق بهادار اسلامی (صکوک) باید مورد تعریف قرار گیرند. درج مفاد بند «۹» از ماده اخیرالذکر نیز می‌تواند در ماده (۱۳) طرح مطمح توجه قرار گیرد. توجه به این نکته ضروری است که ذکر ابزارهای مشخص برای اعمال سیاست‌های پولی و اعتباری توسط بانک مرکزی آیا به معنی تحدید انواع ابزارها در این زمینه است و در آینده بانک مرکزی قادر به استفاده از ابزارهای دیگر نخواهد بود؟

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	اکبر کمیجانی	ما در ۳۵ سال گذشته از نگاه سهمیه‌ای ناکام بیرون آمده‌ایم. ایجاد سهمیه تخصیص رانت ایجاد خواهد کرد. و شورای پول و اعتبار به دنبال همان است در عین اینکه به هیچ وجه پاسخگو نمی‌باشد. در کل تجربه نشان داده سهمیه‌بندی موفق نبوده و بخش‌ها به اهدافشان نرسیده‌اند.
	کامران ندری	این فصل در خصوص بانک مرکزی غیرفنی و غیردقیق است. منظور از نظارت به صورت دقیق تعریف نشده است. ابزارهای سنتی سیاستگذاری پولی که عملاً ناکارآمد هم بوده‌اند و برخلاف و شأن و مقتضای یک قانون عمومی (کلی بودن) در این ماده فهرست شده‌اند و با شیوه‌های سیاستگذاری پولی نوین در دنیا فاصله دارند.
	محمد واعظ برزانی	اولویت‌بندی بین ابزارهای سیاست پولی در این طرح صورت نگرفته است. ابزارهای سه‌گانه سنتی سیاست پولی پذیرفته شده وارد طرح شده و ابزارهای دیگری نیز اضافه شده بدون اینکه اولویت‌بندی آنها مشخص باشد. ضمن اینکه در مورد ابزارهای غیرمستقیم رایج و غیررایج سیاست پولی ذکری به میان نیامده است. ابزارهای رایجی مانند سپرده‌های آزاد بانک‌ها نزد بانک مرکزی، عملیات روی سپرده‌های دولت، عملیات روی اوراق بهادار، مداخله در بازار ارز و... و نیز ابزارهای غیررایجی مانند سپرده‌های خاص نزد بانک مرکزی، عملیات روی سپرده‌های دولت و خرید و فروش دارایی‌ها و...
	ایمان باستانی‌فر ^۱	مبنای سیاست پولی در این طرح مسکوت گذاشته شده است که سیاستگذاری بانک مرکزی قرار است بر مبنای قاعده‌مندی و یا مصلحت‌گرایی باشد
بند «۱» ماده (۵۶)	—	
نرخ سپرده قانونی.		
بند «۲» ماده (۵۶) ^۲		
بند «۳» ماده (۵۶)	بانک سامان	در این بند عبارت (عملیات بازار باز) و (شبه‌بازار باز) بایستی تعریف شود.
عملیات بازار باز و شبه بازار باز از طریق معاملات اوراق بهادار اسلامی (صکوک).	احمد شعبانی	تعریف و مکانیسم روشنی ندارد.
	محمد واعظ برزانی	در مورد عملیات بازار باز نیز که نسبت به دیگر ابزارهای سنتی در غرب بیشتر معمول است و از مزایای بیشتری هم به جهت انعطاف‌پذیری و سرعت در اثربخشی برخوردار است، طراحان تنها به مزایای آن توجه داشته‌اند و لذا بدون ملاحظه، عملیات روی

۱. استادیار دانشکده اقتصاد دانشگاه اصفهان.

۲. نرخ تنزیل مجدد اسناد تجاری و مالی نزد بانک مرکزی.

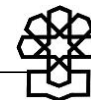

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
		صکوک را جایگزین کرده‌اند بدون اینکه به زمینه‌های انتشار اوراق صکوک و جنبه‌های اصلی مشروعیت انتشار آنها پرداخته شود. برای مثال انتشار گسترده صکوک در برخی کشورهای اسلامی مجالی برای توسعه ابزارهای به ظاهر اسلامی ولی در واقع ربوی فراهم کرده است که تنها با یک تغییر در عنوان انجام می‌گیرند. چنانچه تأکید بر استفاده از آن در نظام بانکی، یا انجام عملیات روی آن می‌شود لازم است در این زمینه مقدمات و مراحل و ضوابط بنیادین اوراق صکوک در طرح مورد توجه قرار گیرد. همچنین در مورد عملیات شبه بازار باز که مجمل رها شده و مقدمات و ضوابط و... آن ملاحظه نگردیده است. سکوت در مورد این ابزارها می‌تواند رد شرایطی عوارض خاصی را سبب گردد.
بند «۴» ماده (۵۶) تعیین نرخ سود مورد انتظار برای سپرده‌های سرمایه‌گذاری به تفکیک کوتاه، میان و بلندمدت؛	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	بحث کشف نرخ‌های سود در طول زمان و ضرورت توجه به منطق عرضه و تقاضا در بازار پول، چندان مورد توجه واقع نشده است.
	مرتضی عزتی	این بند به نرخ سود رسمیت بخشیده است. تعیین نرخ سود مورد انتظار برای سپرده‌ها مشکل دارد. چون اولاً تعیین نمی‌شود بلکه پیش‌بینی می‌شود ثانیاً ما سهم از سود داریم نه نرخ سود.
بند «۵» ماده (۵۶) تعیین حداقل و یا حداکثر نرخ سود در قراردادهای مبادله‌ای.	اصغر ابوالحسنی	اگر تعیین کف و سقف اشکال ایجاد نکرده است چرا دست به تغییر می‌زنیم و اگر مشکل دارد چرا استفاده می‌کنیم.
بند «۶» ماده (۵۶)^۱		
بند «۷» ماده (۵۶) تعیین حداقل یا حداکثر نرخ حق الوکاله در به‌کارگیری سپرده‌های سرمایه‌گذاری.	علی مروی ^۲	در رابطه با تعیین نرخ‌ها که در آن صحبت از حداقل و حداکثر می‌شود چرا باید کف و سقف بگذاریم؟ بهتر است فقط سقف گذاشته شود. اگر بانکی خواست که برای رقابت میزان نرخ حق الوکاله خود را کاهش دهد مانع ایجاد نکنیم.
بند «۸» ماده (۵۶)^۱	—	

۱. تعیین حداقل و یا حداکثر سهم سود بانک‌ها و مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی در قراردادهای مشارکتی.

۲. دانش‌آموخته دوره دکتری دانشگاه Bocconi ایتالیا

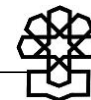
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
بند «۹» ماده (۵۶) تصمیم‌گیری در مورد تجویز یا منع تبلیغات بانکی و اعطای جوایز، بسته به شرایط بازار پول کشور؛	بانک سامان	با توجه به اینکه در ماده (۱۳) طرح به اعطای جایزه به سپرده‌گذاران به‌عنوان یکی از امتیازات اشاره نشده لذا اگر اعطای جایزه توسط بانک‌ها به سپرده‌گذاران مدنظر است بایستی در ماده (۱۳) به آن اشاره شود.
بند «۱۰» ماده (۵۶) تعیین ضوابط تبلیغات توسط بانک‌ها (در موارد مجاز) و تعیین میزان و نحوه اعلام و اعطای جوایز.	بانک سامان	بایستی موارد مجاز تبلیغات برای بانک‌ها مشخص گردد.
بند «۱۱» ماده (۵۶) تعیین حداقل و حداکثر کارمزد انواع خدمات بانکی.	مرتضی عزتی	اولاً بندهای «۷»، «۸» و «۱۱» عملاً یکی است. بند «۱۱» همه بندهای قبلی را شامل می‌شود. ثانیاً قرار دادن حداقل برای کارمزد منطقی ندارد.
بند «۱۲» ماده (۵۶) تعیین حداقل و حداکثر میزان قرض‌الحسنه، قرارداد مبادله‌ای، قرارداد مشارکتی و سرمایه‌گذاری مستقیم.	بانک سامان	بایستی عبارت (تسهیلات) به قبل از عبارت (قرض‌الحسنه) اضافه شود.
بند «۱۳» ماده (۵۶) تعیین سهم بخش‌های اقتصادی از منابع بانکی (در صورت نیاز).	مرتضی عزتی	این بند که تعیین سهم بخش‌هاست. الزام کردن دیگران به خرج کرن سپرده‌هایشان در جایی است که ما می‌گوییم و این تکلیفی بودن را تداعی می‌کند و نتیجه این بند قطعاً به تکلیفی شدن بانک‌ها خواهد انجامید.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تبصره «۱» بند «۱۳» ماده (۵۶) ^۱	-	
تبصره «۲» بند «۱۳» ماده (۵۶) ^۲	-	
ماده (۵۷) شورای فقهی، متشکل از پنج فقیه (مجتهد متجزی در حوزه فقه معاملات و صاحب نظر در مسائل پولی و بانکی)، یک حقوقدان، یک اقتصاددان و دو کارشناس عالی بانکداری، جهت نظارت و اظهار نظر نسبت به طراحی ابزارهای پولی و بانکی، شیوه‌های عملیاتی، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها، قراردادهای و نحوه اجرای آنها، از جهت انطباق با موازین فقه اسلامی، در بانک مرکزی تشکیل می‌شود.	بانک سامان	قطع نظر از عدم ضرورت تأسیس شورای فقهی، توجه به این نکته مهم است که برابر اصول هفتاد و دوم، نود و یکم، نود و چهارم و نود و ششم قانون اساسی، لازم نیست مصوبات مجلس با موازین شرعی منطبق باشد بلکه همین اندازه که مغایرت نداشته باشد کفایت می‌کند. در مورد آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های بانک نیز رعایت همین ملاک و ضابطه کافی است. ثانیاً لازم است اظهار نظر شورای فقهی منطبق با قوانین مصوب مجلس باشد و در غیر این صورت بانک‌ها دچار دوگانگی در اجرای قوانین یا نظرات و مصوبات شورای فقهی خواهند شد. مضافاً اینکه با وجود شورای پول و اعتبار و شورای نگهبان قانون اساسی، تأسیس شورای فقهی به عنوان یک رکن از ارکان بانک مرکزی صحیح نیست و شورای فقهی صرفاً می‌تواند نقش مشاوره‌ای برای بانک مرکزی و شورای پول و اعتبار داشته باشد
	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	در شورای فقهی پیش‌بینی شده در پیش‌نویس قانون، وزن فقها بیشتر از وزن کارشناسان بانکی و اقتصاددانان می‌باشد و این ممکن است کارکرد نظرات شورا در عمل را کاهش دهد. در بحث نظارت شرعی تعداد فقهایی که در مسائل پولی و بانکی صاحب نظر هستند، خیلی محدود بوده و این در عمل چالش ایجاد خواهد نمود. اختیارات شورای فقهی خیلی موسّع دیده شده و حتی شامل تمامی قراردادهای نیز گردیده است که در عمل اجرای آن امکان‌پذیر نیست.
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	در ماده (۵۷) وظیفه شورای فقهی «انطباق عملیات، آیین‌نامه‌ها و... با موازین فقه اسلامی» در نظر گرفته شده است در حالی که حسب اصول هفتاد و دوم، نود و یکم، نود و چهارم و نود و ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تکلیف شده است که مصوبات مجلس شورای اسلامی در صورت عدم تغایر با موازین شرعی کافی دانسته شده است، از این رو بهتر است در تعیین وظیفه شورای فقهی عنایت بیشتری مبذول گردد. در عین حالی که اظهار نظر شورای فقهی الزاماً می‌بایست هم‌جهت با مصوبات مجلس محترم

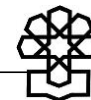
- تعیین حداقل و یا حداکثر نرخ‌ها و سهم‌های مطرح در بندهای این ماده، نسبت به انواع سپرده‌ها و تسهیلات باید با رعایت حقوق سپرده‌گذاران، متقاضیان تسهیلات، بانک و مصالح کلان اقتصادی جامعه باشد.
- منظور از تعیین سهم بخش‌های مختلف اقتصادی، الزام بانک‌ها به اعطای تسهیلات تکلیفی به شخص یا بنگاه اقتصادی خاص بدون رعایت الزامات اعطای تسهیلات از حیث سودآوری پروژه و صلاحیت اعتباری متقاضی نیست؛ بلکه منظور، مدیریت نقدینگی در سطح کلان و هدایت آن به سمت بخش‌هایی است که در مسیر رشد و توسعه اقتصادی کشور، از توجه بیشتری برخوردار است.

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>شورای اسلامی باشد تا از ایجاد دوگانگی در اجرا پرهیز گردد، ثالثاً آیا شورای فقهی مرجعی برای صدور مصوبات جدای از شورای پول و اعتبار می‌باشد یا اینکه مصوبات شورای پول و اعتبار فصل‌الخطام صدور مصوبات خواهد بود. رابعاً آیا در این طرح قانونی می‌توان وظیفه‌ای برای مقام رهبری جمهوری اسلامی ایران به منظور معرفی نماینده تعیین نمود؟! در این صورت، آیا تغایر نظر نماینده مزبور در تفسیر یا نحوه اجرای مصوبات جایی برای چگونگی اجرای مصوبات شورای پول و اعتبار باقی خواهد گذاشت. خلاصه آنکه به نظر می‌رسد شورای فقهی می‌بایست تأییدکننده نظرات کارشناسان بانک مرکزی در پیشنهادهای باشد که آماده اتخاذ تصمیم در شورای پول و اعتبار می‌گردد.</p> <p>اگر این نظر مورد قبول افتد مفاد تبصره‌های ذیل ماده مزبور می‌باید مورد تجدیدنظر قرار گیرند.</p>		
<p>در این ماده شرایط تأسیس شورای فقهی به‌عنوان یکی از ارکان بانک مرکزی و واحد نظارت شرعی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بیان می‌گردد. متذکر می‌شود که شورای مشورتی فقهی از اوایل دهه هشتاد خورشیدی در بانک مرکزی فعال بوده و آیین‌نامه آن نیز تصویب شده است. این شورا از اهمیت برخوردار بوده و بانک مرکزی در موضوعاتی که لازم بدانند، از نظرات شورا استفاده می‌کند. اما پیشنهاد طرح، هم‌تراز قرار دادن اعضای شورای فقهی در سطح شورای نگهبان و انتصاب ایشان با حکم رهبری است. در شرایطی که رئیس کل بانک مرکزی را رئیس‌جمهور منصوب می‌کند، معرفی پنج نفر از فقهای شورا توسط ریاست حوزه علمیه و انتصاب ایشان توسط مقام معظم رهبری، چندان منطقی به نظر نمی‌رسد. این وضعیت موجب کاهش اختیارات و مسئولیت‌های بانک مرکزی در قبال شورای فقهی خواهد شد. براساس طرح پیشنهادی، با تشکیل شورای فقهی یک رکن به ارکان پنج‌گانه فعلی بانک مرکزی اضافه می‌شود. درحالی که این شورا در اداره امور بانک دخیل نیست، ولی به‌عنوان یکی از ارکان فرض شده است. بر این اساس، با ترکیبی که برای شورا در نظر گرفته شده، بر مدیریت بانک مرکزی سایه خواهد انداخت و مدیریت آن را متزلزل خواهد کرد و باعث افزایش بوروکراسی خواهد شد. ضمن آنکه در ایران اسلامی که همه قوانین از تصویب مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان قانون اساسی می‌گذرند و مقررات به لحاظ وجهت شرعی با قوانین تطبیق داده می‌شوند، به نظر نمی‌رسد که به وجود چنین شوراها و واحدهای نظارت شرعی در بانک مرکزی و بانک‌ها و مؤسسات اعتباری نیازی باشد. در مقابل، می‌توان انتظار داشت که وجود این شوراها، تنها باعث افزایش مسئولیت‌ناپذیری ارکان مدیریتی نهادهای مذکور و اختلال و کندی در مدیریت حرفه‌ای بانک مرکزی و بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خواهد گردید.</p>	اکبر کمیجانی	

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	حمید تهرانی	در رابطه با رکن بودن شورای فقهی باید بگوییم رکن یعنی اینکه آن در اداره بانک مرکزی تأثیرگذار باشد. مثل مدیر عامل، مجمع و... ولی شورای فقهی در اداره بانک اثر ندارد. پس نمی‌توان عنوان رکن را بر آن گذاشت. مضافاً اینکه شورای فقهی ظاهراً شورای غیرفقهی نیز دارد. با این ساختار شورای فقهی در صدر بوده و همه ذیل آن قرار می‌گیرند. شورای فقهی، چنانچه حکم خود را از رهبری اخذ کنند، مرجعی بالاتر از رئیس کل می‌شوند و لذا مدیریت بانک مرکزی را با مشکل مواجه می‌سازد.
	مرتضی عزتی	در قانون اساسی برای شورای نگهبان که در سطح بسیار بالاتری نسبت به شورای فقهی است شأن تصویب قانون گذاشته نشده بلکه فقط مصوبات مجلس را از جهت عدم مغایرت با شرع و قانون اساسی بررسی می‌کند. اما در اینجا اجازه قانونگذاری ایجابی به شورای فقهی داده شده است در نتیجه با ساختاری که برای نظام تعریف شده در تعارض است. در قانون اساسی مجمع تشخیص مصلحت نظام تأسیس شد این بدان معناست که در برخی موارد اگر مصوبه‌ای اجرا نشود و مصلحت به اجرا باشد می‌توان مصوبات شورای نگهبان را کنار گذاشت. البته از نظر من شورای فقهی حتماً باید باشد اما باید در سطح اختیارات آن کمی تجدیدنظر کرد. رکن بودن این شورا نیز جای تأمل دارد. لزوم وجود چنین نهادی با رکن بودن آن متفاوت است و نیز به نظر من نظارت نباید در اختیار آنها باشد. چرا که نظارت نیازمند نیرو و تشکیلات بسیار است که این شورا فاقد آن است. نهادهای نظارتی دیگری وجود دارد که بهتر است همان‌ها انجام دهند.
	کامران ندری	در خصوص شورای فقهی غیر از تخصص حتماً باید ذکر شود که عضو هیچ کمیته یا شورای مشورتی در هیچ مؤسسه مالی (بانکی یا غیربانکی) نباشند. علاوه بر آن بحث شفافیت و پاسخگویی شورای فقهی در قانون مبهم است. مثلاً باید ذکر شود مشروح مذاکرات شورا با ذکر نام افراد منتشر شود. مشخص نشده شورا نسبت به چه کسی پاسخگو است و در موارد اختلاف میان بانک مرکزی و شورای فقهی مرجع حل اختلاف کجاست؟ دوره مأموریت اعضای شورا و نحوه عزل آنها مشخص نشده است. گزارش‌های عمومی که شورا در خصوص وضعیت بانک‌ها از حیث انطباق با شریعت چگونه و در چه زمانی باید منتشر شود؟ در مجموع ابهاماتی از این دست در خصوص شورای فقهی وجود دارد که در قانون تعیین تکلیف نشده است.
	محمد واعظ برزانی	نهاد شورای فقهی که در این طرح مطرح شده به‌ویژه از جهت تأثیری که می‌تواند در انعطاف‌پذیری اجرای قانون در عرصه عمل و تطبیق دائم اقتضائات زمانی داشته باشد اقدام مبارکی است اما نسبت میان این شورا با نهاد قانونی شورای نگهبان معلوم نیست. اجمالاً وظیفه شورای نگهبان در زمینه وضع مقررات بانکی و نظارت بر آن در مورد این شورا هم مطرح شده است. آیا قانوناً می‌توان بخشی از وظایف شورای نگهبان را به شورای فقهی بانک مرکزی مطابق این طرح تفویض نمود؟ همچنین اضافه شدن شورای فقهی در این طرح به‌عنوان نوعی تغییر ساختار در بانک مرکزی گفته شده ولی در مورد بقیه ساختار

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>بانک مرکزی سکوت اختیار شده است. روشن است که بدون تحول ساختاری در بانک مرکزی اصولاً اضافه شدن نهادی جدید سبب تحول در نظام بانکی نمی‌شود و در این صورت همواره این شورا زائده‌ای بر ساختار بانک مرکزی خواهد بود.</p>		
<p>تعیین فقهای شورای فقهی توسط رهبری می‌تواند سایه سنگینی بر سایر بخش‌های بانک مرکزی تحمیل کند که چندان مناسب نیست. با توجه به اینکه در برخی مسائل فقهی بین فقها و مراجع تقلید اختلافاتی به چشم می‌خورد، شیوه مواجهه شورای فقهی با این اختلافات لازم است شفاف گردد. تشکیل شورای فقهی تشکیلات بانک مرکزی را توسعه داده و از چابکی این بانک در تصمیم‌گیری می‌کاهد.</p>	<p>پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی</p>	<p>تبصره «۱» ماده (۵۷) شورای فقهی جزء ارکان بانک مرکزی بوده و اعضای فقهی آن با پیشنهاد شورای مدیریت حوزه علمیه قم و با حکم مقام معظم رهبری منصوب می‌شوند و سایر اعضا با پیشنهاد هیئت عامل بانک مرکزی و انتخاب رئیس بانک مرکزی منصوب می‌شوند.</p>
<p>اولاً عبارت «نهادهای نظام بانکی» عبارتی مبهم است. ثانیاً؛ بایستی تصریح شود که مصوبات شورای فقهی در صورتی لازم‌الرعايه است که مغایر قوانین مصوبات مجلس نباشد در غیر این‌صورت غیر از اشکال دوگانگی بانک‌ها در اجرا، نهادی موازی مجلس و شورای نگهبان ایجاد خواهد شد که چنین حکمی مغایر اختیارات مجلس و شورای نگهبان به شرح مقرر در قانون اساسی است.</p>	<p>بانک سامان</p>	<p>تبصره «۲» ماده (۵۷) مصوبات شورای فقهی بانک مرکزی برای کلیه نهادهای نظام بانکی لازم‌الرعايه می‌باشد. بانک مرکزی بر حسن اجرای مصوبات این شورا نظارت می‌کند.</p>
<p>عبارت «سایر موارد» تعریف ندارد. ضمناً ممکن است شورای فقهی با سایر ارکان و اختیارات شورای پول و اعتبار تلاقی پیدا کند.</p>	<p>احمد شعبانی</p>	<p>تبصره «۳» ماده (۵۷) مصوبات فقهی شورا با رأی اکثریت فقیهان خواهد بود و در سایر موارد معیار رأی اکثریت همه اعضا خواهد بود.</p>

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تبصره «۴» ماده (۵۷) شورای فقهی بانک مرکزی می‌تواند حسب مورد کمیته‌های تخصصی فقهی تشکیل دهد.	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	برای دوره فعالیت شورای فقهی زمان خاصی تعیین نشده است که یک ضعف به حساب می‌آید.
تبصره «۵» ماده (۵۷) کلیه بانک‌ها و مؤسسه‌های اعتباری موظف هستند تحت اشراف شورای فقهی بانک مرکزی واحد نظارت شرعی ایجاد کنند. چگونگی تشکیل و شرح وظایف واحدهای نظارت شرعی، به‌موجب دستورالعملی است که توسط بانک مرکزی تهیه و پس از تصویب شورای فقهی، به بانک‌ها ابلاغ می‌شود.	اصغر ابوالحسنی	به جای شورای نظارت فقهی در همه بانک‌ها بهتر است شورای تطبیق مصوبات فقهی تأسیس شود.
ماده (۵۸) بانک مرکزی با بانک‌ها و شرکت‌های دولتی که سهام آنها ۱۰۰ درصد متعلق به دولت نیست، فقط می‌تواند براساس	بانک کشاورزی	به کار بردن عبارت «معامله» در این ماده جایگاهی ندارد.
۱۰۰ درصد متعلق به دولت نیست، فقط می‌تواند براساس عملیات مجاز در این قانون معامله نماید.	بانک ملت	با استناد به مفاد این ماده، بانک مرکزی، بانک‌ها و شرکت‌های دولتی که سهام آنها ۱۰۰ درصد متعلق به دولت می‌باشد، مشخص نشده است. لکن شرایط عملیات مجاز بانکی شرکت‌هایی که ۱۰۰ درصد آن متعلق به دولت می‌باشد، مشخص نشده است.
پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی	از این ماده این طور برداشت می‌شود که به دلیل اتحاد مالکیت بین بانک مرکزی و بانک‌های دولتی، روابط موجود بین آنها می‌تواند براساس پرداخت قرض همراه با زیاده سامان یابد و مشکل ربا در اینجا ایجاد نخواهد شد. اگر این برداشت صحیح است، لازم است در این ماده به صورت شفاف به آن اشاره شود. ماده (۵۸) ممکن است توسط بانک‌های دولتی مورد سوء استفاده قرار گیرد و لذا بهتر است حذف شود.

اظهار نظر کارشناسی	اظهار نظر کننده	ماده قانونی
<p>در ماده (۵۸) بانک مرکزی را بر آن داشته است که با بانک‌هایی که ۱۰۰ درصد سهام آنها متعلق به دولت نیست برابر این قانون رفتار کند اما مشخص ننموده است که رفتار بانک مرکزی با سایر بانک‌ها (۱۰۰ درصد دولتی) چگونه خواهد بود!</p>	<p>کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی</p>	
<p>در این ماده بانک مرکزی با بانک‌ها و شرکت‌های دولتی که سهام آنها ۱۰۰ درصد متعلق به دولت نیست، فقط مجاز به عملیات مذکور در طرح پیشنهادی شده است. صدور این حکم از آنجا منشأ می‌گیرد که نویسندگان محترم طرح، بانک مرکزی را بنگاهی ۱۰۰ درصد دولتی تلقی نموده‌اند. در حالی که بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به موجب قانون خاص خود تأسیس شده و به موجب قانون پولی و بانکی کشور اداره می‌شود و انحلال آن هم به موجب قانون و رأی نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی خواهد بود. بنابراین، اگرچه سرمایه بانک مرکزی به صورت کامل توسط دولت تأمین شده است، لکن این نهاد دارای شخصیت حقوقی مستقل بوده و یک نهاد ملی و حاکمیتی است و به هیچ وجه نمی‌توان آن را نهادی صرفاً دولتی دانست.</p>	<p>اکبر کمیجانی</p>	
<p>در ماده (۵۸) تأکید شده بانک مرکزی ملزم است فقط در چارچوب این قانون عمل کند. لذا تأکید آن در اینجا لغو است.</p>	<p>مرتضی عزتی</p>	
<p>این ماده مبهم است. مشخص نیست بانک مرکزی با بانک‌ها و شرکت‌هایی که سهام آنها ۱۰۰ درصد متعلق به دولت است و براساس عملیات مجاز در چه قانونی می‌تواند معامله کند.</p>	<p>کامران ندری</p>	
<p>معامله معنای خیلی عامی دارد و بهتر است اصلاح شود.</p>	<p>صدیقه هجینی نژاد</p>	

فصل ششم - موضوعات متفرقه

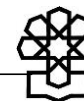
در فصل ششم طرح نیز موضوعات متفرقه شامل احکامی در خصوص شمول قراردادهای بانکی در حکم اسناد رسمی و لازم‌الاجرا، بازار بین بانکی، درآمدهای کارمزد، ایجاد انعطاف در توسعه روش‌های تجهیز و تخصیص منابع پس از تصویب قانون با موافقت شورای فقهی و شورای پول و اعتبار و... پیش‌بینی شده است. می‌توان گفت مهمترین پیشنهاد این فصل، ماده (۶۳) در خصوص توسعه روش‌های تجهیز و تخصیص منابع است که مبتنی بر این نگاه ارائه شده است که اساساً مقوله بانکداری و روش‌های تجهیز و تخصیص منابع، تغییرپذیر و نیازمند بازبینی بدون نیاز به تغییر قانون است. بر همین اساس لازم است نوآوری‌ها و تغییرات لازم در شیوه‌های عملیات بانکی (روش‌های سپرده‌گیری و پرداخت تسهیلات) با تأیید مراجع ذیصلاح بدون اصلاح کل قانون صورت پذیرد.

ادامه جدول ۲. اظهار نظر کارشناسی در خصوص مواد طرح عملیات بانکی بدون ربا - فصل ششم

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	بانک سامان	پیشنهاد می‌شود به لازم‌الاجرا بودن قراردادهای داخلی تنظیمی توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی مجاز در چارچوب این قانون در اجرای ثبت و قابلیت صدور اجرائیه نسبت به آنها تصریح شود.
ماده (۵۹)	بانک ملت	در حال حاضر که احکام قانون عملیات بانکی بدون ربا (مصوب سال ۱۳۶۲) جاری و نافذ است، برخی امور به صورت مبهم در قانون آمده و تبعاً مورد تفسیر و تعبیر غیرواقعی قرار گرفته است. به عنوان مثال به موجب ماده (۱۵) قانون مذکور، کلیه قراردادهایی که در اجرای قانون، تنظیم و امضا می‌گردد مشمول حکم ماده مزبور بوده و باید در حکم سند رسمی تلقی شده و تابع «آیین‌نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی» مصوب ۱۳۸۷/۶/۱۹ باشد، لکن حسب نظر غیرصائب برخی از دوایر اجرای ادارات ثبت که متولی اجرای آیین‌نامه مذکور هستند، شمول حکم ماده (۱۵) قانون عملیات بانکی بدون ربا صرفاً بر قراردادهای مربوط به اعطای تسهیلات پذیرفته شده و شمول آن بر قراردادهای مربوط به خدمات بانکی (قرارداد صدور ضمانتنامه ریالی و ارزی و گشایش اعتبار اسنادی ریالی و ارزی که بعضاً واجد مبالغ هنگفتی نیز هستند) مورد تردید قرار گرفته و از اجرای قراردادهای یاد شده استکفاف می‌ورزند لذا ضرورت دارد در پیش‌نویس حاضر موضوع شمول عنوان «در حکم سند رسمی و لازم‌الاجرا بودن» قراردادهای مربوط به دو خدمت مذکور به طور شفاف مورد تصریح قرار گیرد تا حقوق بانک بیش از این تضییع نگردد.
	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	در ماده (۵۹) کلیه قراردادهایی که با توافق طرفین در چارچوب این قانون منعقد می‌گردد در حکم اسناد رسمی و لازم‌الاجرا تلقی گردیده است، اما ممکن است قراردادهایی با استفاده از این قانون مابین اشخاص غیر از بانک‌ها و مؤسسات دارای مجوز از بانک مرکزی منعقد گردد. آیا آنها هم قراردادهای لازم‌الاجرا خواهند بود؟! پس باید قید «مابین بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی و مؤسسات تخصصی مشاوره دارای مجوز از بانک مرکزی اسلامی ایران» بعد از عبارت «در چارچوب این قانون» اضافه گردد. توجه به این نکته ضروری است که حکم ماده (۵۹) در خصوص قراردادهای منعقد شده توسط بانک تعیین شده و قراردادهای مشابه توسط مؤسسات تخصصی مشاوره را شامل نمی‌کند.

ماده (۵۹)

کلیه قراردادهایی که با توافق طرفین در چارچوب این قانون منعقد می‌گردد در حکم اسناد رسمی و لازم‌الاجرا بوده و از کلیه مزایای اسناد تجاری از جمله عدم نیاز به تودیع خسارت احتمالی بابت اخذ قرار تأمین خواسته برخوردار می‌باشند.

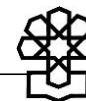
ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تبصره «۱» ماده (۵۹) آن دسته از معاملات مربوط به اموال غیرمنقول و اموال منقول که طبق قوانین و مقررات موضوعه باید در دفاتر اسناد رسمی انجام شود؛ طبق تشریفات مربوط انجام خواهد شد.	بانک کشاورزی	به دلیل مشکلات فعلی و عدم صدور اجرائیه نسبت به قراردادهای فروش اقساطی خودرو، بهتر است تبصره «۱» ماده (۵۹) حذف شود تا با تصویب این قانون رفع مشکل شود.
تبصره «۲» ماده (۵۹) وجوه و تسهیلات اعطایی بانکها به اشخاص حقیقی یا حقوقی باید برابر قرارداد تنظیمی در سررسید معین بازپرداخت شوند. در صورت عدم بازپرداخت در سررسید و اعلام مؤسسه اعطاکننده تسهیلات، کلیه وجوه و تسهیلات پرداختی به انضمام سود، خسارات و هزینه‌های ثبتی و اجرایی و دادرسی و وکالت قابل مطالبه و وصول است. کلیه مراجع قضایی و دوایر اجرایی ثبت و دفاتر اسناد رسمی مکلفند براساس مفاد اسناد و قراردادهای تنظیمی نسبت به صدور حکم و اجرائیه و وصول مطالبات مؤسسه اعطاکننده تسهیلات طبق مقررات این قانون اقدام نمایند.	بانک کشاورزی	در این تبصره مطالبه خسارت و هزینه به صرف عدم پرداخت بدهی در سررسید مقرر محقق می‌شود و موقوف نمودن آن به اعلام مؤسسه اعطاکننده تسهیلات موجبات سوءاستفاده و طرح دعاوی متعدد را فراهم می‌نماید.
	احمد شعبانی	عبارت «سررسید معین» به «سررسید یا سررسیده‌های معین» تغییر یابد. وجه تشخیص سود و خسارت تبیین شود.
تبصره «۳» ماده (۵۹) اشخاصی که در قالب تسهیلات و خدمات بانکی از وجوه و منابع مالی بانکها برخلاف قرارداد یا به نحو غیرمجاز استفاده کنند مکلفند علاوه بر استرداد وجوه مذکور،	بانک سامان	بایستی «مؤسسات اعتباری غیربانکی مجاز» نیز علاوه بر بانکها در این تبصره اضافه شود.
	صدیقہ هجینی‌نژاد	در این تبصره مؤسسات نیز باید وارد شوند.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
<p>خسارت مربوط را به ترتیبی که در قراردادهای تنظیمی مقرر شده باشد؛ پرداخت نمایند.</p>		
<p>تبصره «۴» ماده (۵۹) چنانچه در هر یک از موارد اعطای تسهیلات بانکی بیش از یک قرارداد بین بانک با مشتریان خود در دفتر اسناد رسمی تنظیم گردد، حقوق متعلق اعم از هر نوع عوارض حق الثبت و نظایر آن نسبت به سند اول محاسبه و دریافت خواهد شد و در مورد قرار بعدی تعلق حقوق مزبور منوط به افزایش رقم مندرج در قراردادهای بعدی نسبت به رقم مذکور در قرارداد ما قبل آن است. در این صورت، حقوق متعلق اعم از هر نوع عوارض، حق الثبت و نظایر آن به استثنای حق التحریر باید به نسبت مابه‌التفات دو رقم فوق‌الذکر محاسبه و دریافت گردد. ملاک تشخیص ارتباط قراردادها اعلام بانک ذیربط می‌باشد.</p>	<p>بانک سامان</p>	<p>موضوع این تبصره ارتباطی با این طرح ندارد و جایگاه آن در قانون دفاتر اسناد رسمی یا آیین‌نامه‌های مرتبط با آن می‌باشد.</p>
<p>تبصره «۵» ماده (۵۹) در مواردی که وسایل نقلیه موتوری (ساخت کارخانجات داخلی یا وارداتی) توسط بانک‌ها از طریق اعطای تسهیلات بانکی به اشخاص منتقل می‌گردد، بانک انتقال‌دهنده از لحاظ مالیات نقل و انتقال در حکم انتقال‌دهنده دست اول تلقی خواهد شد.</p>	<p>بانک سرمایه</p>	<p>در تسهیلات مرابحه بانک کالا را می‌خرد و به بهای بالاتر که نرخ آن ثابت بوده و از سوی شورای محترم پول و اعتبار تعیین می‌گردد، به متقاضی تسهیلات به صورت نسیه یا اقساط می‌فروشد، با عنایت به اینکه فلسفه وجودی بانک واسطه‌گری وجوه می‌باشد، نه بنگاهداری و خرید و فروش کالا، چنانچه انتقال مالکیت کالا به بانک و از بانک به متقاضی تسهیلات دارای هزینه برای بانک باشد، این هزینه باید توسط متقاضی تسهیلات پرداخت گردد، نه بانک.</p>

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
تبصره «۶» ماده (۵۹) قراردادهای اجاره به شرط تملیک اعم از رسمی و یا عادی برای تخلیه مورد اجاره نیز مشمول آیین‌نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی بوده و دوایر اجرای ثبت مکلفند در اثنای مدت قرارداد اجاره به شرط تملیک و یا پایان آن حسب تقاضای بانک، ضمن صدور و تعقیب اجرائیه برای تخلیه مورد اجاره و تحویل آن به بانک، نسبت به وصول اقساط مال‌الاجاره و خسارات متعلقه تا زمان تخلیه، اقدام نمایند.	بانک سامان	در این تبصره به صدور اجرائیه نسبت به قراردادهای اجاره به شرط تملیک رسمی توسط دوایر اجرای ثبت اشاره شده درحالی که وفق بند «الف» ماده (۲) آیین‌نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا صدور اجرائیه در این مورد برعهده دفترخانه ثبت‌کننده سند است.
ماده (۶۰) بانک‌ها می‌توانند با اجازه بانک مرکزی در مقابل دریافت کارمزد متعارف، انواع خدمات بانکی غیرربوی از قبیل گشایش اعتبار اسنادی، ضمانتنامه‌ها، حواله‌های بانکی ارائه نمایند.	بانک سامان	با وجود خدمت بانکی تلقی نمودن گشایش اعتبار اسنادی و پیش‌بینی امکان اخذ کارمزد توسط بانک در این مورد امکان تنظیم قرارداد جعاله ارزی برای گشایش اعتبار اسنادی و اخذ سود بر این مبنا با تردید مواجه خواهد شد.
	بانک کشاورزی	در این ماده اجازه تأسیس بانک متضمن ارائه خدمات بانکی می‌باشد و اجازه مجدد نیاز ندارد. فلسفه وجودی مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی در کنار بانک‌ها مشخص نمی‌باشد ضمن اینکه برای سیستم بانکی محدودیتی بیشتر از مؤسسات مزبور قائل شده‌اند، آیا قرارداد بین مؤسسه و مجری طرح در حکم اسناد لازم‌الاجرا می‌باشد؟
	بانک ملت	با استناد به مفاد این ماده بانک‌ها می‌توانند با اجازه بانک مرکزی در مقابل دریافت کارمزد متعارف، انواع خدمات بانکی غیرربوی از قبیل گشایش اعتبار اسنادی و ضمانتنامه، حواله‌های بانکی ارائه نمایند. در صورتی که به استناد مفاد (۲۲) الی (۳۴) اعطای تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی صرفاً از طریق مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی صورت خواهد گرفت. لذا آن دسته از گشایش اعتبار اسنادی و ضمانتنامه‌های بنگاه‌های اقتصادی که مرتبط با تسهیلات آنان می‌باشد، به چه صورت خواهد بود و قانون در این خصوص مبهم می‌باشد.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
ماده (۶۱)	بانک سامان	سپرده‌گذاری متقابل و خرید دین مجدد موضوع این ماده بدون تعریف واگذار می‌شود.
بانک‌ها می‌توانند تحت اشراف بانک مرکزی و با استفاده از قراردادهای و ابزارهای این قانون، مانند سپرده‌گذاری متقابل، خرید دین متقابل و مجدد، خرید و فروش صکوک و گواهی‌های سپرده و تشکیل صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک از منابع بانک مرکزی و سایر بانک‌ها در چارچوب بازار بین بانکی استفاده کنند.	ایرج توتونچیان	آیا بازار بین بانکی ظرفیت اجرای واقعی عقود مذکور را دارد؟
	محمد واعظ برزانی	قراردادها و مسائل شرعی بازار بین بانکی لازم است در این طرح مورد توجه قرار گیرد. هم‌اکنون مینا در مبادلات بین بانکی براساس چه عقود انجام می‌گیرد. آیا روح بانکداری بدون ربا در آن نیز جریان دارد؟
	احمد شعبانی	در این ماده ابهام‌های بسیاری وجود دارد که بالقوه موجب گریز از اجرای قانون خواهد شد.
ماده (۶۳)	بانک سامان	پیش‌بینی امکان طراحی و اجرای قراردادهای شرعی دیگری غیر از موارد مصرح در قانون توسط بانک مرکزی و بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی پس از موافقت شورای فقهی و شورای پول و اعتبار ضمن اینکه سبب تشتت آراء و اشکالات فراوان در تشخیص صحت و اعتبار قراردادهای مذکور خواهد شد از طرف دیگر مغایر حکم مقرر در ماده (۵) قانون تسهیل اعطای تسهیلات بانکی و کاهش هزینه‌های طرح و تسریع در اجرای طرح‌های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارآیی بانک‌ها مبنی بر تکلیف وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی مبنی بر طراحی ابزارهای جدید مالی اسلامی و به کار انداختن آن در بازار سرمایه و نظام بانکی است. در حالی که در ماده (۱۵) به صورت حصری قانونگذار از عقود مباحه، صلح، اجاره، استصناع نام می‌برد در ماده (۶۳) بیان می‌دارد عقود مذکور در این قانون جنبه تمثیلی دارد و بانک‌ها می‌توانند عقود دیگری طراحی نمایند و پس از تصویب شورای پول و اعتبار از آنها استفاده نمایند. این رویکرد ویران‌کننده فلسفه وجودی قانون عملیات بانکی بدون رباست و بازگشت به ماده (۱۰) قانون مدنی است و البته نه در روابط خصوصی افراد بلکه در بازار سرشار از نظم عمومی بانکی کشور سؤالی که از رویکرد ماده (۶۳) طرح مذکور مطرح می‌شود اینکه چرا اساساً نباید قانون عملیات بانکی بدون ربا را ملغی سازیم و بانک‌ها و شورای پول و اعتبار در خصوص نظام قراردادهای بانکی به تدوین مقرره بپردازند ضمن آنکه عقود مندرج در قانون مدنی و ماده (۱۰) قانون مدنی نیز وجود دارد.

ماده قانونی	اظهار نظر کننده	اظهار نظر کارشناسی
	بانک سامان	علاوه بر اینکه موجب محدودیت شعب بانک‌های ایرانی در خارج از کشور در رقابت با سایر بانک‌ها خواهد شد در عمل نیز به دلیل لزوم تبعیت بانک‌های ایرانی در خارج از کشور از قوانین و مقررات کشور محل فعالیت قابلیت اجرا نخواهد داشت.
ماده (۶۴)	بانک سرمایه	از آنجایی که در نوع لایسنز (مجوز) فعالیت بانک و الزامات بانک مرکزی کشور میزبان و همچنین شرایط ناظر بر بازار مربوط به شعب بانک‌ها براساس قوانین بانکداری بین‌المللی فعالیت می‌نماید، بنابراین پیشنهاد می‌گردد که مفاد این ماده مورد بررسی و تجدیدنظر قرار گیرد.
ماده (۶۴)	کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی	حکم مقرر در ماده (۶۴) طرح علاوه بر ایجاد محدودیت برای شعب بانک‌های ایرانی خارج از کشور در رقابت با سایر بانک‌ها، آنها را از الزام به اجرای قوانین بانکی کشورهای مقیم با مشکل روبرو می‌سازد، توجه به این نکته هم ضروری است که بانک‌های ایرانی مقیم در کشورهای خارجی اغلب به‌عنوان بانک‌های مستقل از بانک‌های ایرانی به ثبت رسیده‌اند و اطلاق شعبه به آنها محدودیت‌های قانون حاضر را شامل اغلب آنها نخواهد کرد.
	اصغر ابوالحسنی	شعب خارجی باید براساس قوانین آن کشور عمل کند. می‌توان شعبه بانک‌های خارجی در داخل را ملزم به رعایت این قانون کرد. ولی شعبه بانک‌های داخلی در خارج لزوماً امکان ندارد.
ماده (۶۵)	بانک سامان	عبارت «بانک‌های بدون ربا» عبارتی مبهم است.
ماده (۶۶) ^۱	—	
ماده (۶۷) ^۲	—	

۱. آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون ظرف مدت ۶ ماه از تاریخ تصویب توسط بانک مرکزی تهیه و به تأیید شورای فقهی بانک مرکزی و تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.
 ۲. این قانون در ۶۷ ماده و ۲۹ تبصره در تاریخ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲ و کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون لغو می‌گردد.

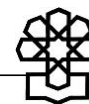
جمع‌بندی

در این گزارش، انتقادات و ایرادهای وارد بر جزئیات طرح یک فوریتی «عملیات بانکی بدون ربا» که با هدف بازنگری در قانون بانکداری بدون ربا مصوب ۱۳۶۲ ارائه شده است، براساس دیدگاه کارشناسان و صاحب‌نظران نظام بانکی مورد بررسی قرار گرفت. این گزارش دومین گزارش بررسی طرح مذکور با هدف ارائه دیدگاه‌های کارشناسی و ضعف‌های طرح حاضر، در راستای بازنگری و اصلاح طرح عملیات بانکی بدون ربا می‌باشد.

در مجموع، انتقادات و ایرادات مطرح شده درخصوص مواد طرح عملیات بانکی بدون ربا، نشان از آن دارد که این طرح به دلیل دخیل نبودن دست اندرکاران نظام بانکی (اعم از بانک مرکزی، مدیران بانکی و اشخاص دارای تجربه اجرایی در حوزه بانکداری و...) در تدوین آن، صرفنظر از پیشرفت‌های صورت گرفته نسبت به قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲، دارای ایراداتی است که در صورت اجرایی شدن آن، مشکلات زیادی را در نظام بانکی ایجاد می‌نماید.

مهمترین ایرادها و برخی نقاط قوت درباره جزئیات این طرح از نظر کارشناسان اظهارنظرکننده، عبارت است از:

- نبود برخی عبارتها یا اصطلاحات تخصصی به کار رفته (در مواد طرح همچون اجاره به شرط قرض، صلح مدت دار و...) در بخش تعاریف و همچنین تعریف برخی اصطلاحاتی که در مواد طرح استفاده نشده است (همچون انواع بانک‌های تخصصی، تجاری و...).
- عدم تناسب میان اهداف نظام بانکی و کارکردها و ساختار پیشنهادشده در طرح و همچنین عدم امکان دستیابی به اهداف ذکر شده درخصوص نظام بانکی با توجه به حفظ ماهیت و کارکرد فعلی بانک‌ها در این طرح.
- انتقادات و ایرادهای متعدد وارد شده به روش‌های تجهیز منابع اعم از سپرده تعاونی، سپرده پس‌انداز، سرمایه‌گذاری خاص و انتشار اوراق بهادار (صکوک).
- انتقاد از مفاهیم به کار رفته در طرح که با عرف بانکداری و واقعیت تفاوت دارد؛ همچون اشکال در استفاده از عبارت ضمانتنامه بانکی.
- ایرادها، انتقادات و ابهام‌های فراوان درخصوص ساختار و کارکردهای «مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی» در ابعاد مختلف حقوقی، اقتصادی و کارشناسی بانکی.
- اشاره به نقطه قوت این طرح درخصوص اضافه نمودن فصلی به‌عنوان وصول مطالبات (بانکی).

- انتقاد نسبت به برخی تکالیف غیرکارشناسی به بانکها در خصوص بیمه کردن تسهیلات و گیرندگان تسهیلات در قبال اعسار و ورشکستگی، انعقاد قراردادهای مجزا برای ضمانت تسهیلات، اعلام رسمی به ضامنین در صورت تأخیر در بازپرداخت تسهیلات.
- انتقاد و ایراد نسبت به روش به کارگیری وجه التزام در قالب قرارداد صلح که ضمن ایجاد شبهه ربوی، مشکلاتی را در اجرا ایجاد می نماید.
- همپوشانی وظایف و ابزارهای سیاستگذاری بانک مرکزی در این طرح با قانون پولی و بانکی درحالی که این طرح در حوزه بانکداری نگارش شده است و نه بانک مرکزی.
- انتقاد نسبت به پیشنهاد تأسیس مؤسسات رتبه بندی و تضمین تسهیلات و الزام بانکها نسبت به به کارگیری این مؤسسات.
- طرح اشکالات و ابهامات زیاد در تشکیل و نحوه فعالیت شورای فقهی در بانک مرکزی.
- در این گزارش مرکز پژوهش های مجلس تلاش کرد تا بخشی از انتقادات وارد بر این طرح را در کنار اشاره به نقاط قوت آن، از نظر کارشناسان نظام بانکی منعکس نماید تا از این طریق بتوان طرح بهتری را ارائه نمود که طرح اصلاحی از جامعیت، مقبولیت و قابلیت اجرای بیشتری برخوردار باشد.

منابع و مأخذ

۱. نامه های دریافتی از بانکها و مؤسسات اعتباری و سایر نهادها و اشخاص حقیقی در پاسخ به درخواست اظهارنظر کتبی در خصوص طرح بانکداری بدون ربا، نامه شماره ۱۱/۱۲۳۵-۸۲ مورخ ۱۳۹۴/۲/۱۵.
۲. صورتجلسات نشست های بررسی طرح بانکداری بدون ربا در مرکز پژوهش های مجلس در خرداد و تیرماه ۱۳۹۴.
۳. مرکز پژوهش های مجلس، دفتر مطالعات اقتصادی، «اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح عملیات بانکی بدون ربا» ۱. کلیات طرح از دیدگاه صاحب نظران، تهیه و تدوین: موسی شهبازی و محمدتقی نظریان؛ اظهارنظر کنندگان: جمعی از صاحب نظران بانکداری اسلامی، شماره مسلسل: ۱۴۴۴۵، شهریورماه ۱۳۹۴.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱-۱۴۴۴۵

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح عملیات بانکی بدون ربا» ۲. دیدگاه کارشناسان نظام بانکی درباره مواد طرح

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازارهای مالی)

تهیه و تدوین کنندگان: موسی شهبازی غیاثی، محمدتقی نظریان مفید

ناظر علمی: صمد عزیزنژاد

متقاضی: کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی

همکار: بهزاد جمشیدی

بانک‌ها و نهادهای اظهار نظر کننده: بانک‌های سامان، سرمایه، قرض‌الحسنه رسالت، کشاورزی، مسکن، ملت و مؤسسه عالی آموزش بانکداری ایران، کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی، پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

کارشناسان و صاحب نظران اظهار نظر کننده (به ترتیب الفبا): بهنام ابراهیمی، اصغر ابوالحسنی، رسول بخشی، یوسف پادگانه، ایرج توتونچیان، حمید تهرانفر، محمدرضا جمشیدی، محمدرضا حیدری، رحیم دلالی اصفهانی، زهرا زمانی، سیدمحمدرضا سیدنورانی، احمد شعبانی، مهدی طغیانی، مرتضی عزتی، حسین عیوضلو، غلامحسین کیانی، اکبر کمیجانی، احمد گوگردچیان، علی مروی، محمد نجار فیروزجایی، کامران ندری، محموداعظ برزانی، صدیقه هجینی نژاد

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. عملیات بانکی بدون ربا
۲. بانک
۳. طرح
۴. بانک مرکزی
۵. تجهیز منابع
۶. تخصیص منابع
۷. مؤسسات تخصصی مشاوره و تأمین مالی

تاریخ شروع مطالعه: ۱۳۹۴/۲/۱۶

تاریخ خاتمه مطالعه: ۱۳۹۴/۹/۹

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۹/۹